

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ
ФОНД УКРАЇНИ

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

АТЛАС-ДОВІДНИК

Українська Картографічна Група

УДК 502.4 (477)

Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник / [уклад.: Р.В. Бойченко, В.В. Вертель, О.Ю. Карлюкова та ін.]. – 2-е вид., випр. та допов. – К.: ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019. – 96 с.

ISBN 978-617-7447-32-9

***Видання здійснено на замовлення Департаменту екології та охорони природних ресурсів
Сумської обласної державної адміністрації***

Довідкове видання «Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник» подає у картографічній формі інформацію про території та об'єкти природно-заповідного фонду області, ознайомлює з фізико-географічними особливостями краю.

Для працівників управлінських структур органів місцевого самоврядування області, для використання в управлінській, екологічній, освітянській, культурологічній діяльності, для працівників науково-дослідних установ і організацій, екологів, географів, інших фахівців, студентів.

ISBN 978-617-7447-32-9

© Департамент екології та охорони природних ресурсів
Сумської обласної державної адміністрації, 2019
© ТОВ «Українська Картографічна Група», 2019

ШАНОВНІ ДРУЗІ!

Сумщина – мальовничий край з багатою та різноманітною природою. Славетна історія нашої землі, незвичайна її краса, край небесно чистих річок і озер, дрімучих лісів, безкрайніх степів надихала на творчість діячів культури, письменників та літераторів, композиторів та співаків, науковців. Разом з тим нині ми є свідками того, які зміни відбуваються в природі під дією людини. Все менше лишається природної рослинності, все більших змін зазнають її цілілі ділянки – ліси, луки, болота; майже не лишилося славетних степів. Зменшилась чисельність багатьох видів рослин і тварин, які раніше були звичними, поширеними.

Природоохоронна справа стала важливою складовою державної політики країн Європи. Україна також долучилася до процесу створення загальноєвропейської мережі природоохоронних територій, які мають виконувати не лише роль збереження природного різноманіття, а й підтримувати загальну стабільну якість довкілля. Щоб запобігти остаточній втраті природних ландшафтів з притаманним їм різноманіттям, на Сумщині створено мережу природозаповідних територій.

Сьогодні як ніколи стає актуальною необхідність формування екологічного світогляду й активної життєвої позиції у жителів області за принципом: «благословенна земля ця не дісталася нам у спадщину від батьків – ми взяли її в борг у нащадків».

Метою видання є ознайомлення з об'єктами природно-заповідного фонду Сумщини, їх рослинним і тваринним світом, місцезнаходженням та унікальними їх особливостями, а також узагальнення інформації про них у картографічній формі. Сподіваємося, що видання буде корисним усім, кому не байдуже майбутнє нашого чарівного краю, воно сприятиме зростанню екологічної свідомості, розвитку сучасного туристичного напрямку – екотуризму.

**Тимчасово виконуючий
обов'язки голови Сумської
обласної державної
адміністрації**

Ірина КУПРЕЙЧИК

Голова Сумської обласної ради

Володимир ТОКАР

У 2016 році вийшло з друку перше видання атласу-довідника «Природно-заповідний фонд Сумської області», що користується значним попитом серед природоохоронців, науковців, студентської та учнівської молоді, туристів та всіх бажаючих краще пізнати природу Сумщини.

За час, що минув, відбулися суттєві зміни в мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду області. Зокрема, за цей період оголошено 29 нових заповідних об'єктів, змінено назви та площі деяких інших створених раніше об'єктів природно-заповідного фонду області. Отже, виникла нагальна потреба в оновленні та актуалізації інформації, поданої в першому виданні атласу-довідника. Крім того, дуже малий наклад першого видання не дозволяє задовольнити потреби всіх бажаючих ознайомитися з ним.

Метою видання атласу-довідника є ознайомлення широкого кола читачів з існуючою мережею об'єктів природно-заповідного фонду Сумської області. В ньому подано описові та картографічні матеріали існуючих об'єктів і територій природно-заповідного фонду, а також загальну природно-географічну характеристику області.

Станом на 01.11.2019 р. на території Сумської області налічується 291 об'єкт природно-заповідного фонду загальною площею 178 595,6 га, що становить 7,49 % від площі області. Відсоток «заповідності території» області децю вище середнього показника по Україні – 6,6 %, проте залишається недостатнім і значно меншим, ніж у більшості країн Європи, де середній відсоток «заповідності» становить 15 %.

Серед заповідних об'єктів області є: 2 національні природні парки, природний заповідник, 10 заказників загальнодержавного значення та 6 об'єктів загальнодержавного значення інших категорій. Серед об'єктів місцевого значення – 1 регіональний

ландшафтний парк, 115 заказників, 104 – пам'яток природи, 20 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 3 – дендропарки, 3 – ботанічні сади, 26 – заповідних урочищ.

На території Сумської області діють чотири установи природно-заповідного фонду. Впродовж 20 років успішно працює і ділиться набутим досвідом національний природний парк «Деснянсько-Старогутський». Відзначив перше десятиріччя з дня створення Гетьманський національний природний парк – найбільший за площею та штатом працівників. Нарешті розпочав своє становлення, як самостійної природоохоронної та науково-дослідної установи, єдиний в області природний заповідник «Михайлівська цілина». Поступово набуває притаманних функцій і розширює свій штат Комунальний заклад Сумської обласної ради «Регіональний ландшафтний парк «Сеймський». Досить велика кількість природно-заповідних об'єктів області створює і велику кількість проблемних питань щодо встановлення їх меж на місцевості, передачі під охорону та оформлення положень й охоронних зобов'язань.

Розбудова мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі області є не лише екологічною, а й державною справою, оскільки проблема збереження біологічного та ландшафтного різноманіття набула провідного значення у вирішенні не тільки екологічних аспектів, а й передусім соціальних, економічних, політичних напрямків розвитку суспільства. Пропонуємо долучитися до пошуку нових цінних природних територій, на яких знаходяться рідкісні види рослин і тварин, або вирізняються значним біорізноманіттям, унікальними геологічними, гідрологічними утвореннями й ландшафтними комплексами та ін. При виявленні таких, цікавих на вашу думку природних об'єктів, просимо звертатися до Департаменту екології та охорони природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації з метою їх подальшого взяття під охорону держави.

Сподіваємось, що друге видання допоможе, як фахівцям, так і пересічним громадянам ознайомитися (одержати відомості) про цінні у природоохоронному, науковому, естетичному, рекреаційному значенні території, краще розібратися з особливостями мережі природно-заповідних об'єктів області і, зрештою, ще більше полюбити Сумщину.

**Директор Департаменту екології
та охорони природних ресурсів
Сумської обласної державної адміністрації**

Ігор КРИВОЗУБ

ЗМІСТ

I. ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Умовні позначення	6
Адміністративно-територіальний поділ	7
Земна поверхня	8
Клімат	9
Рослинність	10
Рідкісні та зникаючі види рослин.....	11
Тваринний світ	12
Рідкісні та зникаючі види тварин	13
Ландшафти	14
Фізико-географічне районування	15
Природно-заповідний фонд	16
Смарагдова мережа	17

II. ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ АДМІНІСТРАТИВНИХ РАЙОНІВ

Деснянський біосферний резерват.....	18
Природний заповідник «Михайлівська цілина»	20
Гетьманський національний природний парк	22
Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський»	24
Водно-болотне угіддя міжнародного значення «Заплава Десни»	26
Регіональний ландшафтний парк «Сеймський»	28
Білопільський район	30
Буринський район	33
Великописарівський район	35
Глухівський район. Місто Глухів	38
Конотопський район. Місто Конотоп	42
Краснопільський район	46
Кролевецький район	50
Лебединський район. Місто Лебедин	55
Липоводолинський район	60
Недригайлівський район	62
Охтирський район. Місто Охтирка	65
Путивльський район	67
Роменський район. Місто Ромни	69
Середино-Будський район	76
Сумський район. Місто Суми	78
Тростянецький район	86
Шосткинський район. Місто Шостка	89
Ямпільський район	92

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

до карти адміністративно-територіального поділу

НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ		КОРДОНИ ТА МЕЖІ		
За чисельністю населення		За адміністративним значенням		
 СУМИ	від 100 000 до 500 000	 центр області	 держав	
 КОНОТОП	від 50 000 до 100 000	 адміністративні центри районів	 областей	
 ПУТИВЛЬ	від 10 000 до 50 000	 міста обласного підпорядкування	 районів і територій, підпорядкованих міськрадам	
 Ямпіль	до 10 000 жителів	 інші населені пункти		
		За типом поселення		
		 ГЛУХІВ	 залізниці	
		 Есмань		 головні автомобільні шляхи
		 <i>Полошки</i>		 інші автомобільні шляхи
		ШЛЯХИ СПОЛУЧЕННЯ		

до карт природоохоронних територій та районів на стор. 18-93

ПРИРОДООХОРОННІ ОБ'ЄКТИ		НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ	
Загально-державного значення		За типом поселення	
Заказники		 ШОШКА	Міста
ландшафтні		 Угроїди	Селища міського типу (смт)
лісові		 <i>Лобківка</i>	Села
ботанічні		 <i>БАСИ</i>	Частини міста
загальнозоологічні		ШЛЯХИ СПОЛУЧЕННЯ	
ентомологічні		Автомобільні	
орнітологічні		 магістральні	
гідрологічні		 регіональні	
загальногеологічні		 місцеві	
Пам'ятки природи		 Залізниці, станції	
комплексні		КОРДОНИ ТА МЕЖІ	
ботанічні		 держав	
зоологічні		 областей	
гідрологічні		 районів	
геологічні		ГІДРОГРАФІЯ	
Заповідні урочища		 річки та урізи води	
Ботанічні сади		 тимчасові водотоки	
Дендрологічні парки		 канали	
Парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва		 озера і водосховища	
		РОСЛИННІСТЬ	
		 ліси	
		 сади	
		 лісосмуги	

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

БК – Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція)
 БоК – Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція)
 БР – біосферний резерват
 ВБУ – водно-болотне угіддя
 ДП ОКАП – дочірнє підприємство Сумського обласного комунального агролісгосподарського підприємства «Сумиоблагроліс»
 ДП – державне підприємство
 ЄС – Європейський Союз
 ЄЧС – Європейський Червоний список
 ЗКУ – Зелена книга України
 КЗ – комунальний заклад

ЛМГ – лісомисливське господарство
 Мінприроди – Міністерство екології та природних ресурсів України
 МСОП – Міжнародний союз охорони природи
 НПП – національний природний парк
 НАН – Національна академія наук
 Список регіонально рідкісних видів – перелік видів рослин, тварин і грибів, що підлягають особливій охороні на території Сумської області
 ПЗ – природний заповідник
 ПЗФ – природно-заповідний фонд
 РЛП – регіональний ландшафтний парк
 ЧКУ – Червона книга України

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ

1:1 000 000

Місто Суми

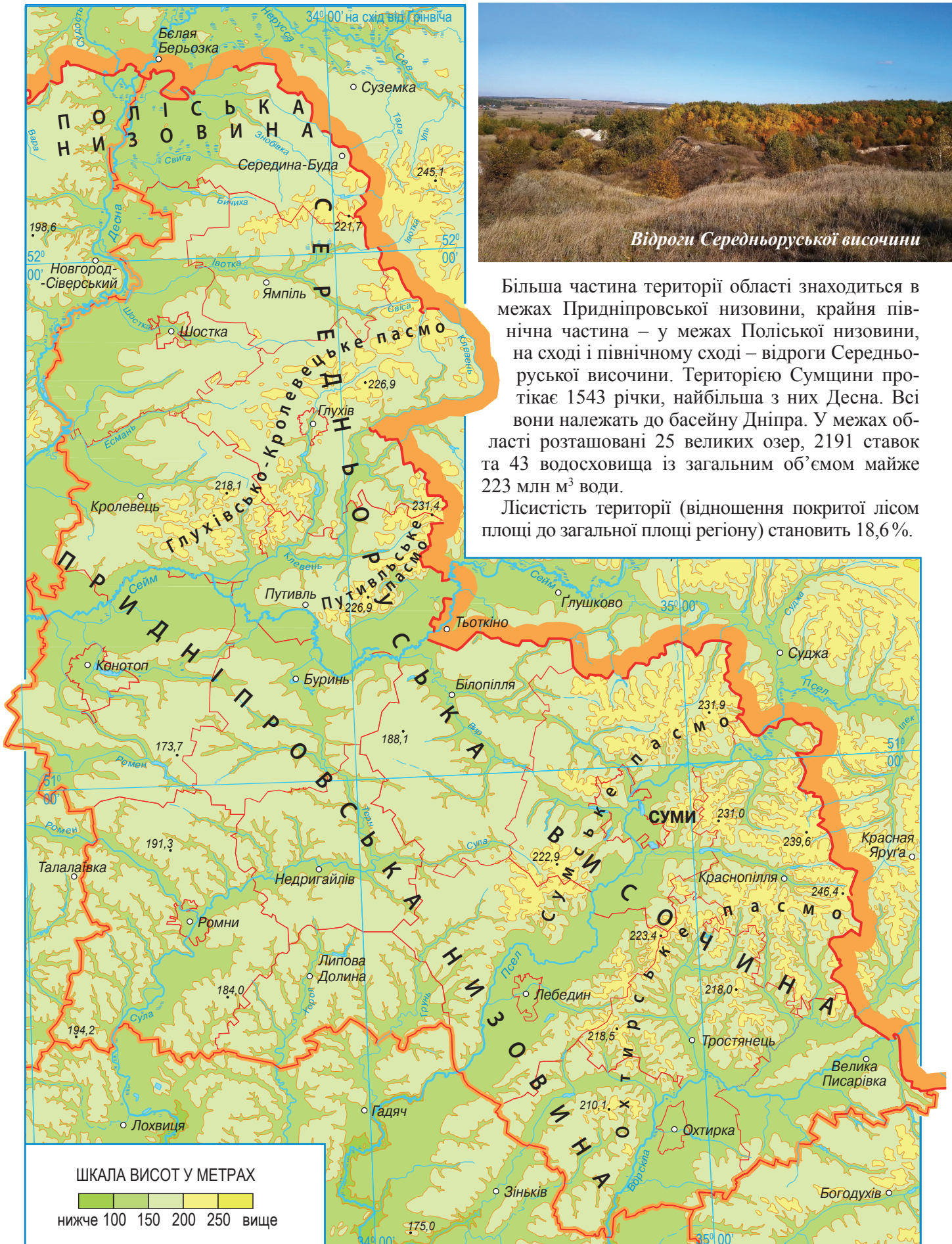
Сумська область створена 10 січня 1939 р., обласний центр – місто Суми. Територія області поділена на 18 районів, 7 міст обласного підпорядкування, 2 внутрішньоміських райони міста Суми, 259 сільських рад. В області налічується 8 міст районного підпорядкування, 20 селищ міського типу, 55 селищ, 1400 сіл. Об'єднані територіальні громади: міські – 10, селищні – 11, сільські – 17.

За площею і населенням Сумська область відноситься до середньої групи областей і займає відповідно 16 та 17 місце серед регіонів України. Питома вага за територією становить 3,9%, за кількістю населення – 2,5%.

ЗЕМНА ПОВЕРХНЯ

1:1 000 000

КЛІМАТ

1:1 500 000

Порівняно із західними та центральними областями України у Сумській області більша континентальність клімату, що виражається у зменшенні кількості опадів і збільшенні різниці літніх та зимових температур. Середньодобова температура липня – 19,0 – 21,0 °С, січня – - 4,5 – -6,0 °С.

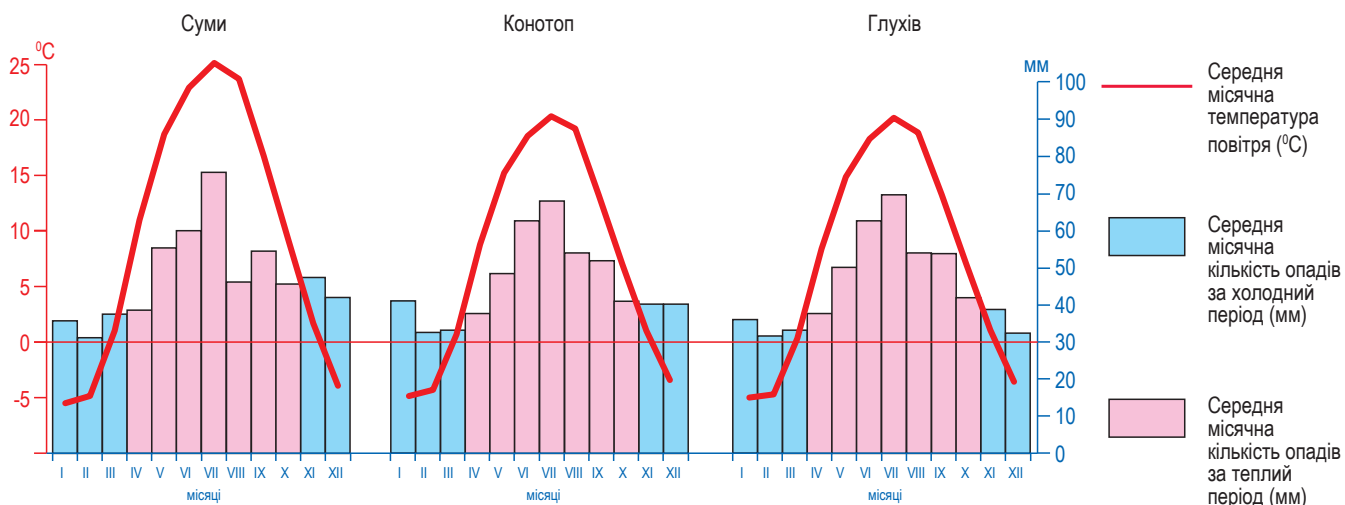
Абсолютний максимум температури повітря – 40 °С, а мінімум – - 40 °С. Період вегетації триває близько 200 – 210 днів. Він починається у першій декаді квітня і закінчується у третій декаді жовтня. З перших днів травня по третю декаду вересня середньодобова температура повітря перевищує 10 °С. Сума температур за цей період становить понад 2300 °С.

Заморозки в середньому припиняються у третій декаді квітня. Безморозний період становить 150-170 днів.

Сніговий покрив утворюється найчастіше у другій – третій декаді грудня, а тане у другій – третій декаді березня.

Річна кількість опадів – 540 – 650 мм, з них за період з квітня по жовтень випадає 350 – 400 мм.

РІЧНИЙ ХІД ТЕМПЕРАТУРИ ПОВІТРЯ ТА ОПАДІВ
(за місяцями)

РОСЛИННІСТЬ

1:1 500 000

Сумська область розташована у двох природних зонах – лісовій та лісостеповій. Умовний поділ проходить долиною Сейму. На крайній півночі області типове Полісся, де переважають піщані рівнини.

Тут на дерново-підзолистих ґрунтах переважають соснові та дубово-соснові ліси з покривом чорниці, зелених мохів, серед яких трапляються замкнуті зниження із сфагновими болотами. Є на Поліссі і діброви. Вони тяжіють до місць, де в ґрунті більше глинистих частинок і більше поживних речовин, однак такі ґрунти вже всі розорано. На Поліссі доволі багато низинних боліт. Вони тяжіють до широких улоговин стоку та заплав річок. Більшість з них меліоровано. Найкраще рослинні комплекси Полісся представлені у НПП «Деснянсько-Старогутський», заказниках Верхньоесманський, Прудницьанський, Великий бір.

На північ від Сейму на сході, де над Поліссям поступово підіймаються відроги Середньоруської височини, лісів все менше. Плескаті ділянки плато тут вкриті доволі родючими сірими лісовими ґрунтами і розорані. Поміж них трапляються штучно створені ліси, здебільшого із сосни з домішкою дуба, клена, а часто лісових інтродуцентів – робінії несправжньоакацієвої, черемхи пізньої. Ліси з природним деревостаном залишилися переважно по схилах ярів та балок. Їх можна побачити у заказниках Шалигінський, Монастирський ліс. Болота тут рідкість і тяжіють вони до заплав річок. По балках південної експозиції та крутих берегах Клевені та Сейму можна знайти ділянки остепнених лук із барвистим різнотрав'ям, як у заказнику Дівоча гора.

Південніше Сейму на сході Сумської області відроги Середньоруської височини вже дещо інші. У ґрунтовому покриві панують чорноземи, тому частка розораних земель зростає. В лісах по ярах та балках, куди частіше в широколистяних лісах, трапляються в'яз, ясен, клени польовий і татарський. Це вказує на більш високу родючість ґрун-

РІДКІСНІ ТА ЗНИКАЮЧІ ВИДИ РОСЛИН

1:2 000 000

тів і тепліший клімат. На луках також більше степових рослин: волошка східна, ковила волосиста, залізняк бульбистий. Презентують рослинний покрив цієї частини Сумщини Гетьманський НПП, ПЗ «Михайлівська цілина», заказники Банний яр, Могрицький, Лунарієвий.

Південно-західна частина області ще більше розорана. Цьому сприяє вирівняний рельєф Полтавської рівнини з чорноземами. Великі лісові масиви на карті оконтурюють долини річок Сула, Псел, Ромен. Основні лісоутворюючі породи – дуб, ясен, клен та липа. Однак частка сосни висока, бо її висаджено на пісках борових терас річок, непридатних для вирощування сільськогосподарських рослин. Заплави річок відносно широкі, вкриті луками, але часто й заболочені, місцями з ознаками засолення. Найбільшими заказниками є гідрологічні – Андріяшівсько-Гудимівський, Біловодський, Верхньосулський.

В області зростає близько 2300 видів рослин, з яких судинні рослини представлені 1100 видами, а решта – нижчі рослини, серед яких дрібні водорості, гриби, лишайники. За даними наукових досліджень в області нараховується 55 видів судинних рослин і 10 видів грибів, занесених до ЧКУ та ЄЧС, а 123 види рослин та 22 види грибів включені до переліку регіонально рідкісних.

Ліси займають особливе місце в рослинному світі. Загальна площа земель лісгосподарського призначення становить понад 460 тис. га. Щороку лісгосподарськими підприємствами області здійснюється посадка і посів лісів на площі до 1,5 – 2,0 тис. га.

Латаття сніжно-біле

Косарик тонкі

ТВАРИННИЙ СВІТ

1:1 500 000

Тваринний світ Сумської області багатий і різноманітний, що зумовлене її значною протяжністю з півночі на південь.

Північ області знаходиться в лісовій зоні, де особливе місце посідає Полісся. Тут мешкають представники тайги – глушець, рись, заєць білий, снігур. А в південній лісостеповій частині області трапляються степові звірі, такі як бабак, тушканчик, сліпак звичайний.

Загальна кількість видів тварин, що можуть мешкати на Сумщині, складає близько 50 тисяч. Більшість із них – дрібні безхребетні. Лише окремі групи цих тварин вивчені, наприклад інфузорії, коловертки, бджолині, бабки, лускокрилі, багатоніжки, окремі групи павукоподібних. Це справа для вузьких спеціалістів.

Більше знаємо про хребетних тварин. Вони представлені 447 видами, а саме: міноги (круглороті) – 1, риби – 55, земноводні – 11, плазуни – 7, птахи – 296, ссавці – 78 видів.

ЗООГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ

Голарктична область
Європейська підобласть

МЛ Провінція мішаних лісів
Поліський округ
Східний район

ЛС Провінція лісостепу
Центрально-східний округ
Лівобережноріпівський район

ПОШИРЕННЯ ТВАРИН
(види, які найчастіше зустрічаються)

Природні біотопи:

Ліси

ссавці: їжак звичайний, кріт, вечірниця руда, олень благородний, полівка, лисиця, вовк, бурозубка звичайна, куниця лісова, куниця кам'яна, кабан, лось, олень плямистий, зубр, борсук, козуля, білка;
птахи: глухар, лелека білий, лелека чорний, рябчик, дятел зелений, дятел чорний, дятел великий строкатий, дятел малий строкатий, зозуля, хижі денні птахи, горобині;
плазуни: веретільниця, ящірка живородяща, ящірка прудка, гадюка звичайна, вуж;
земноводні: квакша, ропуха зелена, ропуха сіра, жаба гостроморда

Луки і болота

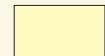
ссавці: хохуля, собака єнотовидний, кабан, бобер, щур водяний, полівка-економка;
птахи: чапля сіра, баранець звичайний, баранець великий, чирянка мала, чирянка велика, шилохвіст, лелека білий, вальдшнеп, чайка звичайна, білокрилий крижак, очеретянка;
плазуни: черепаха болотяна, гадюка звичайна, вуж звичайний;
земноводні: жаба гостроморда, жаба ставкова, тритон гребінчастий, тритон звичайний

Водойми

ссавці: ондатра, видра;
плазуни: черепаха болотяна, тритон звичайний, тритон гребінчастий, жаба озерна;
риби: мінога українська, щука, плітка, краснопірка, амур білий, лин, підуст, лящ, карась, синець, усач, гірчак звичайний, головень, в'язь, голец, щипавка, сом звичайний, судак, окунь;
безхребетні: губки, планарії, кільчасті черви, червоногі та двостулкові молюски, ракоподібні

Поля

Населені пункти

Біотопи, перетворені людиною:

ссавці: заєць-русак, щур сірий, мишоподібні гризуни;
птахи: куріпка сіра, перепел, жайворонки, лунь польовий

ссавці: щури, мишоподібні гризуни, їжак звичайний, бурозубка, вечірниця руда, кріт, ласка, тхір чорний;
птахи: голуби, горобині, граки, лелека білий, горлиця кільчаста, дятел сірий

РІДКІСНІ ТА ЗНИКАЮЧІ ВИДИ ТВАРИН

1:2 000 000

Регулярні дослідження тваринного світу проводять науковці двох НПП: Деснянсько-Старогутського (на півночі області) та Гетьманського (на півдні). У першому увагу приділяють спостереженням за мігруючими птахами у басейні Десни, визначають видовий склад мігрантів, уточнюють фенологічні терміни прольоту для кожного з видів. Серед місцевих видів є ті, що занесені до ЧКУ та інших охоронних списків, а саме: ведмідь, зясець білий, горностай, скопа, пугач, кулик-сорока.

У Гетьманському НПП за останні роки виявлено низку видів хребетних тварин, занесених до ЧКУ, а деякі з них виявлено тут уперше: нерозень, чернь білоока, скопа, шуліка чорний, лунь польовий, лунь степовий, лунь лучний, канюк степовий, орел-карлик, підорлик малий, орлан-білохвіст, журавель сірий, кульон великий, голуб-синяк, сорокопуд сірий, вечірниця руда, горностай.

Одним з найбільш раритетних видів тварин області є хохуля звичайна – реліктовий вид, занесений як до ЧКУ, так і до ЄЧС. Популяція цієї тварини, що нараховує всього 100-300 особин, виявлена в північно-східній частині області в заплаві р. Сейм, частково у межах РЛП «Сеймський». А ще в межах цієї заповідної території ДП «Конотопський лісгосп» підтримує вільноіснуючу популяцію зубра чисельністю понад 50 особин.

Загалом на Сумщині мешкає 31 вид хребетних тварин, занесених до Червоної книги МСОП, 37 видів – до ЄЧС, 135 видів – до БК (додаток II), ЧКУ – 108 видів.

У Конотопському районі під охороною єдина вільноіснуюча популяція зубра в області

Сичик-горобець

Квакша

ЛАНДШАФТИ

1:1 500 000

Береги р. Ворскла

Ландшафти Сумської області зумовлені її розташуванням на схилах Воронізького кристалічного масиву, що опускається до Дніпровсько-Донецької западини. Тому східна частина Сумщини підвищена і займає відроги Середньоруської височини. Окремі ділянки тут сягають висоти 230 м вище рівня моря. Річкові долини глибоко врізані в товщу порід, їх береги урвисті, де проглядаються шари крейди та кайнозойських пісковиків. Ґрунти тут сформувалися на лесових породах, а водно-льодовикові відклади практично відсутні – льодовик сюди не дійшов. У цій частині області значних масштабів набула водна ерозія, особливо після вирубування лісів і розорювання великих площ на високих плато. Внаслідок цього утворилися яри та балки.

Тепер їх схили вкриті природними та штучно створеними лісами. Болота трапляються лише в долинах річок. Річка Сейм поділяє відроги Середньоруської височини в межах області на північні, де переважають темно-сірі ґрунти, форму-

Ландшафти зони мішаних лісів

- Терасові піщані рівнини з дерново-слабопідзолистими ґрунтами, в поєднанні з дерновими і торф'яно-болотними, з суборами і борами
- Моренно-зандрові горбисті рівнини з дерново-середньопідзолистими ґрунтами, з липовими суборами і судібровами, з денудаційними крейдовими і пісковими останцями
- Алювіально-зандрові рівнини з дерново-слабо- і середньопідзолистими ґрунтами, з суборами і борами
- Терасові піщані і зандрові рівнини з дерново-слабопідзолистими ґрунтами, з суборами і борами

Лісостепові ландшафти

- Сильнорозчленовані горбисті правобережні схили з сірими і темносірими опідзоленими ґрунтами, «нагірними» дібровами, з давньорозсувними останцями
- Розчленовані підвищені лесові рівнини з чорноземами типовими малогумусними і опідзоленими, з дібровами

- Розчленовані пологохвилясті лесові підвищені рівнини з чорноземами типовими середньогумусними
- Терасові лесові рівнини з сірими і темносірими опідзоленими ґрунтами
- Давні прохідні долини
- Терасові малодреновані рівнини з чорноземами типовими в поєднанні з лучно-чорноземними солонцюватими ґрунтами і солонцями
- Терасові горбисті піщані рівнини з дерново-підзолистими ґрунтами, з борами і суборами
- Сильнорозчленовані лесові рівнини з сірими і темносірими опідзоленими ґрунтами, з дібровами, ярами і балками, врізаними до крейдових порід

Заплавні ландшафти

- Лісові і лучно-болотні заплавні ландшафти рівнин

ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ

1:3 000 000

вання яких відбувалося під деревною рослинністю, та південні з чорноземами, розвиток яких відбувається під лучно-степовою рослинністю.

У північній частині області навіть на найвищих вододілах річок висота над рівнем моря рідко становить вище 170-180 м. Тут типове Полісся, де ґрунти сформувалися на водно-льодовикових відкладах, що представлені здебільшого пісками. Ці піски перекривають глини та валуни, відкладені безпосередньо в льодовиковий період. Тому ґрунти, які тут сформувалися, малородючі, вирівняний рельєф сприяє заболочуванню території. Все це не сприяє розвитку сільського господарства і значні площі вкриті лісами.

Велику роль на північному сході області у формуванні рельєфу відіграла річка Десна. Ширина її терас сягає 30-40 км. В залежності від віку таких терас можемо спостерігати різне господарське використання території. Більш давні тераси мають багатші ґрунти, в доісторичні часи їх вкривали широколистяні ліси, а в наш час вони перетворені на орні землі. Лише зрідка збереглися ділянки лісів, переважно біля боліт. Молоді тераси, що сформувалися після льодовикового періоду, вкриті малородючими пісками. Ще в XIX ст. тут значні площі займали голі рухливі піски як наслідок перевипасу. Нині вітрова ерозія «під контролем», адже більшість піщаних рівнин засадили сосновими лісами.

У південно-західній частині області абсолютні висоти ледь сягають 190 м. Тут, так само як і на відрогах Середньоруської височини, долини річок глибоко врізані, у ґрунтовому покриві на плато переважають чорноземні ґрунти із значними ділянками темно-сірих лісових. Втім у період максимального зледеніння льодовик сюди дістався, про що свідчать знахідки валунів, як, наприклад, біля с. Хоружівка Недригайлівського району. Тепер переважну частину лісів вирубано, основні площі займають орні землі. Найбільші лісові масиви тяжіють до схилів долин річок та еродованих плато біля них. Подекуди на крутих південних схилах

зберігаються ділянки лучних степів. Рослинність, що збереглась на скіфських курганах, підтверджує її степовий характер.

Сосновий ліс (бір) на Поліссі

Дубовий ліс (діброва) на терасі р. Сейм

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

1:1 000 000

СМАРАГДОВА МЕРЕЖА

1:2 000 000

Станом на 01.12.2019 р. природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ) Сумської області має в своєму складі 291 територій та об'єктів загальною (фактичною) площею 178,59 тис. га, з них загальнодержавного значення – 19 об'єктів площею 50,5 тис. га (26 %), місцевого значення – 272 об'єктів площею 131,32 тис. га (74 %).

На сьогодні мережа природно-заповідних об'єктів області представлена 9 категоріями з одинадцяти, що існують в Україні. Серед об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення в області: два національні природні парки, природний заповідник, 10 заказників та 6 об'єктів загальнодержавного значення інших категорій.

Серед об'єктів місцевого значення: 1 регіональний ландшафтний парк, 115 заказників, 104 пам'ятки природи, 20 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 3 ботанічних сади, 3 дендропарки, 26 заповідних урочищ.

Крім того, в області є природоохоронні території міжнародного значення – Деснянський біосферний резерват ЮНЕСКО та Рамсарське водно-болотне угіддя міжнародного значення «Заплава Десни».

Відношення площі ПЗФ до площі області («показник заповідності») становить 7,49 %.

Україна почала втілювати в життя загальноєвропейські природоохоронні стандарти, приєднавшись до процесу створення Смарагдової мережі «Emerald Network», який успішно впроваджується в багатьох країнах Європи в рамках Бернської конвенції під егідою Ради Європи. Ця Конвенція має на меті охорону дикої флори і фауни та їхніх природних середовищ існування, особливо тих видів, охорона яких вимагає співробітництва декількох держав. Смарагдова мережа складається із смарагдових об'єктів. Смарагдовий об'єкт – це природна територія, на якій проживають зникаючі та цінні види рослин і тварин, які мають міжнародне значення і перелічені в Резолюції № 6 (1998) Бернської конвенції, а також містить природні середовища існування (оселища), які перелічені в Резолюції № 4 Бернської конвенції.

- UA0000031 Деснянсько-Старогутський національний природний парк
- UA0000042 Гетьманський національний природний парк
- UA0000048 Середньосеймський
- UA0000049 Шалигінський заказник
- UA0000050 Природний заповідник «Михайлівська цілина»
- UA0000051 Верхньосулський
- UA0000052 Верхньосманський заказник
- UA0000053 Богданівський заказник
- UA0000062 Смяцько-Знобівський
- UA0000147 Верхнє Подесення
- UA0000187 Шосткинський

Карта надана благодійною організацією «Інтерекоцентр», Л.Д. Проценко, О.В. Кохан

Карта підготовлена з використанням коштів Спільної програми Європейського Союзу та Ради Європи.

Висловлені на цій сторінці погляди жодним чином не можуть відображати офіційну думку Європейського Союзу чи Ради Європи.

Смарагдова мережа має бути створена в кожній з 52-х країн, які підписали Бернську конвенцію. Смарагдова мережа в країнах-членах ЄС називається NATURA-2000. Реалізація Смарагдової мережі в Україні почалася з 2001 року з наданням Радою Європи, за фінансової підтримки ЄС, пілотного проекту для апробації процедури та визначення перших 15-ти Смарагдових об'єктів в Україні. На сьогодні в Україні визначено понад 150 потенційних об'єктів Смарагдової мережі.

Панорама заплави Десни

ДЕСНЯНСЬКИЙ БІОСФЕРНИЙ РЕЗЕРВАТ

Резерват створено в рамках Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» у Середино-Будському районі Сумської області та Новгород-Сіверському районі Чернігівської області 26.05.2009 р. Площа – близько 70 тис. га.

Як і інші біосферні резервати світу, він виконує природоохоронну функцію, сприяє розвитку території та поширює позитивний досвід втілення різних природоохоронних проектів. У БР представлені природні комплекси лесового плато на правобережжі Десни, заплава Десни та Судості, надзаплавні тераси Десни, типові для Полісся морено-зандрові рівнини. Природне ядро, де запроваджено абсолютно заповідний режим, має площу 2397 га. Це заповідна зона НПП «Деснянсько-Старогутський» та пам'ятка природи загальнодержавного значення «Мурав'ївська». Буферна зона становить 13156 га. Вона включає також землі НПП та призначена для часткової охорони природних комплексів і зменшення зовнішніх впливів на ядро, екологічної освіти, рекреації, екотуризму, пізнавального туризму.

Найбільшою є транзитна зона, або зона співробітництва. Її площа понад 55 тис. га. Тут мають запроваджуватися екологічно збалансовані методи господарювання і цей досвід може поширюватися на інші території.

У ландшафтному відношенні територія біосферного резервату із заходу на схід розчленована ярами та балками рівнини правобережжя Десни, стрімко спускається до широкої заплави, що переходить у борову, та більш високі тераси, і поступово закінчується типовою для Полісся заболоченою піщаною рівниною, під якою поховані воднольодовикові відклади.

Високий правий берег Десни здіймається подекуди на 40 і вище метрів. Це територія Чернігівської області. Історія формування цих ландшафтів проявляється в нашаруваннях крейди, глин та лесів по крутосхилах вздовж Десни. Це найбільш густо заселена частина біосферного резервату. Тут знаходиться найпівнічніший населений пункт України – с. Грем'яч.

Заплава Десни займає п'яту частину території біосферного резервату. Геологічний вплив річки є головним фактором формування сучасних ландшаф-

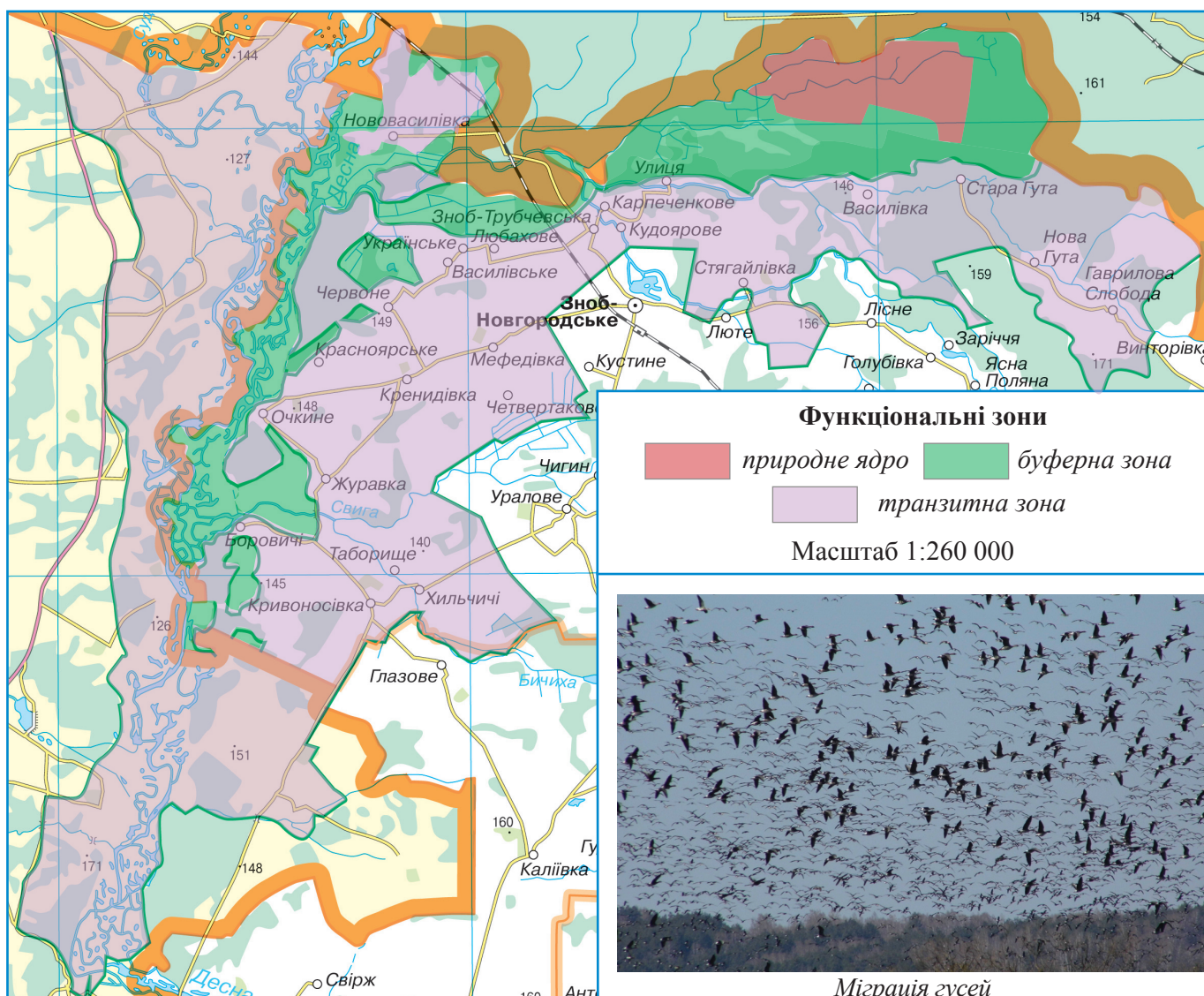
Протиерозійні насадження на крутосхилах Десни

Сосновий бір на піщаній терасі Десни

Подекуди Десна має крейдянисте дно

Міграція гусей

тів цієї частини Деснянського БР. Максимально це проявляється під час весняної повені. В межах резервату русло Десни звивисте, ділиться на рукави, є велика кількість старичних озер. Все це поряд із помірним сільськогосподарським використанням земель створює тут умови для збереження біорізноманіття. Під час повені спостерігається величезна кількість мігруючих птахів і за ними проводяться наукові спостереження.

За сотні тисяч років русло річки під дією сил обертання Землі рухалося на захід. Так утворилися так звані тераси-уступи, що займають трішки менше половини території Деснянського БР. Наймолодшими є борові тераси. Вони сформовані пісками. На цих бідних ґрунтах зростають соснові ліси. Більш давні тераси мають багатші ґрунти, і у давні часи вони були вкриті широколистяними та мішаними лісами. В наш час ці рівнини здебільшого розорані. Протяжність терасових рівнин із заходу на схід становить близько 20 км, вони мають незначні перепади висот, внаслідок чого місцями заболочені і є кілька озер.

Поліські ландшафти представлені у східній частині Деснянського БР. Тут провідну роль у формуванні рельєфу відіграли води давнього льодовика. А подекуди на полях і досі виорують

Заболочений ліс навесні

камені-валуни, принесені з льодовиком з півночі. Це плеската рівнина, де невисокі піщані гриви, вкриті сосновими лісами, чергуються із заболоченими улоговинами. По їх краях збереглися широколистяні ліси. В межах Деснянського БР поліські ландшафти займають майже третину території.

Адміністрації Деснянський БР не має. Загальне управління здійснює адміністрація НПП «Деснянсько-Старогутський» та координаційна рада. Територія включена до складу Смарагдової мережі України у вигляді Смяцько-Знобівської ділянки.

Михайлівська цілина - царство трав

ПРИРОДНИЙ ЗАПОВІДНИК «МИХАЙЛІВСЬКА ЦІЛИНА»

Природний заповідник «Михайлівська цілина» – єдиний природний заповідник на території Сумської області. Площа – 882,9 га. Підпорядкування: Міністерство енергетики та захисту довкілля України. Розташований заповідник на території Лебединського та Недригайлівського районів в басейні річки Сула (біля с. Великі Луки Катеринівської сільської ради Лебединського району).

«Михайлівська цілина» – заповідна територія, де охороняються найбільш північні ділянки лучного степу. Вона була створена з метою збереження та відтворення степових природних комплексів, що мають важливе природоохоронне та наукове значення.

Початком заповідної справи області стало оголошення 13 липня 1928 р. постановою № 64 Президії Сумського округового виконавчого комітету цієї унікальної території заповідником місцевого значення. Ця неорана цілинна ділянка лучних степів, що належала родині Капністів, використовувалася як пасовище для коней. У 1947 р. заповідник отримав статус загальнодержавного значення. Пізніше, в 1951 р., заповідник передано в підпорядкування Академії наук УРСР, а саме Інституту ботаніки. У 1961 р. «Михайлівська цілина» стала північною філією Українського степового природного заповідника. У 2009 р. рішенням Сумської обласної ради від 09.07.2009 р. на території охоронної зони «Михайлівської цілини» було створено ботанічний заказник місцевого значення «Катеринівський» площею 773,1 га, який разом з ботанічним заказником місцевого значення «Саївський» площею 9,5 га увійшов до складу природного заповідника.

Указом Президента України від 11.12.2009 р. №1035/2009 він був переданий в управління Міністерства екології та природних ресурсів із відділення Українського степового заповідника НАН України та набув статусу окремої природоохоронної установи – природного заповідника «Михайлівська цілина».

У 2018 р. завдяки наполегливій спільній роботі органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців і громадськості створено адміністрацію природного заповідника «Михайлівська цілина».

Наразі розробляється проект організації території природного заповідника та охорони його природних комплексів та об'єктів.

Не менш цікавим і унікальним є біорізноманіття заповідника. Його флора нараховує близько 525 видів. Серед них: 175 видів степових, 13 лучних, 90 водно-болотних, 62 лісових. Тут зростають рослини, занесені до ЧКУ: брандушка різнобарвна (*Bulbocodium versicolor*), горицвіт весняний (*Adonis vernalis*), сон розкритий (*Pulsatilla patens*), ковила волосиста (*Stipa capillata*) й пірчаста (*Stipa pennata*), рябчик руський (*Fritillaria ruthenica*) та ін.

Ковила пірчаста

Фіалка польова

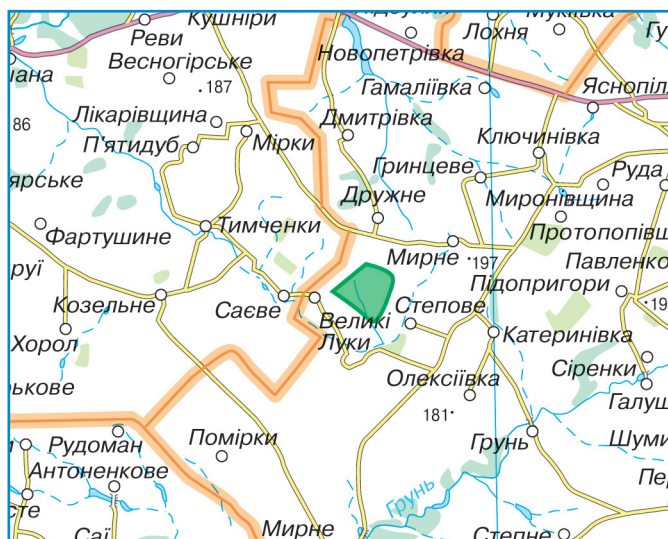
Джміль збирає нектар різнотрав'я степу

З рідкісних грибів тут виявлено зморшок степовий (*Morchella steppicola*) та печерицю таблитчасту (*Agaricus tabularis*). Загалом з-поміж судинних рослин, занесених до ЧКУ, на теренах заповідника виявлено 14 видів, а також два види, включених до списку МСОП, один вид – із ЄЧС, три із БК.

У тваринному світі «Михайлівської цілини» мало великих тварин. Фауна ПЗ представлена типовими для регіону видами: лисиця (*Vulpes vulpes*), вовк (*Canis lupus*), козуля (*Capreolus capreolus*), кабан (*Sus scrofa*), заєць-русак (*Lepus europaeus*), ласка (*Mustela nivalis*), куниця (*Martes sp.*). Однак тут мешкає близько 20 видів тварин, занесених до ЧКУ: мишівка степова (*Sicista subtilis*), тушканчик великий (*Allactaga jaculus*), горностай (*Mustela erminea*), мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*), лунь лучний (*Circus pygargus*), ксилокопа звичайна (*Xylocopa (Xylocopa) valga*), махаон (*Papilio machaon*), джміль лезус (*Bombus (Thoracobombus) laesus*), стрічкарка орденська малинова (*Catocala sponsa*), стрічкарка блакитна (*Catocala fraxini*) та ін.

Багатий світ комах степу – понад 1000 видів. З метеликів найпоширеніші дрібні синявці та білі капустянки, сонцевик будяковий, совки. Привертають до себе увагу малопомітні рожевокрилі, блакитнокрилі, сірі та зелені коники. Особливо багато в степу бджіл і джмелів, що забезпечують перехресне запилення рослин.

Відвідувати природний заповідник «Михайлівська цілина» можна лише з дозволу адміністрації, як правило, у супроводі співробітників і тільки в межах екологічних стежок. Для проведення екскурсій у заповіднику науково обґрунтована одна екологічна стежка. Вона характеризується необхідною інформативністю та знайомить охочих з найцікавішими в науковому, природоохоронному і естетичному відношенні об'єктами природи лучного степу та історією краю. Поблизу заповідника в селі Великі Луки розташовані об'єкти зеленого туризму.

Ковилова павутинка

Горицвіт весняний

Річка Ворскла

ГЕТЬМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК

Розташований у Тростянецькому, Великописарівському та Охтирському районах. Створений 27.04.2009 р. Площа – 23360,1 га, в т. ч. 11673,2 га у постійному користуванні. Північно-східна та центральна частина нацпарку розташовані на відрогах Середньоруської височини, а південно-західна – на Полтавській рівнині.

Територія НПП витягнута вздовж долини р. Ворскла на понад 120 км від кордону з Російською Федерацією і простягається за течією Ворскли до межі з Полтавською областю.

До створення Гетьманського НПП тут вже існували гідрологічні заказники загальнодержавного значення «Бакирівський», «Хухрянський» та «Климентівський», а також об'єкти місцевого значення: заказник «Ямний» (832,3 га), заповід-

ні урочища «Нескучанська дача», «Залугове», «Красне», «Сумська діброва», «Веселе», гідрологічні пам'ятки природи – «Джерело кремньове» та «Криничка». Всі вони увійшли до складу НПП із збереженням статусу. Це стосувалося і заповідного урочища «Литовський бір», природоохоронний статус якого було скасовано пізніше.

Понад 50 % площі НПП вкрито лісами, 20 % припадає на луки, болота становлять майже 22 %, а ще 5 % вкрито водою.

Ворскла в межах НПП приймає такі притоки, як Ворсклиця, Боромля, Олешня, Братениця, Охтирка, Хухра. Загалом у межах НПП охороняють природні комплекси заплав (річки і заплавні озера, болота, луки, річки), річкові тераси з сосновими лісами на піщаних ґрунтах з болотами та луками, стрімкі схи-

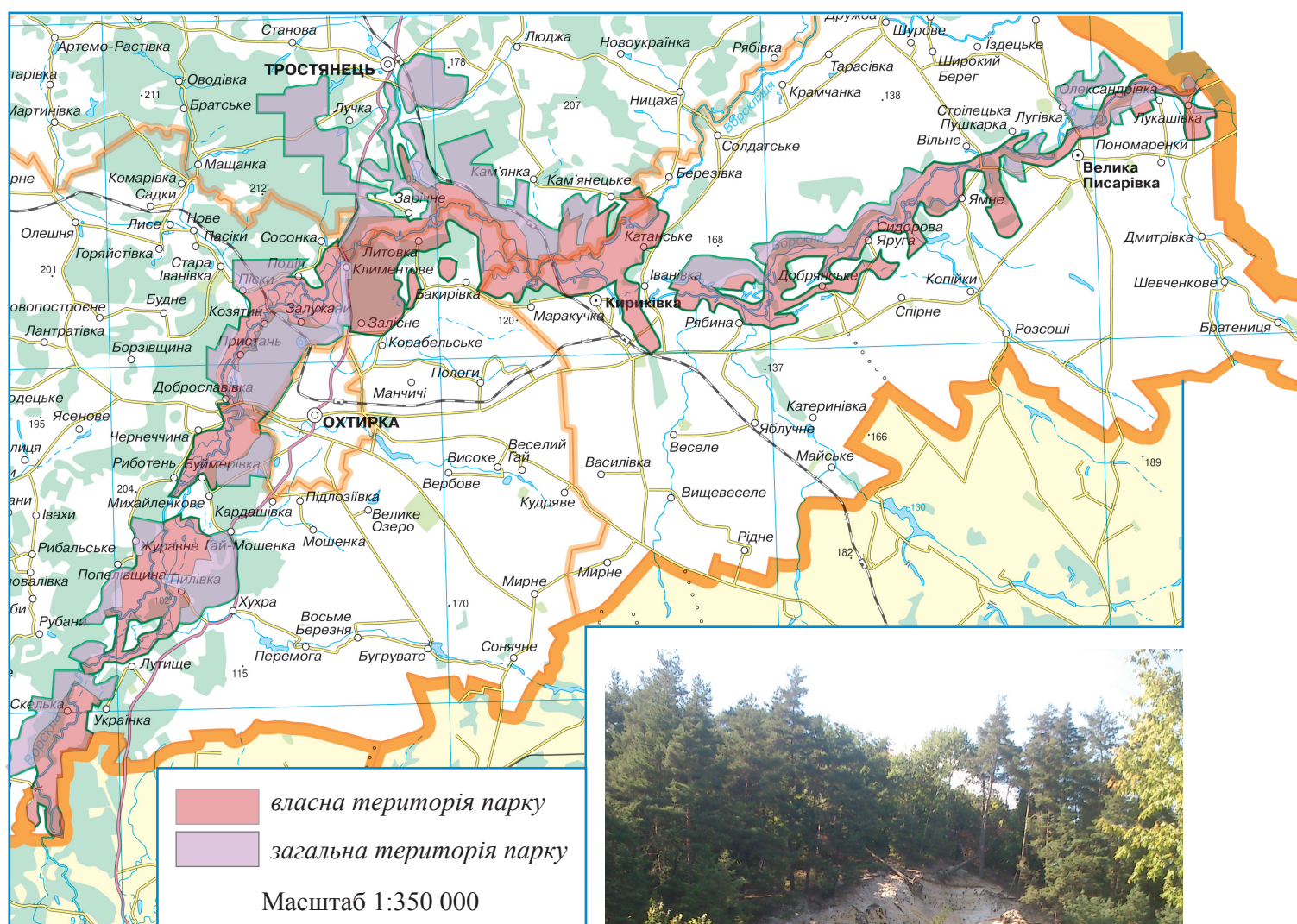
Краєвид долини Ворскли з високого правого берега

Підсрібник Латонія

Чапля сіра в пошуках їжі заходить у Ворсклу

Жук-олень

Скельське відслонення

ли долин, здебільше заліснені та з остепненими луками, а також ділянки на плато, переважно вкриті кленово-липово-дубовими лісами з ясенем.

Флора налічує понад 850 видів судинних рослин. Тваринне населення – типове для Лісостепу України. Тут зареєстровано майже 300 видів хребетних, серед яких міноги (1 вид), риби (33), земноводні (10), плазуни (7), птахи (197), ссавці (48), а також понад 2100 видів безхребетних тварин. Серед раритетних представників фауни є жура-

вель сірий, видра річкова, горностаї, мінога українська, джміль моховий, жук-олень, махаон.

Адміністрація Гетьманського НПП – у м. Тростянець. У кожному з адміністративних районів є природоохоронні науково-дослідні відділення: Тростянечке, Охтирське та Великописарівське.

У структурі НПП є відділи охорони та відтворення природних комплексів, науки, екологічної освіти та рекреації. Включений до Смарагдової мережі України як самостійна ділянка.

Вечір над Десною

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ДЕСНЯНСЬКО-СТАРОГУТСЬКИЙ»

Розташований у Середино-Будському районі. Створений 23.02.1999 р. Площа – 16127,1 га, в т. ч. 7272,6 га у постійному користуванні.

Презентує природні комплекси сходу Українсько-го Полісся. За особливостями ландшафтної структури, природних комплексів, господарського використання та зонування виділяється дві частини: Старогутська та Придеснянська. Старогутська – це єдиний масив типових для Полісся соснових та листяних лісів, різноманітних типів боліт, лук, заплава малої річки Улиця.

Особливість тваринного населення – у поширенні тайгових видів: лелеки чорного, глухаря, рябчика, горіхівки, жовни, сичика волохатого, зайця білого. Заходять рись, ведмідь. Тут знаходиться основне заповідне ядро нацпарку, розміщено три екологічні стежки. Ліси відомі як осередок партизанського руху в роки Другої світової війни.

Придеснянська частина складається з 8-ми окремих ділянок і займає заплаву та надзаплавні тераси р. Десна. Охороняється комплекс заплавної рослинності, а також соснові ліси, післялісові луки, болота на надзаплавних терасах. Тут є орні землі, будівлі. Основу тваринного населення складають представники водно-болотного комплексу. Вздовж р. Десна проходить міграційний маршрут птахів. Особливо масово міграції птахів відбуваються весною, коли летять гуси, журавлі, крупні кулики, качки.

Важливе значення Придеснянської ділянки НПП як місця відпочинку, де основу рекреаційних ресурсів складає р. Десна та соснові бори вздовж її лівого берега. Тут діють дві бази відпочинку біля сіл Боровичі та Очкине.

Адміністрація НПП «Деснянсько-Старогутський» розташована у райцентрі – місті Середино-Буда. У селах Стара Гута, Улиця та Очкине є відділення. Це природоохоронна та науково-дослідна установа, де працюють понад 70 осіб.

Підсумки науково-дослідної роботи узагальнено в низці наукових монографій, навчальних посібників та наукових статей. З 29 липня 2004 р. заплава р. Десна в межах НПП оголошена Рамсарським водно-болотним угіддям міжнародного значення.

26 травня 2009 р. на базі НПП в рамках програми «Людина і біосфера» ЮНЕСКО створено Деснянський біосферний резерват. У Смарагдовій мережі України НПП значиться окремою ділянкою.

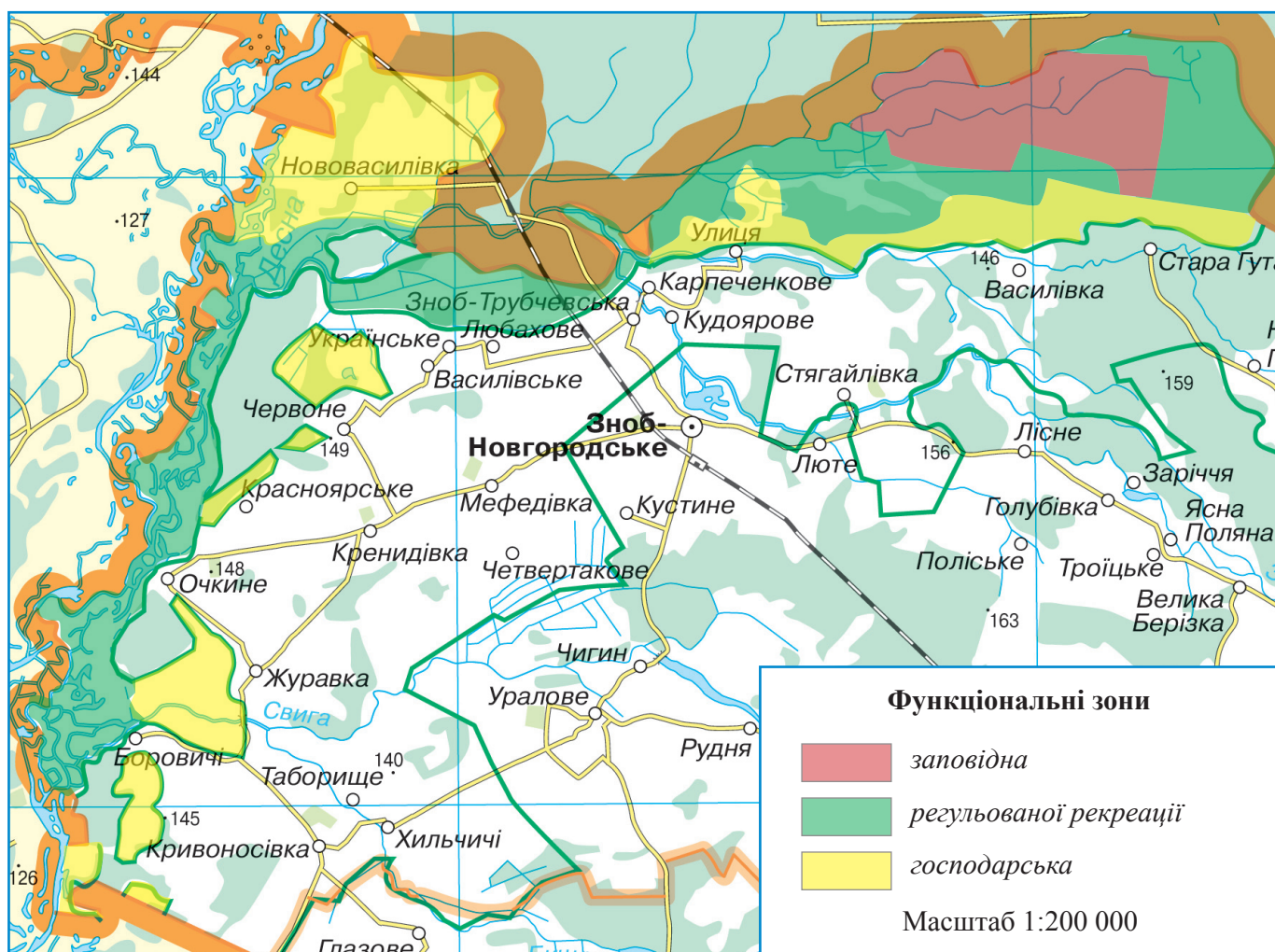
Усе різноманіття рослинності заплави Десни на одній фотографії

Повінь на Десні

Різнобарвна осінь

Сосновий ліс чорницевий

Заболочений березовий ліс із покривом сфагнових мохів

Долина Десни влітку

ВОДНО-БОЛОТНЕ УГІДДЯ МІЖНАРОДНОГО ЗНАЧЕННЯ «ЗАПЛАВА ДЕСНИ»

Оголошене 29.06.2004 р. на виконання «Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення насамперед як середовище існування водоплавних птахів». Площа – 4270 га. Розташоване в межах НПП «Деснянсько-Старогутський». Підставою створення стала відповідність низці критеріїв Рамсарської конвенції, а саме:

- є еталонною великою за площею ділянкою заплави крупної річки у Східному Поліссі з незмінним гідрологічним режимом, де збереглися весняні повені, меандрування русла;
- підтримує існування рідкісних видів рослин і тварин;
- важливе для збереження 40-ка видів іхтіофауни, характерної для басейну Дніпра;
- важливе для збереження гніздових популяцій таких вразливих птахів, як деркач (*Crex crex*), баранець великий (*Gallinago media*), мородунка (*Xenus cinereus*), грицик великий (*Limosa limosa*), пісочник малий (*Charadrius dubius*), крячки річковий (*Sterna hirundo*) та малий (*Sterna albifrons*);

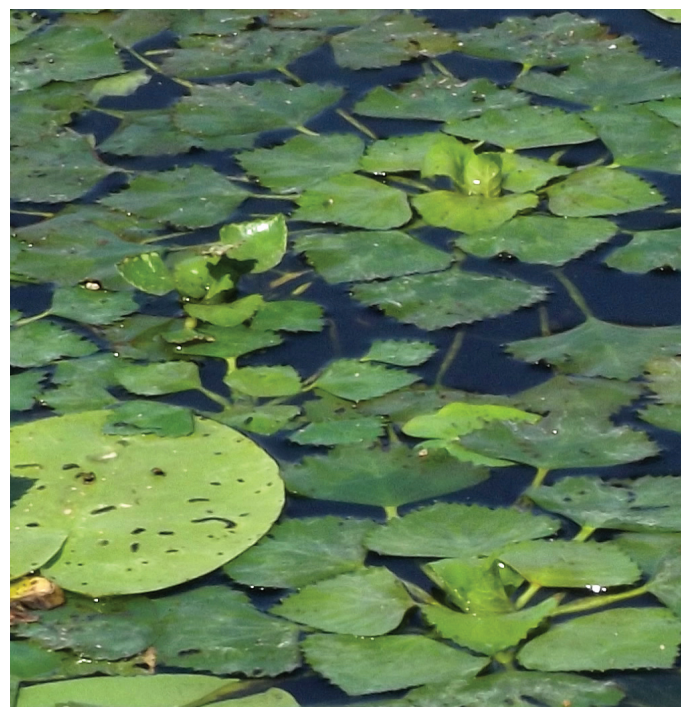
– підтримує існування близько 100 видів водно-болотних птахів під час міграцій.

Рослинний покрив «Заплави Десни» являє собою комплекс лук, чагарників, лісів і, звичайно ж, рослинності різноманітних водойм. Все багатство рослинного світу сформувалося і підтримується завдяки щорічним весняним повеням. Потoki води сприяють формуванню гривастого рельєфу, строкатості ґрунтів, а відтак і рослинність дуже мозаїчна. Високі гриви з сухими луками та перелісками з дуба тут межують із зниженнями, де панують високотравні луки і чагарники верби попелястої. Вздовж русла Десни та рукавів зарості утворює верба тритичинкова. Вздовж уступу борової тераси трапляються заболочені вільшняки. Та найбільш раритетні рослини трапляються у воді: водяний горіх плаваючий, плавун щитolistий, водяна папороть сальвінія, що занесені до ЧКУ (2009) і охороняються БК.

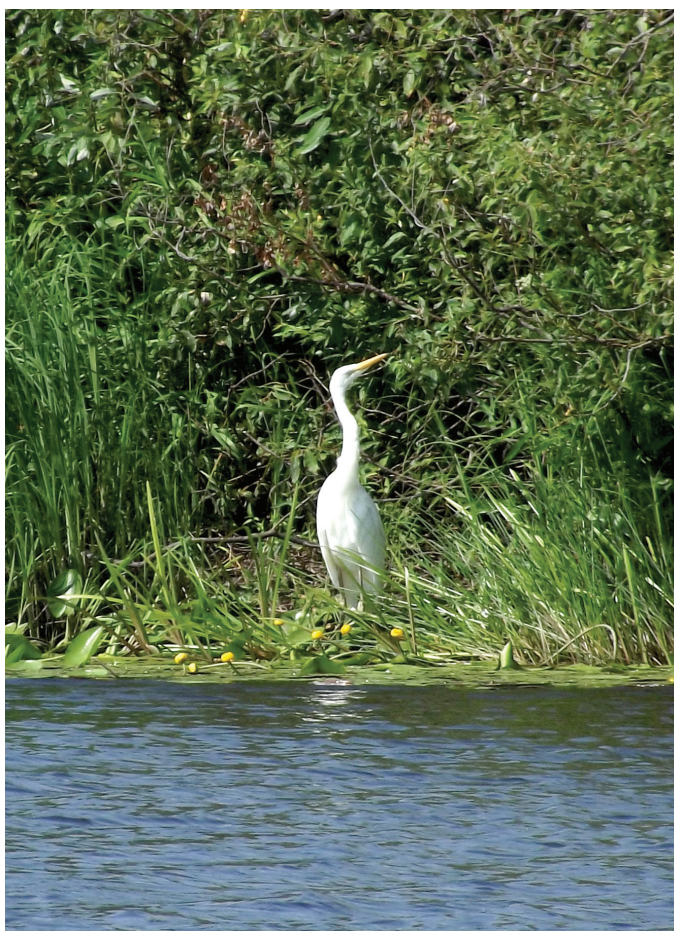
Ще за часів Київської Русі заплава була вкрита здебільшого лісами і чагарниками. У корінних лі-

Водяна папороть сальвінія плаваюча

Водяний горіх плаваючий

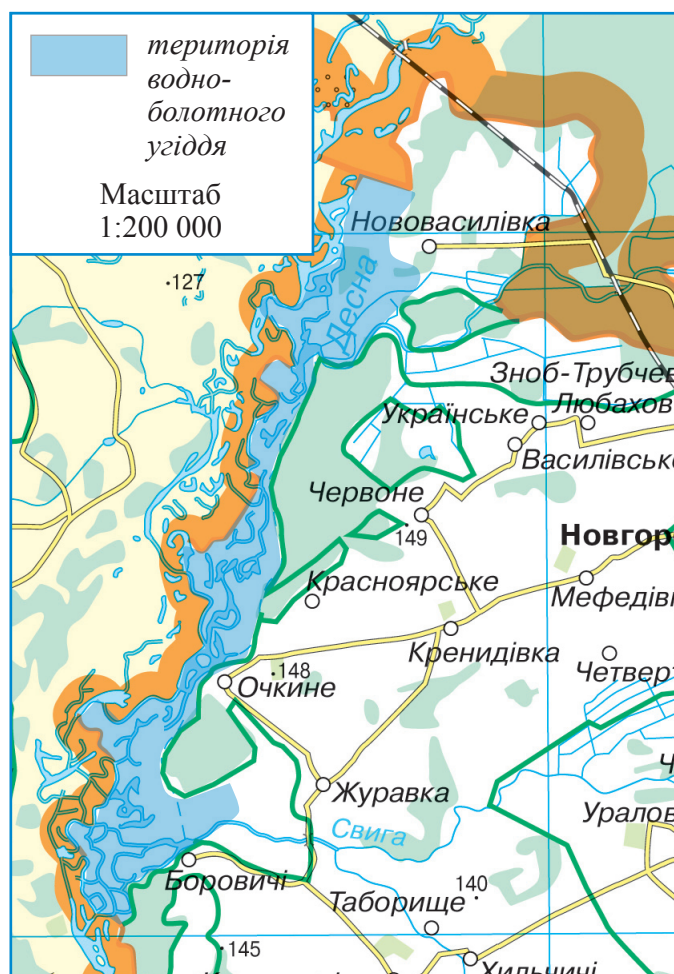

Чепура біла, або біла чапля

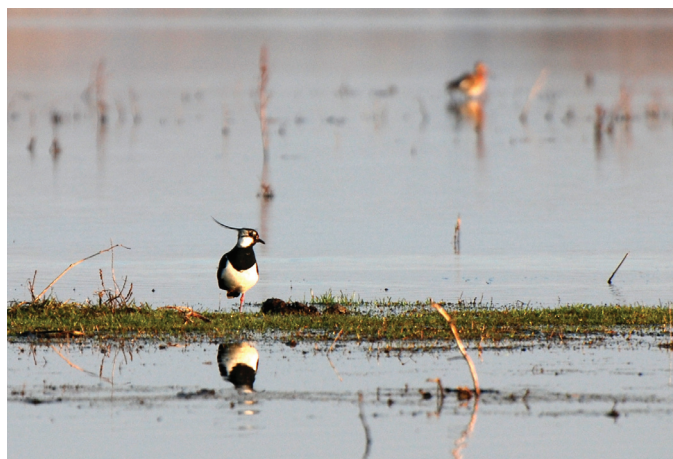
сах переважали ясен, дуб та різні види в'язів. Луки утворилися завдяки регулярному сінокосінню та випасанню худоби. Зараз на окремих ділянках після припинення такого використання лук бачимо зворотні процеси – луки заростають чагарниками верб і перелісками з осики.

Територія «Заплави Десни» є місцем перебування для багатьох видів тварин. Загальний список хребетних тварин становить: 34 види круглоротих та риб, 12 – земноводних, 7 – плазунів, 154 – птахів і 30 – ссавців. У межах угіддя зустрічаються рідкісні в Україні та Європі види птахів: лелека чорний, скопа, зміїд, орлан-білохвіст, кулик-сорока, коловодник ставковий. Регулярно спостерігаються на гніздуванні рідкісні качки: шилохвіст, широконоська. Прибережні біотопи заселяють численні кулики: мородунка, брижач, грицик великий, пісочник малий. На окремих озерах колонії утворюють крячки річковий та малий. Через ВБУ відбувається інтенсивний весняний та осінній проліт птахів, які мігрують вздовж р. Десна. Тут масово «столуються» гуси, качки, кулики, мартини, хижі птахи. Багато з них зупиняється для відпочинку і підгодовлі. Великим різноманіттям відзначається іхтіофауна ВБУ. Серед риб: стерлядь, занесена до ЧКУ (2009), йорж-носар, бистрянкa російська.

Одним із найважливіших напрямків діяльності у «Заплаві Десни» – пізнавальний туризм. Любителі природи відвідують ВБУ, щоб спостерігати за весняним прольотом птахів, мальовничими краєвидами.

Турухтан

Кулик чайка посеред залитої водою заплави

Старичне озеро на Сеймі

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЛАНДШАФТНИЙ ПАРК «СЕЙМСЬКИЙ»

Розташований у Кролевецькому, Путивльському, Конотопському та Буринському районах. Створений 14.12.1995 р. Площа – 98857,9 га.

Наразі РЛП «Сеймський» є найбільшою за розміром природоохоронною територією Сумської області. Основна частина його площі припадає на Путивльський (36210,6 га) та Конотопський (30865,4 га) райони. Частина території парку належить до Кролевецького (24664,6 га) і до Буринського (7117,3 га) районів.

До складу РЛП включені без ліквідації їх статусу та категорії наступні природно-заповідні території: зоологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення «Урочище Боромля», ландшафтний заказник місцевого значення «Єзучський», гідрологічний заказник місцевого значення «Присеймівський», ландшафтні заказники місцевого значення «Бочечанський» та «Мутинський», загальногеологічний заказник місцевого значення «Камінські піщаники», ботанічний заказник місцевого значення «Мариця», орнітологічний заказник місцевого значення «Озаричанський», загальнозоологічні заказники місцевого значення «Попів грудок» та «Оленкин», ботанічні пам'ятки природи місцевого значення «Дуби» та «Спадшанське озеро», парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення «Волокитинський» та «Камінський», заповідне урочище «Драгомирівщина».

Територія РЛП охоплює долини річок Сейм та її правої притоки Клевені. В межах РЛП долина р. Сейм є межею між Поліссям, відрогами Середньоруської височини та Лісостепом, що визначає різноманіття флори і фауни.

Згідно із сучасними уявленнями Полісся на території РЛП охоплює лише невеличку ділянку на північному заході. На північ від долини Сейму стрімкі схили позначають відроги Середньоруської височини, розрізані ярами і вкриті де лісом, де остепненими луками. Урізноманітнює ландшафт долина р. Клевень, глибока, з добре вираженими терасами. При впадінні в Сейм, Клевень розливається по широкій заболоченій долині, що в наш час меліорована. Сейм в межах РЛП приймає ще три ліві притоки: Чашу, Єзуч, Куколку.

Лівобережжя Сейму являє собою надзаплавні тераси цієї річки. Це комплекс піщаних рівнин, подекуди з дюнами та крупними ділянками осушених боліт. Переважають тут соснові ліси, серед яких збереглися ділянки світлих дібров, де зростають рослини, що охороняються на міжнародному рівні – змієголовник Рюйша, півники угорські, сони чорніючий та розкритий. Тут у Конотопському мисливському господарстві утримується крупна вільноіснуюча популяція зубрів.

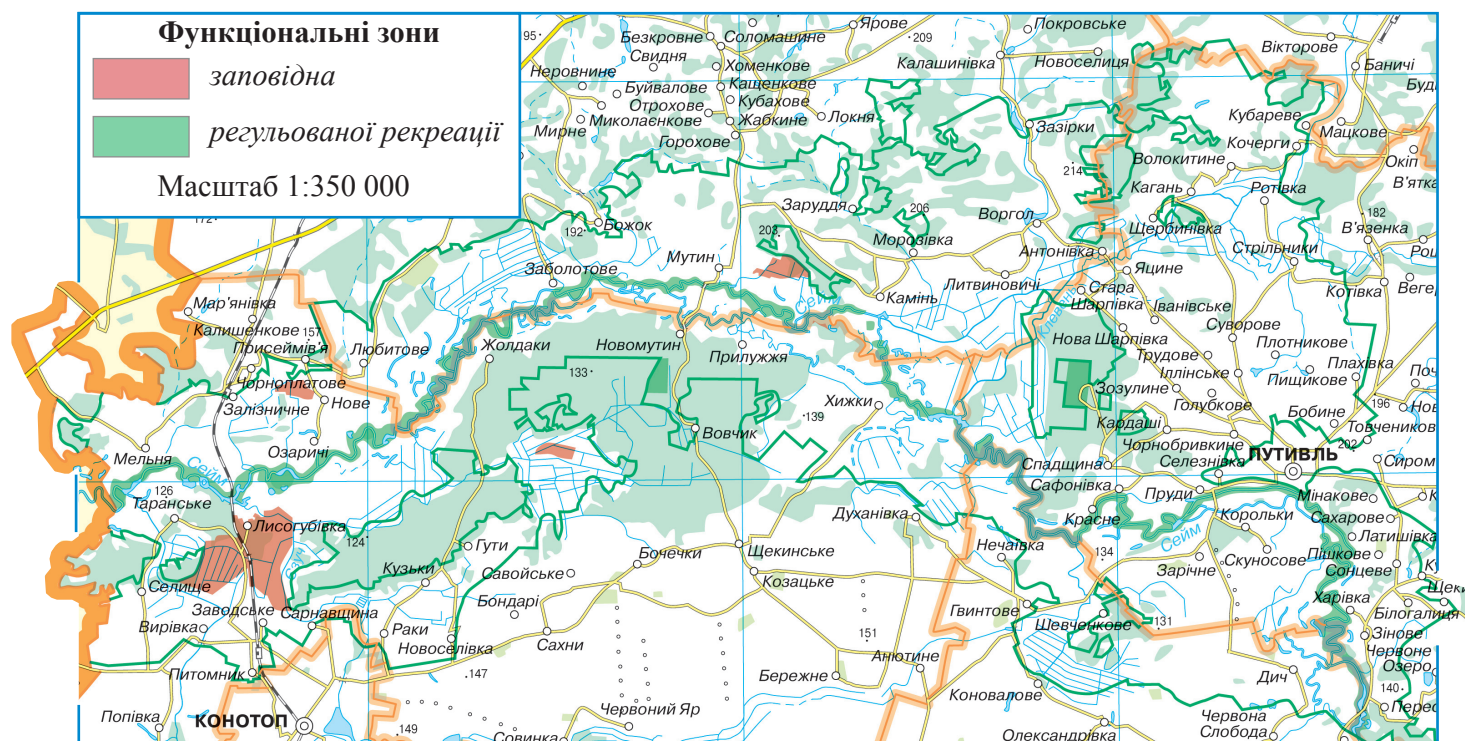
На осушених болотах представлений комплекс природних та штучних лук, низинних боліт з осоками, чагарниками, вільшняками. Заплава Сейму широка. Русло річки природне, меандрує, з старичними озерами. У рослинному покриві переважають луки, місцями з ознаками засолення. Серед заплавних лісів є як штучно створені прируслові берегозакріплюючі насадження, так і природні ясенново-дубові, представлені в урочищах Боромля та Шпитове.

На сьомій сесії Сумської обласної ради сьомого скликання від 07.10.2016 р. для управління територією об'єкта ПЗФ – РЛП «Сеймський» було прийнято рішення про створення Комунального закладу Сумської обласної ради «Регіональний ландшафтний парк «Сеймський».

Вже 27.04.2018 р. Сумська обласна рада прийняла рішення «Про затвердження Проекту організації території регіонального ландшафтного парку «Сеймський», охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів та об'єктів».

Сейм біля Путивля

Піски борової тераси Сейму вкриті сосновими лісами

Відповідно до зазначеного проекту, всю територію РЛП поділено на три зони: заповідну (1687,58 га або 1,7%), регульованої рекреації (3143,38 га або 3,18%) і господарську (94026,94 га або 95,12%).

У заповідній зоні встановлено режим максимального обмеження використання природних ресурсів. Тут забороняється господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню зони, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на природні комплекси та об'єкти.

Ліси на схилах корінного берега долини Сейму

Жовті квіти калюжниці весною на болоті

Зона регульованої рекреації призначена для короткострокового відпочинку та оздоровлення населення, огляду особливо мальовничих і пам'ятних місць.

У межах господарської зони проводиться традиційна господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на РЛП «Сеймський» завдань, з додержанням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

Слід зазначити, що у Смарагдовій мережі України РЛП «Сеймський» становить основу Середньосеймської ділянки.

Красвид долини Сейму

БІЛОПІЛЬСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у центральній частині Сумської області. Райцентром є м. Білопілья. Площа району – 144,31 тис. га. Ступінь розораності земель – 69,25 %. Лісистість – 4,32 %. Чисельність населення – 48 600 осіб. Площа заповідних територій становить 1356,34 га, частка від загальної площі району – 1,07 %.

«Бобровий» – загальнозоологічний заказник місцевого значення у межах Сумського лісництва ДП «Сумський держлісгосп». Площа – 163,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 23.12.1981 р. з метою збереження в природному стані цінного фауністичного комплексу. Основними завданнями заказника є збереження та відновлення чисельності цінного у господарському, науковому та мисливському відношенні виду тварин – бобра європейського.

«Верхньосульський» – гідрологічний заказник місцевого значення, розташований в південно-західній частині Білопільського (100,0 га), північно-західній частині Лебединського (100,0 га) та в східній частині Недригайлівського (933,1 га) районів, частково у лісовому фонді ДП ОКАП «Білопільський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 25.12.1979 р. з метою збереження в природному стані ділянки заплави річки Сула з її численними старицями, болотни-

ми та лучними масивами. Є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій та забезпечує збереження цінних для регіону компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття. Заплавний гідрологічний комплекс є середовищем зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінники м'ясочервоний і травневий), місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, бражник мертва голова, красуня діва), ЄЧС (видра річкова, сліпак, деркач) та БК (канюк звичайний, курочка водяна, зимняк, ремез).

«Вирівський» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Знаходиться в заплаві р. Вир поблизу сіл Вири і Горобівка у лісовому фонді ДП ОКАП «Білопільський агролісгосп». Площа – 214,9 га. Як об'єкт ПЗФ створений 23.12.1981 р. з метою збереження в природному стані цінного фауністичного комплексу, серед якого зустрічаються представники видів, зане-

Пташенята баклана

Пташеня деркача

сених до ЧКУ (лунь польовий, сорокопуд сірий, махаон), ЄЧС (орлан-білохвіст, дукачик непарний, деркач) та БК. Основними завданнями заказника є збереження та відновлення чисельності птахів.

«Дендропарк ім. Й. Х. Мухопида» – дендрологічний парк місцевого значення, розташований в с. Шкуратівка, закладений в 1967 р. вчителем місцевої школи Й. Х. Мухопидом. Як об'єкт ПЗФ створений 19.08.1991 р. Площа – 3,0 га. Унікальна колекція деревних та чагарникових порід голонасінних рослин, серед яких види, занесені до ЧКУ (тис ягідний, сосна кедрова європейська), та велика кількість екзотичних порід (гінкго дволопате, сосни – Веймута, гірська та гнучка, ялини – канадська, корейська, фінська та Шренка, смерека сибірська, ялівець козацький та ін.). За кількістю видів шпилькових рослин парк – один з найбагатших в Україні.

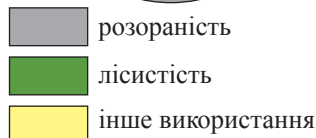
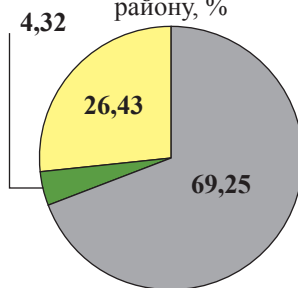
«Дуб В. Ф. Кайдаша» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована територія скверу в с. Куянівка. Площа – 0,03 га. Як об'єкт ПЗФ створена 01.12.2001 р. з метою збереження дерева дуба звичайного віком близько 350 років. Вікове дерево пов'язане з прізвищем людини, що мала особливі заслуги перед Батьківщиною в роки Другої світової війни.

«Дуб С. П. Супруна» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині с. Річки. Площа – 0,03 га. Як об'єкт ПЗФ створена 04.08.2006 р. з метою збереження дерева дуба звичайного віком близько 200 років (висота – 23 м, обхват – 3,5 м), пов'язаного з ім'ям уродженця села, льотчика-випробувача Степана Павловича Супруна.

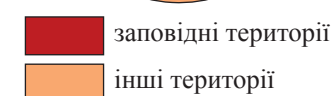
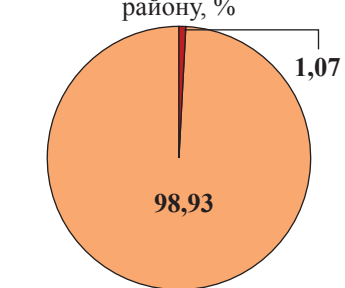
«Максимівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований біля північної та північно-західної околиці с. Максимівщина. Площа – 26,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.02.2019 р. Територія представлена балкою та ставом, з яких бере початок безіменний струмок, що є лівою притокою малої річки Крига. На території мешкає низка видів комах, ри, земноводних та птахів різних рангів охорони, що занесені до списків МСОП, БоК та БК та охороняються на регіональному рівні (коромисло синє, бабака плоска, лин озерний, ропуха звичайна, квакша звичайна, очеретянки чагарникова та ставкова, крячок білокрилий та ін.).

Ступінь господарського використання території району, %

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

«Парк» – комплексна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центрі с. Куянівка. Площа – 22,0 га. Як об'єкт ПЗФ створена 01.12.2006 р. Закладений парк в другій половині XIX ст. Є місцем зростання більше 25 видів дерев та чагарників (дуб звичайний, липа дрібнолиста, каштан кінський, горобина; декілька дубів, кленів та лип віком понад 100 років).

Лілія лісова

«Річківська криниця» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північно-східній околиці с. Річки серед заплави однієї з приток р. Крига. Площа – 0,03 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.04.2001 р. з метою збереження гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості.

«Середньосеймський» – ландшафтний заказник загальнодержавного значення. Площа – 2020,8 га. Розташований в долинах річок Сейм та Вир на території Путивльського (1276,0 га), Білопільського (606 га) та Буринського (137,9 га) районів, частково у лісовому фонді ДП ОКАП «Білопільський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 07.01.1987 р. Ландшафтний комплекс заказника включає широколистяний ліс в прирусловій частині заплави р. Сейм. Решта території зайнята переважно заплавами луками та болотами. Окрасою заплавного листяного лісу є рослини, занесені до ЧКУ: любка дволиста, коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна та лілія лісова. Одним із основних завдань заказника є охорона єдиної в Україні популяції хохулі звичайної – реліктового виду, занесеного до МСОП та ЧКУ. На території заказника мешкають бобри, тхори, видри. Серед птахів, які трапляються в заказнику, слід відмітити гуску сіру, журавля сірого та лебедя-шипуна.

«Смирновський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований біля с. Москаленки. Площа – 56,85 га. Як об'єкт ПЗФ створений 17.05.2019 р. Ставок площею близько 43 га

Вероніка довголиста

Лунь очеретяний

розташований на струмку, що є лівою притокою малої річки Вир. На території мешкає низка комах, риб, земноводних і птахів, що мають охоронний статус згідно списків ЧКУ, МСОП, БК та охороняються на регіональному рівні (карась золотий, ропуха звичайна, чапля сіра та ін.).

«Улянівський» – орнітологічний заказник місцевого значення, розташований між селами Терещенки, Новоандріївка та Улянівка. Площа – 163 га. Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1983 р. з метою збереження в природному стані цінного фауністичного комплексу, серед якого зустрічаються представники видів, занесених до ЧКУ (лунь польовий, сорокопуд сірий, горностай), ЄЧС (деркач) та БК. Основними завданнями заказника є збереження та відновлення чисельності фауни мисливських та рідкісних видів птахів.

Прибережні зарості на р. Сейм

БУРИНСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у центральній частині Сумської області. Райцентром є м. Буринь. Площа району – 110,41 тис. га. Ступінь розораності земель – 68,07 %. Лісистість – 3,74 %. Чисельність населення – 23 197 осіб. Площа заповідних територій становить 7 500,33 га, частка від загальної площі району – 6,79 %.

«Віковий дуб в м. Буринь» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована поблизу центральної частини м. Буринь. Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 16.09.2004 р. Територія пам'ятки природи являє собою місце зростання самотнього, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – близько 600 років, висота – 20 м, обхват – 4,20 м), пов'язаного з історією міста і краю.

«Гайдукова криниця» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована поблизу центральної частини м. Буринь, у підніжжі правого корінного берега р. Чаша. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 16.09.2004 р. з метою збереження у природному стані гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості.

Регіональний ландшафтний парк «Сеймський». Див. с. 28-29.

«Середньосеймський» – ландшафтний заказник загальнодержавного значення. Див. Білопільський район (с. 32).

«Тернівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований між селами Єрчиха, Черепівка, Жуківка. Як об'єкт ПЗФ створений 18.12.1985 р. Площа – 245,1 га. Являє собою болотний масив у заплаві р. Терен із збереженим комплексом природних ландшафтів, зокрема долинно-річковим, заплавленим та надзаплавно-терасовим з притаманним краю рослинним і тваринним світом.

Протікаючи територією області, річка Сейм меандрує – ніби звивається величезна змія

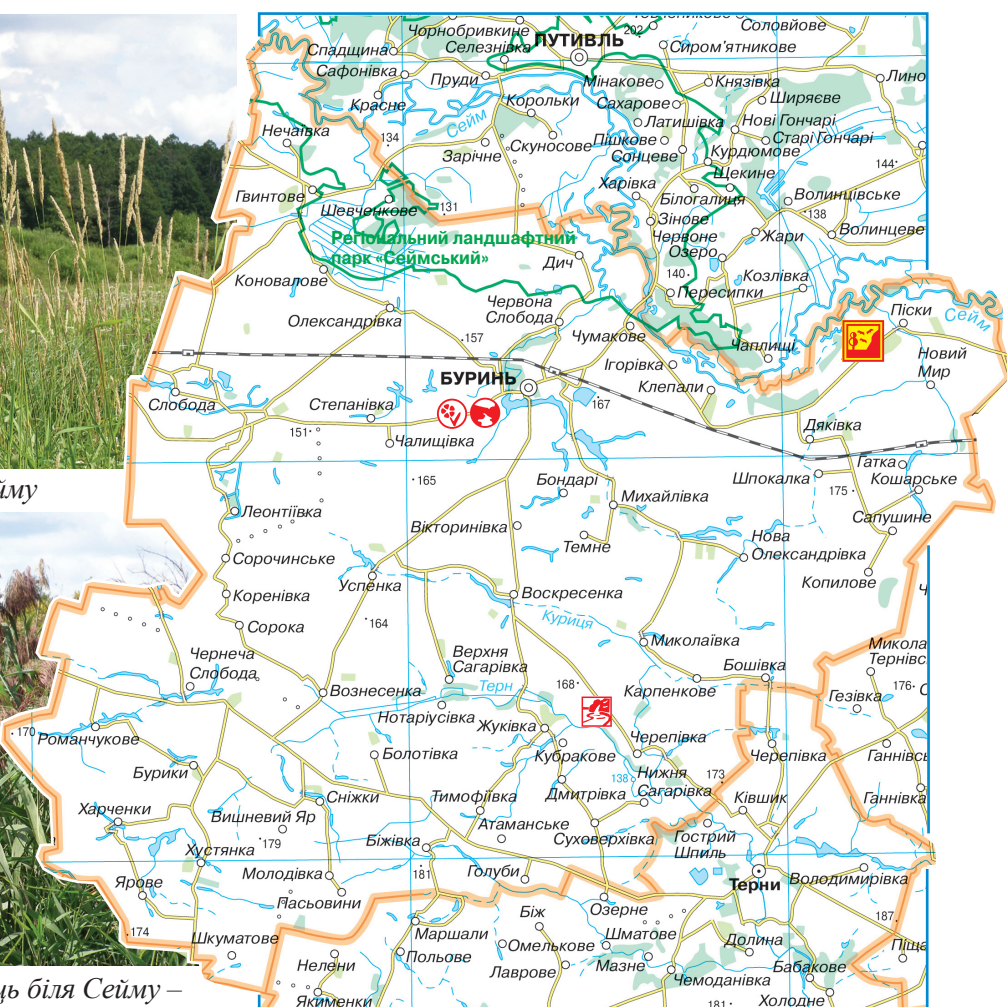
Сосновий бір та піщаний пляж на берегах Сейму – незаймані куточки природи в РЛП «Сеймський»

Високотравні луки у заплаві Сейму

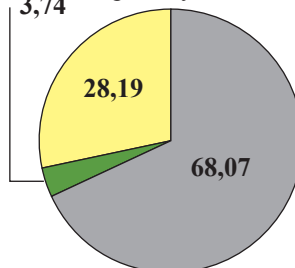

На болотах та вздовж стариць біля Сейму – типовий очерет

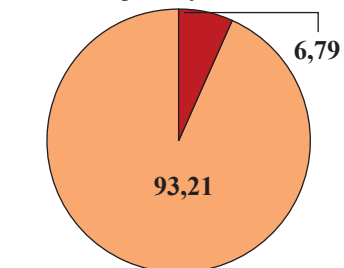
Вільховий ліс

Ступінь господарського використання території району, %

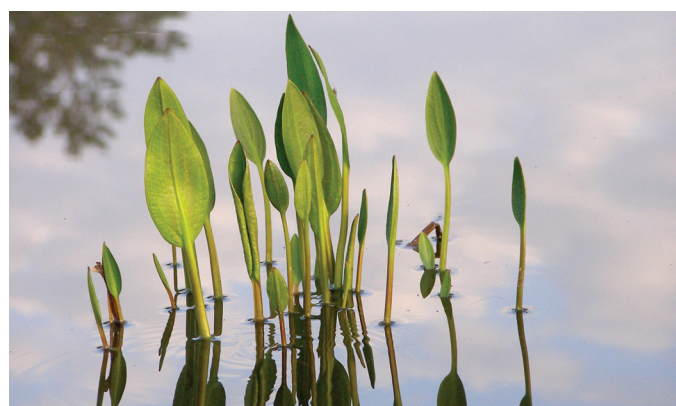

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

Частуха подорожникова – типова прибережна рослина

Схили корінного берега р. Ворскла вкриті остепненими луками

ВЕЛИКОПИСАРІВСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у південно-західній частині Сумської області. Райцентром є смт Велика Писарівка. Площа району – 83,063 тис. га. Ступінь розораності земель – 63,18 %. Лісистість – 8,76 %. Чисельність населення – 17 656 осіб. Площа заповідних територій становить 6289,25 га, частка від загальної площі району – 7,57 %.

«Бакирівський» – гідрологічний заказник загальнодержавного значення. Площа – 2338 га. Як об'єкт ПЗФ створений 19.04.1977 р. Розташований біля сіл Кириківка, Катанське, Кам'янка та Бакирівка. Охороняється комплекс рослинності заплави р. Ворскла та р. Ворсклиця біля її гирла. Значні площі займають болота, представлені водні та прибережно-водні угруповання вздовж русла і стариць, луки та ліси. Значні площі займають занесені до ЗКУ угруповання лататтевих. У складі фауни є тварини, що занесені до ЧКУ: видра річкова, журавель сірий, шуліка чорний. Має водорегулююче значення. У складі Гетьманського НПП.

далік с. Олександрівка. Площа – 24,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.2018 р. Територія заказника являє собою типовий ландшафт південно-західних відрогів Середньоруської височини з популяціями рідкісних видів рослин різних рангів охорони, серед яких занесені до ЧКУ сон лучний, або чорніючий, та ковила волосиста. Тут також зростають п'ять видів рослин, що занесені до Списку регіонально рідкісних видів: горошок гороховидний, чина гороховидна, айстра степова, кринітарія волохата, цибуля круглоголова. З тварин, занесених до ЧКУ, на цій території мешкають: вусач земляний-хрестоносець, махаон, подалірій, сколія-гігант, мелітурга булавовуса, ксилокопа звичайна.

«Великописарівські кургани» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований непо-

Гетьманський національний природний парк. Див. с. 22-23.

Грицик великий (Гетьманський НПП)

Синьошийка (Гетьманський НПП)

«Джерело кремньове» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у півніжній частині правого корінного берега р. Ворскла, в лісовому фонді ДП «Охтирський держлісгосп» на північ від с. Сидорова Яруга. Як об'єкт ПЗФ створена 28.01.2003 р. Площа – 0,02 га. Територія пам'ятки природи являє собою ділянку лісового насадження з місцем витоку на поверхню унікального гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості. У складі Гетьманського НПП.

«Кириківський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 1,74 га. Як об'єкт ПЗФ створений 15.04.1975 р. Розташовується в центральній частині смт Кириківка на території колишнього цукрового заводу. Закладений парк у 1913 р. родиною цукрозаводчиків та меценатів Харитоненків. У насадженнях представлено близько 15 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі дерева віком понад 100 років.

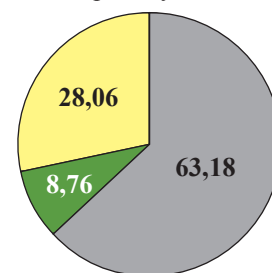
«Криничка» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в заплаві р. Ворскла на північний схід від с. Ямне. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.01.2003 р. з метою збереження у природному стані гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості. Об'єкт має наукове,

Заказник «Чехів яр»

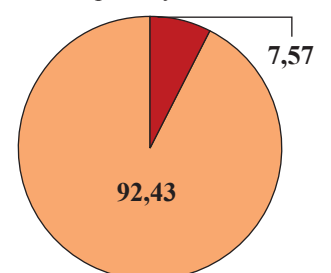

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

естетичне, пізнавальне та історико-культурне значення. У складі Гетьманського НПП.

«Чехів яр» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований на схід від с. Дмитрівка. Площа – 34,2 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.2018 р. Типовий балковий лучно-степовий природний комплекс з популяціями рідкісних видів рослин різних рангів охорони, серед яких, занесені до ЧКУ, – горлиця весняний, ковила волосиста, астрагал шерстистоквітковий, рябчик малий; занесені до Списку регіонально рідкісних видів, – анемона лісова, ломиніс цілолистий, гіацинт блідий, гострокільник волосистий.

«Ямний» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 696,7 га. Як об'єкт ПЗФ

Зірочки жовті – одна з перших квітучих у листяних лісах рослин

Ряст уцільнений – доміант серед весняних первоцвітів у лісах весною

Повінь на Ворсклі

Соня лісова (Гетьманський НПП)

створений 28.12.1992 р. Розташований біля сіл Вільне, Ямне, Сидорова Яруга, частково у лісовому фонді ДП ОКАП «Великописарівський агролісгосп». Охороняється комплекс рослинності заплави р. Ворскла. Значні площі займають болота, представлені водні та прибережно-водні угруповання вздовж русла і стариць, луки, чагарники та ліси. З рідкісних тварин, що занесені до ЧКУ, водяться кулик-сорока, коловодник ставковий, журавель сірий, мінога українська. У складі Гетьманського НПП.

Вид на долину Клевені

ГЛУХІВСЬКИЙ РАЙОН. МІСТО ГЛУХІВ

Знаходиться у північній частині Сумської області. Райцентром є м. Глухів. Площа району – 166,05 тис. га, Глухівської міськради – 8,37 тис. га. Ступінь розораності земель – 52,98 %. Лісистість – 22,08 %. Чисельність населення району – 21 465 осіб, міста Глухів – 32 940 осіб. Площа заповідних територій становить 5921,82 га, частка від загальної площі району – 3,57 % (м. Глухів – 6,977 га та 0,083 % відповідно).

«**Верхньоесманський**» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований у верхів'ї річки Есмань між селами Слоут, Гута, Землянка, частково в лісовому фонді ДП «Глухівський держлісгосп» та ДП ОКАП «Глухівський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 25.12.1979 р. Площа – 2912,5 га. Більша частина території – масив соснових лісів, де трапляються цінні ділянки світлих дібров. Також охороняється заболочена заплава р. Есмань, на якій раніше проводився видобуток торфу, а тепер іде відновлення рослинності. Збереглися також сфагнові та осоково-гіпнові болота, де можна зустріти багато північних (бореальних) видів, характерних для Українського Полісся: журавлину болотну, осоки багнову та тонкокореневищну, верби лапландську та мирзинолисту. На території заказника відомі 9 видів рослин, занесених до ЧКУ, – пальчатокорінники Фукса і м'ясочервоний, коручка чемерниковидна, лілія лісова, зозулинні сльози яйцевидні, гніздівка звичайна, любка дволиста, плаун річний. Серед видів тварин, які мешкають в заказнику, – більше 30 видів мисливських видів, 5 видів занесені до ЧКУ: орел-могильник, горностай, видра річкова, лелека чорний.

«**Гетьманський дуб**» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Глухів по вул. Терещенків. Як об'єкт ПЗФ створена 19.10.2000 р. Площа – 0,0145 га. Місце зростання одинокого, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – до 200 років, висота – 32 м, обхват на висоті 1,3 м – 1,05 м). Пов'язаний з історією столиці Гетьманської України.

«**Джерело**» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в лісовому фонді ДП «Глухівський держлісгосп» на захід від с. Го-

дунівка, у підніжжі правого корінного берега р. Есмань, притоки р. Клевень. Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.1977 р. Площа – 0,05 га. Являє собою місце витоку на поверхню самовитічного джерела води доброї питної якості, що збирається у вигляді природної чаші.

«**Джерело біля села Вікторове**» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північ від с. Вікторове в межах гідрологічного заказника «Шагова», у підніжжі правого корінного берега р. Есмань. Площа – 0,05 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.1977 р. з метою збереження в природному стані місця витоку на поверхню двох самовитічних джерел води доброї питної якості, що збирається у вигляді природної чаші.

Дендрологічний парк місцевого значення «Глухівського держлісгоспу» розташований в південній частині м. Глухів біля центральної адміністративної будівлі ДП «Глухівський держліс-

Дівоча гора

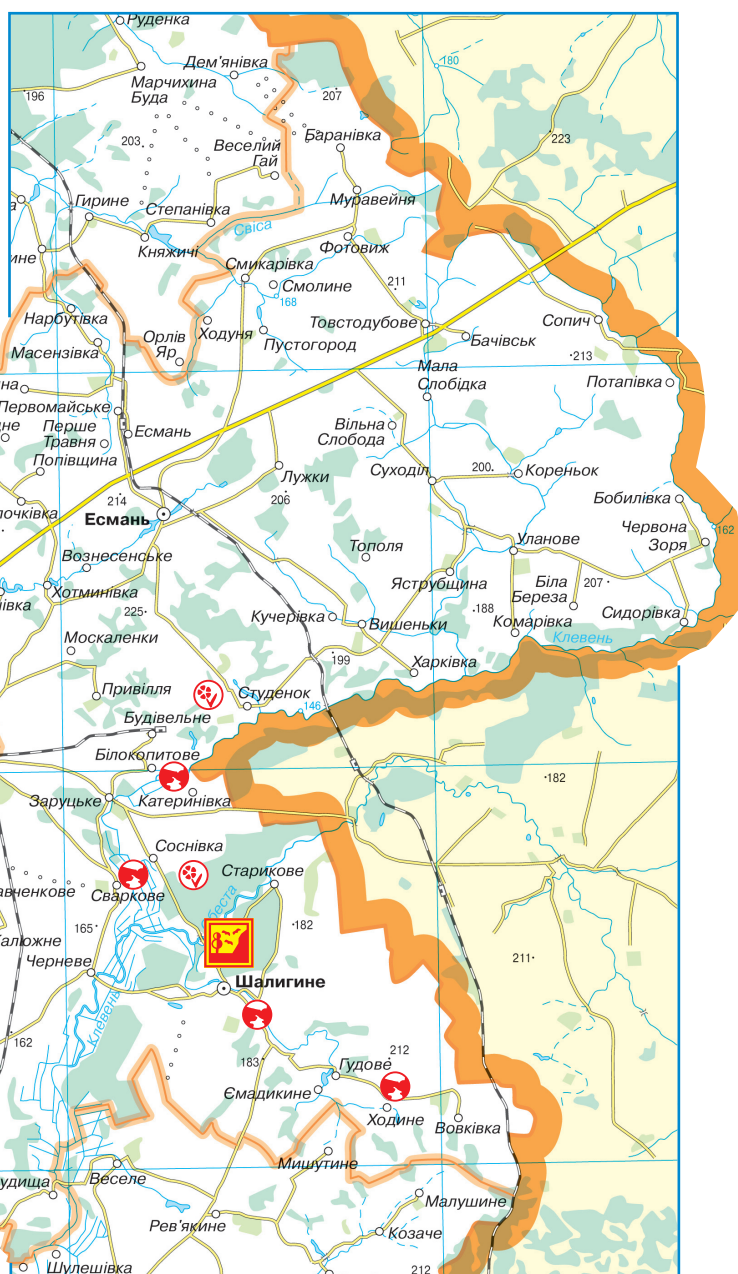
госп», був закладений в 1968 р. Площа – 1,04 га. Як об'єкт ПЗФ створений 16.09.2004 р. Унікальна колекція деревних та чагарникових порід рослин, серед них види, занесені до ЧКУ (тамарикс стрункий, клокичка периста), і велика кількість декоративних та екзотичних порід (бархат амурський, кедр сибірський, калина бульденеж, ліщина ведмежа, сумах коротковолосий).

«Дівоча гора» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Являє собою горб зі схилами 35-

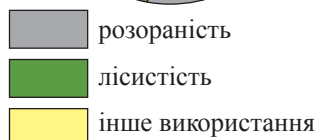
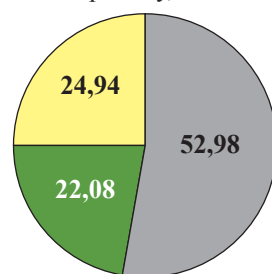
40° з лучно-степовою рослинністю на північному заході від с. Студенок, в лісовому фонді ДП ОКАП «Глухівський агролісгосп». Площа – 3,0 га. Як об'єкт ПЗФ створена 16.09.2004 р. В рослинному покриві представлено близько 100 видів рослин, серед яких до ЧКУ занесені ковила пірчаста та горлиця весняний, а льони багаторічний та жовтий, шолудивник Кауфмана – до Списку регіонально рідкісних видів.

«Дуб» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у лісовому урочищі «Велике Стукалове», на схід від с. Шакутівщина, в лісовому фонді ДП «Глухівський держлісгосп». Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 31.12.1980 р. Пам'ятка природи являє собою місце зростання одинокого, унікального за віком (до 400 років) та параметрами (висота – 31 м, обхват – 5,43 м) дерева дуба звичайного.

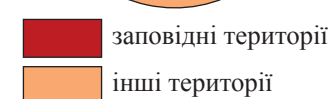
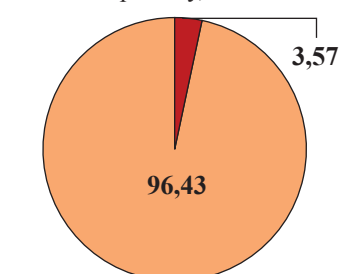
«Екзотичні дерева Глухівського педуніверситету» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Глухів на території Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Площа – 0,7 га. Як об'єкт ПЗФ створена 04.03.1999 р. з метою збереження місця зростання групи дерев

Ступінь господарського використання території району, %

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

екзотичних порід віком близько 90 років: бархату амурського, горіха ведмежого, катальпи, а також тису ягідного, ялівцю козацького, гінкго дволопатевого, глоду Півняча шпора, оцтового дерева.

Катальпа та ліщина деревоподібна у м. Глухів

Лисиця звичайна

«Заруцькі джерела» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у північній правого корінного берега р. Клевень на східній околиці с. Заруцьке. Площа – 0,8 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.1977 р. Являє собою місця виходу на поверхню унікальних гідрогеологічних утворень – самовитічних джерел води доброї питної якості, що збираються

у вигляді природної чаші (13 од.) та окремих джерел (2 од.).

«Кедр сибірський» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центрі с. Полошки. Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 23.12.1981 р. з метою збереження в природному стані унікального за віком та параметрами дерева кедр сибірського (вік – близько 120 років, висота – 22 м, обхват – 2 м).

«Сварківські джерела» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у північній правого корінного берега р. Клевень на південно-східній околиці с. Сваркове. Площа – 0,8 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.1977 р. з метою збереження в природному стані місця виходу на поверхню самовитічних джерел води доброї питної якості у кількості 10 од., що збираються у вигляді природних чаш з руслами в бік р. Клевень.

«Сім джерел» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в лісовому фонді ДП ОКАП «Глухівський агролісгосп», поблизу південно-східної околиці смт Шалигине у північній лівого корінного берега р. Лапуга, притоки р. Обести. Площа – 0,5 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.1977 р. з метою збереження в природному стані місця виходу на поверхню унікальних гідрогеологічних утворень – фонтануючих джерел води доброї питної якості у кількості 7 од., що збираються у вигляді природної чаші в покладах крейди. Об'єкт активно використовується місцевим населенням з рекреаційною метою.

«Сосни» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в урочищі «Монастирщина», на території заказника «Шалигинський», в лісовому фонді ДП «Глухівський держлісгосп». Площа – 0,5 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.09.1973 р. Пам'ятка природи являє собою місце зростання в лісовому масиві групи унікальних за віком та параметрами (вік – більше 250 років, висота – 33-39 м, обхват – 2,8-3,6 м) дерев сосни звичайної в кількості 10 од. Існує легенда, що дерева висадили монахи вздовж шляху, що вів до монастиря «Глинська пустинь». Пам'ятка природи в 2010 р. посіла третє місце у номінації «Історичне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Ходинські джерела» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центрі с. Ходине. Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.1977 р. Площа – 0,05 га. Пам'ятка природи являє собою місце витоку на поверхню унікального гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості у кількості 10 од., що збираються у вигляді природної чаші та постачають водою р. Лапугу – притоку р. Обеста.

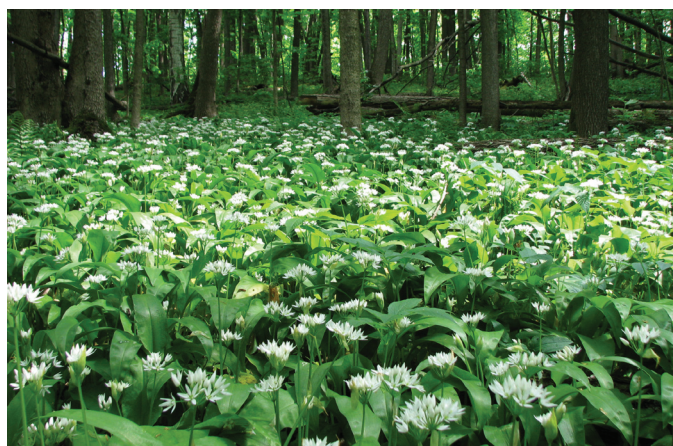
Ліс з домінуванням цибулі ведмежої

«Чернечі джерела» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Як об'єкт ПЗФ створена 16.09.2004 р. Площа – 5,22 га. Два самовиливних джерела води у вигляді округлих чаш діаметром 8 та 10 м, що живлять р. Берізка з прилеглим болотним масивом. Вода має гарні смакові якості і використовується населенням для задоволення побутових потреб і здійснення релігійних обрядів.

«Шагова» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований за північною околицею с. Вікторове. Площа – 136,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 18.11.2011 р. з метою збереження в природному стані водно-болотного масиву з ділянками сіножатей в заплаві р. Есмань, що є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій. Забезпечує збереження цінних для регіону компонентів ландшафтного й біологічного різноманіття. Заплавний гідрологічний комплекс є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінник травневий), рослинних угруповань з домінуванням латаття білого та глечиків жовтих, занесених до ЗКУ, місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (мінога українська, лелека чорний, шуліка чорний, горностай, видра річкова, кажан пізній, нетопир лісовий). У складі заказника – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело біля села Вікторове» (0,02 га).

Околиці м. Глухів

Квітує цибуля ведмежа

«Шалигинський» – ландшафтний заказник загальнодержавного значення, розташований неподалік сіл Старикове та Шалигіне. Територія заказника знаходиться на межі з Російською Федерацією, частково в лісовому фонді ДП «Глухівський держлісгосп» та ДП ОКАП «Глухівський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 27.07.1977 р. Площа – 2868,1 га. Територія заказника включає широкі заплави річок Клевень та Обеста та їх надзаплавні тераси. Як за природними умовами, так і за характером рослинного покриву ця територія відображує основні риси південно-західних та південних відроїв Середньоруської височини. Тут розташовані широколистяні ліси, в яких дуб утворює перший ярус, а клен гостролистий, часто з домішкою липи, – другий. Для цих лісів місцями виражений підлісок, який формує ліщина. Є в заказнику і ділянки дубово-соснових, вільхових та березових лісів – типових для лісової зони України. Під час вивчення флористичного складу заказника виявлено п'ять видів із ЧКУ, цілу низку лікарських рослин, багато регіонально рідкісних рослин, які підлягають охороні в Сумській області. Багата фауна: кабан, лось, козуля, ондатра, видра. Заказник має водоохоронне значення для річок Обеста і Клевень. У складі заказника ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Сосни» (0,5 га).

Річка Сейм

КОНОТОПСЬКИЙ РАЙОН. МІСТО КОНОТОП

Знаходиться у західній частині Сумської області. Райцентром є м. Конотоп. Площа району – 166,67 тис. га, Конотопської міськради – 10,29 тис. га. Ступінь розораності земель – 54,93 %. Лісистість – 13,34 %. Чисельність населення району – 27 073 осіб, міста Конотоп – 89 919 осіб. Площа заповідних територій становить 32440,7 га, частка від загальної площі району – 19,46 % (м. Конотоп – 1 га та 0,01 % відповідно).

«Бочечанський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований біля сіл Бочечки, Жолдаки, Сахни, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агоролігосп». Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1983 р. Площа – 97,8 га. Частина болотного масиву серед піщаної тераси долини р. Сейм, обмеженого каналами осушувальної мережі. Меліороване болото відновлює свій водний режим, порушені місця заростають, створюючи умови для відтворення популяцій мисливських тварин. Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

«Великосамбірська криниця» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агоролігосп» на південь від с. Великий Самбір, неподалік від русла р. Малий Ромен (притоки р. Ромен). Як об'єкт ПЗФ створена 04.08.2006 р. Площа – 1,0 га. Пам'ятка природи являє собою місце витоку на поверхню джерела води доброї питної якості у кількості 4 од., пов'язаного з історією села.

«Гайки» – орнітологічний заказник місцевого значення. Розташований частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агоролігосп». Площа – 55,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.07.2007 р. Являє собою лучно-болотний масив у верхів'ї р. Малий Ромен поблизу с. Малий Самбір. Метою створення є охорона гніздових угідь єдиної в області гніздової колонії крячка білощого, а також чепурни великої, погонича, бугая, бугайчика, пастушка, ремеза, баранця великого – видів птахів регіонально рідкісних і зникаючих, занесених до Списку регіонально рідкісних видів. На території заказника помічено журавля сірого та орла-карлика.

«Гружчанський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований між селами Бережне, Кросна, Червоний Яр, Совинка та В'язове частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агоролігосп». Як об'єкт ПЗФ створений 19.08.1991 р. Площа – 1332,3 га. Територія заказника являє низинне болото, з якого бере початок р. Єзуч. Раніше болото осушувалось, проводились торфорозробки. Створений з метою збереження в природному стані ділянки водно-болотного комплексу з притаманним рослинним покривом і тваринним світом.

«Дендропарк Конотопського лісгоспу» – дендрологічний парк місцевого значення. Розташований на північно-східній околиці м. Конотоп, на території адміністративної будівлі ДП «Конотопське держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 18.11.2011 р. Площа – 1,02 га. Являє собою унікальне зібрання з більш як 70 видів різноманітних дерев та чагарників, серед яких багато екзотів, композиції яких висаджені біогрупами з врахуванням їх ярусності. На території дендропарку зростають: тамарикс стрункий – реліктовий вид рослин, занесений до ЧКУ, а також такі екзотичні види, як бархат амурський, кедр сибірський, калина бульденеж, горіх ведмежий, яблуня Недзведського та ін.

«Драгомирівщина» – заповідне урочище. Розташоване неподалік села Раки в лісовому фонді ДП «Конотопський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Площа – 6,5 га. Являє собою залишкові елементи паркового планування 1895 р. серед корінного дубово-ясенювого деревостану природного походження, яке збереглося на колишній садибі героя російсько-турецької війни 1877-1878 років генерала М.І. Драгомирова. Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

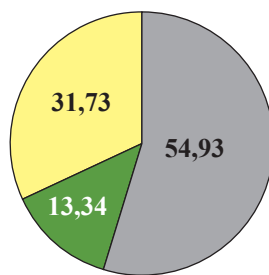
«Духанівський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований на південь від села Духанівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агролісгосп». Площа – 71,9 га. Як об'єкт ПЗФ створений 04.08.2006 р. з метою збереження у природному стані ділянки лісу на боровій терасі р. Сейм, що являється типовим призаплавним ландшафтним комплексом, місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, стрічкарка блакитна, махаон), ЄЧС (стрічкарка вербова), БК (канюк, сова вухата, дятел звичайний, дятел малий, яструб великий, дукачик непарний та ін.); місцем зростання сону широколистяного – рослини, що занесена до ЧКУ та БК.

«Єзучський» – ландшафтний заказник місцевого значення, розташований в заплаві р. Єзуч між селами Лисогубівка,

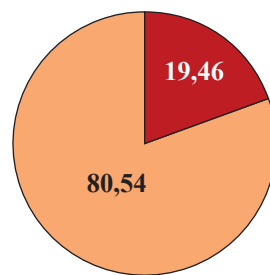
Залишки старого лісопарку в урочищі «Драгомирівщина»

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

Сарнавшина, Заводське та Вирівка. Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1983 р. Площа – 669,3 га. Являє собою типову ділянку заплави з лісовим, лучно-водно-болотним масивом та слідами торфорозробок. Відбувається відновлення рослинного покриву. Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

Тритон у заказнику «Озаричанський»

Сейм в заказнику «Озаричанський»

Повінь на річці Сейм

«Карабутівський» — загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташований біля села Карабутове. Площа — 93,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 10.01.2008 р. з метою збереження в природному стані водно-болотного угіддя, що є осередком збереження мисливських видів тварин та рідкісних, занесених до ЧКУ (горностай), ЄЧС (деркач) та БК (канюк, яструб великий, вивільга, часничниця звичайна та гостроморда, тритон гребінчастий та ін.).

«Княгині Львової» — парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташований на північно-східній околиці с. Бочечки, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агролісгосп». Закладений родиною місцевих князів Львових в 1745 р. на регулярній основі з осьовою композицією, з часом парк перетворився на ландшафтний. Як об'єкт ПЗФ створений 28.01.2003 р. Площа — 14,9 га. Основу парку становить дубово-кленово-липове насадження, в якому з часів закладання парку збереглися дерева сосни звичайної та липи, що органічно поєднуються з двоповерховим палацом, побудованим у 1866 р. в стилі класицизму.

«Козацька могила» — комплексна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центрі с. Шаповалівка на місці поховання козаків, полеглих в битві з російськими військами в 1659 р. Як об'єкт ПЗФ створена 27.06.2008 р. Площа — 0,3 га. Крім історико-культурного має особливе природоохоронне, пізнавальне та освітнє значення.

«Кросна» — комплексна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на правому березі р. Єзуч та примикає до гідрологічного заказника місцевого значення «Гружчанський» в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агролісгосп». Площа — 5,6 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.06.2008 р. Заказник розташований на території городища раннього та розвинутого середньовіччя, вкритий лісовою та чагарниковою рослинністю, серед якої виділяються вікові дерева. Слугує осередком перебування рідкісних видів комах та птахів.

«Мутинський» — ботанічний заказник місцевого значення. Розташований на лівобережних терасах р. Сейм біля сіл Прилужжя та Жолдаки в лісовому фонді ДП «Конотопський держлісгосп». Площа — 347,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.07.1977 р. Представлений двома відокремленими ділянками. Одна з ділянок являє собою частину великого лісового масиву, де представлені групи асоціацій соснових лісів зеленомохових та черницевих (корінні старі ліси) та асоціацій дубово-соснових лісів ліщинових. Зустрічаються види рослин, занесені до ЧКУ (коручка чемерниковидна), велика кількість

Стариця р. Сейм неподалік с. Жолдаки

Дюни на борових пісках берегів Сейму

Тирлич звичайний – регіонально рідкісний вид

видів лікарських рослин. Інша ділянка знаходиться на заболоченому зниженні, де представлені різні стадії відновлення рослинності. Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

«Озаричанський» – орнітологічний заказник місцевого значення. Розташований між селами Озаричі та Лизогубівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Конотопський агролісгосп». Включає русло р. Сейм та прируслові ділянки заплави на обох берегах. Площа – 173,8 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.01.2003 р. з метою збереження в природному стані цінного фауністичного комплексу, серед якого зустрічаються представники видів, занесених до ЧКУ (кулик-сорока, сорокопуд сірий, горностай, видра річкова, скопа, лелека чорний), ЄЧС (деркач) та БК. Основними завданнями заказника є збереження та відновлення чисельності фауни мисливських та рідкісних видів птахів. Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

«Присеймівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований між селами Нове та Присеймів'я. Площа – 101,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1983 р. з метою збереження в природному стані ділянки болотного масиву в заплаві річки Сейм, що є регулятором водного режиму і рівня ґрунтових вод прилеглих територій й забезпечують збереження цінних для регіону ком-

понентів ландшафтного та біологічного різноманіття. Заплавний гідрологічний комплекс є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінник м'ясочервоний, коручка болотна, верба Старке), місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, сорокопуд сірий), ЄЧС (деркач) та БК (лунь очеретяний, пірнікоза червоношия, курочка водяна, зимняк, ремез та ін.). Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

Регіональний ландшафтний парк «Сеймський» – див. с. 28-29.

«Урочище Боромля» – зоологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення. Знаходиться на території Новомутинського лісництва ДП «Конотопський держлісгосп» біля сіл Хижки та Прилужжя, неподалік від с. Камінь Кролевецького району. Площа – 55,0 га. Як об'єкт ПЗФ створена 14.10.1975 р. з метою збереження в природному стані цінного фауністичного комплексу. Являє собою частину острівного лісового масиву в заплаві Сейму. Серед природних ясенново-дубових лісів трапляються ділянки лук та озера, де зустрічаються представники видів тварин, занесених до ЧКУ (лелека чорний, зміїд, балабан, підорлик малий, сорокопуд сірий, видра річкова, горностай, джміль моховий), ЄЧС (деркач, видра річкова) та БК (чапля сіра та ін.). Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

КРАСНОПІЛЬСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у східній частині Сумської області. Райцентром є смт Краснопілля. Площа району – 135,15 тис. га. Ступінь розораності земель – 40,42 %. Лісистість – 25,54 %. Чисельність населення району – 27 199 осіб. Площа заповідних територій становить 2 426,79 га, частка від загальної площі району – 1,8 %.

«**Біликів**» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований на північний захід від смт Угроїди, частково в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп». Площа – 50,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.06.2008 р. Ділянка цінного ландшафту відрогів Середньоруської височини зі шпильково-листяним деревостаном у віці понад 100 років, закладеним родиною місцевих цукрозаводчиків і меценатів Харитоненків. Місце відпочинку населення.

«**Великобобрицький**» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташований в центрі с. Великий Бобрик. Площа – 8,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Закладений в 1812 р. поміщицею Є. Рахмановою на честь повернення її сина з війни та перемоги над військом Наполеона. Зібрана колекція з близько 50-ти видів дерев та чагарників, наявні окремі дерева дуба звичайного, ялини звичайної віком понад 300 років.

«**Видівський**» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований біля північної і східної околиць с. Виднівка. Площа – 54,2905 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.10.2019 р. Ділянка типового ландшафту південно-західних відрогів Середньоруської височини. Представлена схилами балок південної та західної експозиції. Вони вкриті лучними та деревно-чагарниковими угрупованнями, серед яких виявлені популяції рідкісних видів тварин і рослин різних рангів охорони. Занесені до ЧКУ рослини: коручка чемерниковидна та коручка темночервона. Тварини, що занесені до Списку регіонально рідкісних видів: жужжало велике, бронзівка мармурова, богомол звичайний, жовна сива, вивільга, вівсянка садова, ЄЧС – глід український, БоК – вільшанка, кропив'янки сіра та садова, БК – сова вухата.

«**Глибнянське**» – заповідне урочище, розташоване в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп» на захід від с. Глибне. Площа –

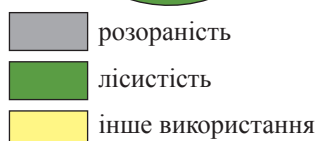
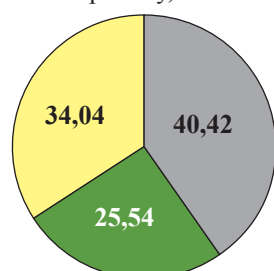
51,3 га. Створене з метою збереження унікального дубового насадження віком близько 130 років. Місце зростання типових та рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна). Осередок відтворення мисливської фауни.

«**Глибока**» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на західній околиці смт Угроїди. Площа – 5,9 га. Як об'єкт ПЗФ створена 15.10.2010 р. з метою збереження в природному стані рідкісного, добре збереженого лучностепового угруповання на крутих схилах глибокого яру, в складі якого переважають типові рослини (тонконіг вузьколистий, костриця валіська, пирій степовий, кунічник наземний тощо).

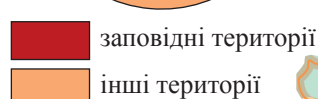
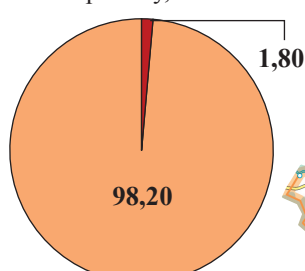
«**Грузне**» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований біля північно-західної околиці смт Краснопілля. Як об'єкт ПЗФ створений 22.02.2019 р. Площа – 56,4758 га. Являє собою ставок з прибережною смугою та частиною балкового комплексу на правому березі ставу. Зустрічається низка видів комах, риб, земноводних, птахів різних рангів охорони, занесених до списків МСОП (мураха рудий лісовий) та БК (в'юн звичайний, ропуха звичайна, ластівка сільська), а також до Списку регіонально рідкісних видів (агіріопс тигрова, бабака плоска, квакша звичайна).

«**Дернівський**» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований в заплаві р. Дернова, притоки р. Ворсклиця, в лісовому фонді ДП ОКАП «Краснопільський агролісгосп» неподалік сіл Веселе і Бранцівка. Площа – 337,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.12.1992 р. з метою збереження в природному стані водно-болотного масиву, вкритого деревно-чагарниковою рослинністю. Є стабілізатором клімату і регулятором рівня ґрунтових вод та водного режиму річки Дернова.

Ступінь господарського використання території району, %

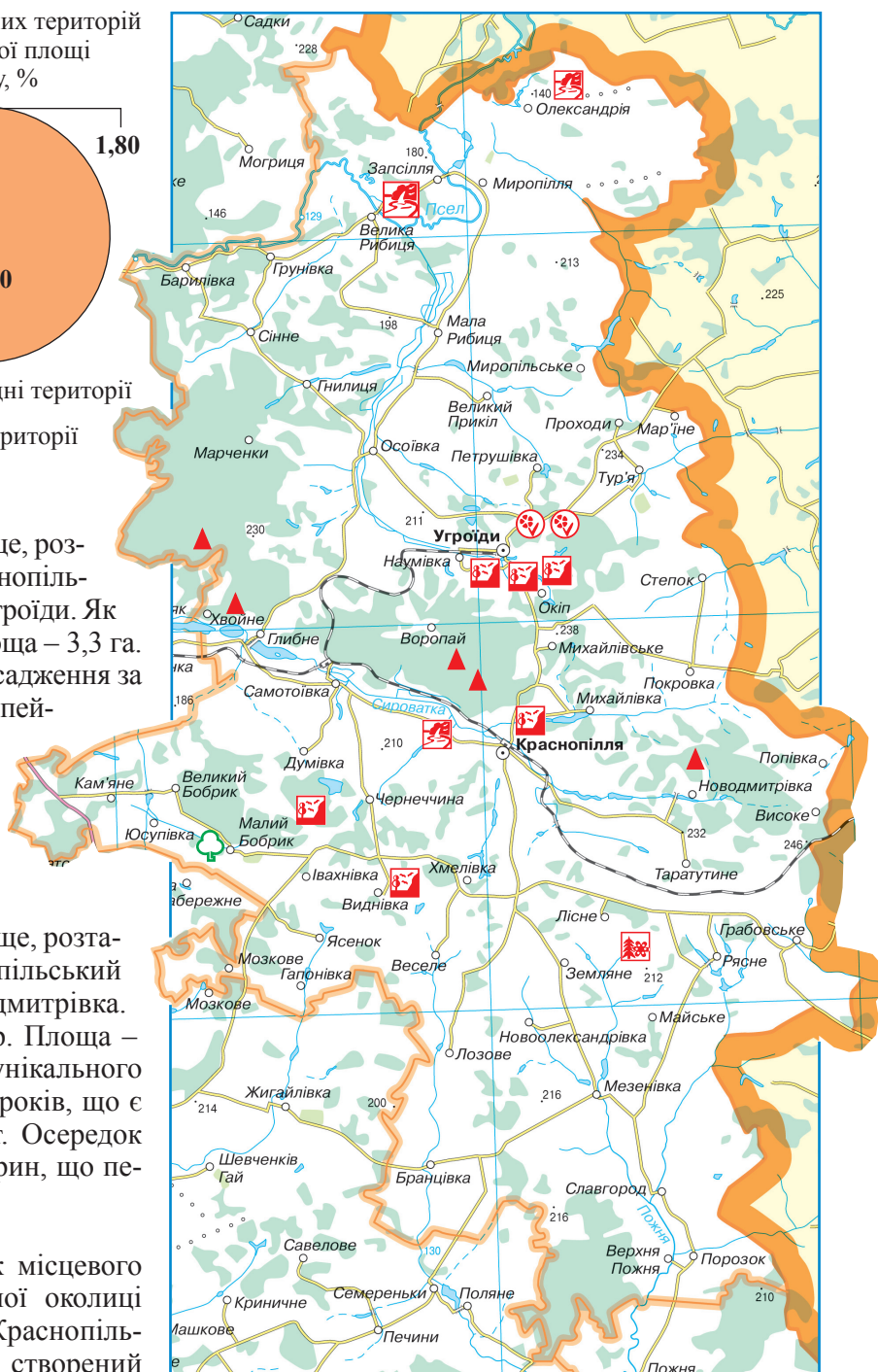
Частка заповідних територій від загальної площі району, %

«Ділянка лісу - 1» – заповідне урочище, розташоване в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп» на південь від смт Угроїди. Як об'єкт ПЗФ створений 28.07.1970 р. Площа – 3,3 га. Унікальне високопродуктивне лісове насадження за участю інтродуцентів – модрини європейської та ялини європейської віком понад 110 років, що є зразком лісокультурної справи поч. ХХ ст. Осередок типових видів рослин та рідкісних тварин, що перебувають під охороною БК.

«Ділянка лісу - 2» – заповідне урочище, розташоване в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп» на північ від с. Новодмитрівка. Як об'єкт ПЗФ створений 28.07.1970 р. Площа – 4,9 га. Створене з метою збереження унікального дубового насадження віком понад 120 років, що є зразком лісокультурної справи ХІХ ст. Осередок типових видів рослин та рідкісних тварин, що перебувають під охороною БК.

«Довжик» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований біля південної околиці смт Угроїди в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений

Заказник «Грузне»

22.02.2019 р. Площа – 85,0 га. Територія заказника являє собою залишки типових ландшафтів південно-західних відрогів Середньоруської височини. Схили балок зарослі угрупованнями з домінуванням дуба звичайного та співдомінуванням клена гостролистого. На території мешкають джміль моховий, стрічкарка блакитна, жук-олень, горностай, що занесені до ЧКУ, та ряд інших видів тварин різних рангів охорони.

«Захаревська дача» – заповідне урочище в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп». Розташоване на відстані 8 км на південний захід від с. Осоївка. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Площа – 34,0 га. Являє собою унікальні високоповнотні дубово-липові лісові насадження віком близько 130 років. На території мешкають види тварин, що занесені до БК – жаба гостроморда, соловейко східний, сова сіра, вільшанка, вівчарик-ковалик, волове очко, зеленяк, яструб великий та малий, горихвістка звичайна, вухань звичайний та ін.

«Краснопільське» – заповідне урочище, розташоване в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп» на північ від смт Краснопілля. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Площа – 18,0 га. Унікальний липово-дубовий деревостан природного походження віком понад 140 років.

«Краснопільський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований біля південно-східної околиці смт Краснопілля. Як об'єкт ПЗФ створений 22.02.2019 р. Площа – 42,0605 га. Територія заказника представлена типовими для південно-західних відрогів Середньоруської височини ландшафтами сильнорозчленованих лесових

рівнин з сірими і темносірими опідзоленими ґрунтами, з ярами і глибоко врізаними балками. Виявлено місця зростання виду, занесеного до ЄЧС (глоду українського).

«Миропільський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований від кордону з Російською Федерацією до с. Могриця в лісовому фонді ДП ОКАП «Краснопільський агролісгосп». Площа – 1304,8 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.12.1979 р. з метою збереження в природному стані частини річки Псел з її заплавою. Заплавний гідрологічний комплекс є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин, рослинних угруповань, занесених до ЗКУ – латаття білого та глечиків жовтих, місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (лелека чорний, журавель сірий, лунь польовий, горностай, видра річкова, махаон, подалірій, поліксена, дозорець-імператор).

«Образ» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп» та ДП ОКАП «Краснопільський агролісгосп» на захід від с. Великий Бобрик. Площа – 72,8 га. Як об'єкт ПЗФ створений 18.11.2011 р. Частина типового лісостепового ландшафту з дубово-липово-кленовим деревостаном, що є осередком зростання рідкісних і занесених до ЧКУ видів рослин (гніздівка звичайна, цибуля ведмежа) і грибів (грифола листувата). Самовиливне джерело води та меморіальний комплекс, пов'язаний з історією краю. Останнім часом зусиллями Сумського обласного управління лісомисливського господарства і зокрема лісничого Великобобрицького лісництва І. М. Козловського відновлено каплицю та храм-христильню, побудовані тут на початку XIX ст.

Квітнуть весняні ефемероїди

Крейдяні поклади на корінному березі р. Псел

Заказник «Видівський»

«Олександрійський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований на північний схід від с. Олександрія. Площа – 87,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1983 р. з метою збереження в природному стані водно-болотного масиву в заплаві річки Псел з притаманним йому рослинним і тваринним світом.

«Парк Харитоненків» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в північно-східній частині смт Угроїди, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Краснопільський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 15.10.2010 р. Площа – 6,8 га. Залишки колишнього паркового насадження з вікових дерев липи, сосни, ялини тощо, здійсненого на кошти родини місцевих благодійників та меценатів Харитоненків на правому крутому схилі річкової долини р. Рибиці.

«Ряснянський» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований між селами Земляне, Лісне та Майське. Площа – 108,1 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.12.2016 р. Територія заказника являє собою ділянку відрогів Середньоруської височини з комплексом лучно-степової рослинності, місцем зростання видів, занесених до ЧКУ (брандушка різнокольорова та горицвіт весняний); а також рослин, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (гіацинтик блідий та ін.).

«Шевців» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований в лісовому фонді ДП «Краснопільський держлісгосп» на північ від смт Угроїди. Площа – 96,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.06.2008 р. Ділянка цінного ландшафту відрогів Середньоруської височини. Насадження сосни звичайної закладене родиною місцевих цукрозаводчиків і меценатів Харитоненків. Місце відпочинку населення.

Каплиця в урочищі «Образ»

Діти в урочищі «Образ»

Зима в урочищі «Образ»

Краєвид в околицях с. Ярославця

КРОЛЕВЕЦЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у західній частині Сумської області. Райцентром є м. Кролевець. Площа району – 128,37 тис. га. Ступінь розораності земель – 36,0 %. Лісистість – 32,33 %. Чисельність населення району – 36 656 осіб. Площа заповідних територій становить 25 342,76 га, частка від загальної площі району – 19,74 %.

«Алея письменників» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині с. Спаське на подвір'ї загальноосвітньої школи I-III ступенів. Як об'єкт ПЗФ створена 27.06.2008 р. Площа – 0,2 га. Являє собою алею з 12-ти видів дерев та чагарників, висадженої з саджанців, завезених з місць, історично пов'язаних з іменами видатних російських і українських письменників, та присвячена їх пам'яті.

«Андріївський» – ботанічний заказник місцевого значення. Знаходиться в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ» на околиці с. Боцмани. Площа – 37,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Представлені дубові та дубово-соснові ліси. Зустрічаються види рослин, занесені до ЧКУ (коручки темно-червона та чемерниковидна, пальчатокорінник м'ясочервоний), велика кількість цінних видів лікарських рослин та рідкісних, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (наперстянка великоцвіта, ялівець звичайний, ломиніс прямий).

«Артюхівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований на схід від с. Артюхівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Кролевецький агролісгосп». Площа – 51,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 10.01.2008 р. з метою збереження в природному стані ділянки заплави р. Реть, з її численними старицями, болотними та лучними масивами, що є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій. Є місцем зростання рослинних угруповань, занесених до ЗКУ (латаття білого та глечиків жовтих), місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай); занесених до ЄЧС (деркач); БК (синьошийка, кобилочка річкова, соловейко східний, вівсянка звичайна та ін.).

«Білогриве» – заповідне урочище, розташоване в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ» на північ

від с. Білогриве. Площа – 17,6 га. Як об'єкт ПЗФ створене 21.11.1984 р. Створене з метою збереження унікального сосново-дубового деревостану природного та штучного походження віком близько 100-170 років. Місце зростання типових та рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (коручка чемерниковидна, лілія лісова). Осередок збереження та відтворення мисливської фауни.

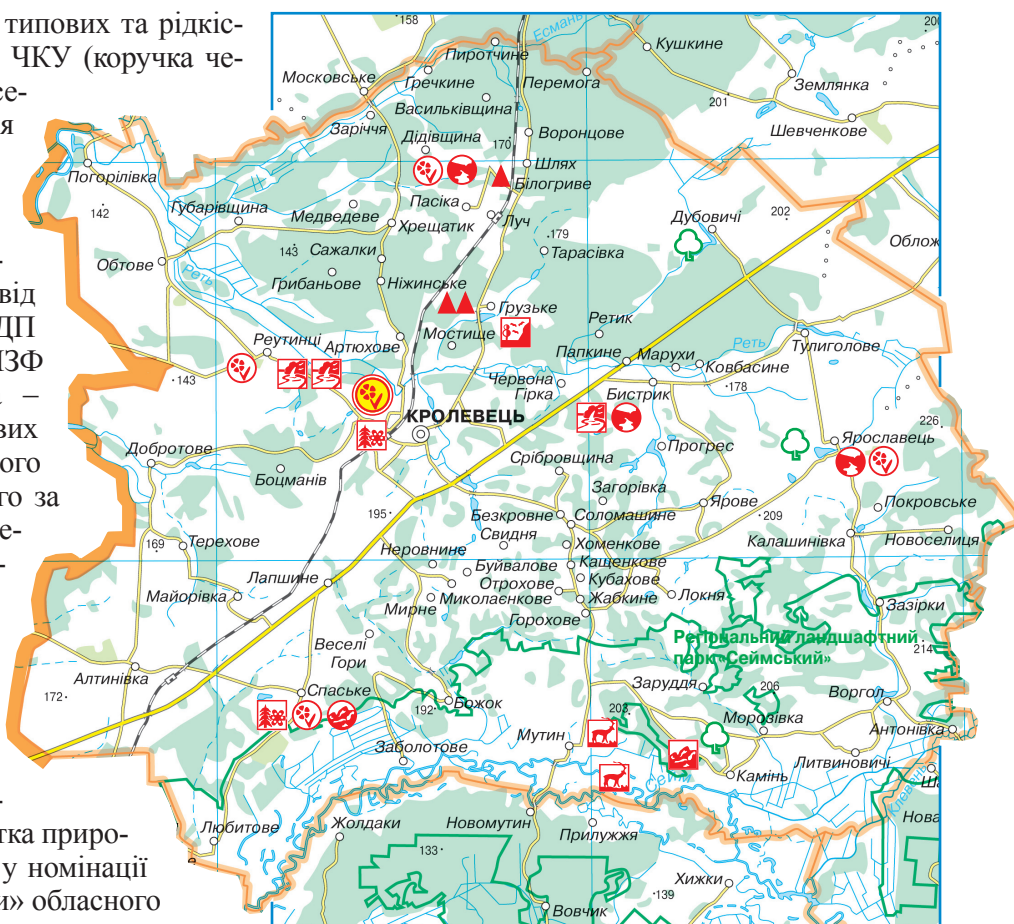
«Ведмедівська криниця» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на схід від с. Покровське, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Кролевецький агролісгосп». Площа – 7,6 га. Як об'єкт ПЗФ створена 01.12.2006 р. з метою збереження в природному стані місця виходу на поверхню унікального гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості зі значним дебітом, а також прилеглої до нього природної території з популяцією рослини, занесеної до ЧКУ, – пальчатокорінника травневого.

«Джерело-криниця» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на території Бистрицької сільської ради, зліва від автошляху Київ–Москва, на відстані 6 км від розвилки с. Бистрик, в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ». Як об'єкт ПЗФ створена 22.12.1982 р. Площа – 0,06 га. Пам'ятка природи являє собою місце виходу на поверхню унікального гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості, пов'язаного з історією краю. Активно використовується в проведенні свят та відправленні релігійних обрядів.

«Ділянка лісу» – заповідне урочище, що розташоване в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ» на захід від с. Грузьке. Площа – 11,7 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. з метою збереження унікального сосново-дубового деревостану природного та штучного походження віком близько

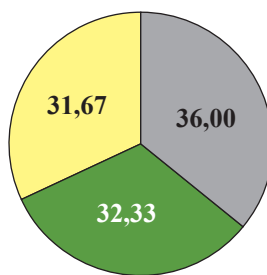
100-170 років. Місце зростання типових та рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (коручка чермерниковидна, лілія лісова). Осередок збереження та відтворення мисливської фауни.

«Дуб-орел» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на захід від с. Боцмани в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ». Як об'єкт ПЗФ створена 01.12.2006 р. Площа – 1,0 га. Являє собою ділянку лісових насаджень сосни звичайної стиглого віку, місце зростання унікального за віком, формою та параметрами дерева дуба звичайного (вік – близько 450 років, висота – понад 30 м, обхват на висоті 1,3 м – 5,5 м). Дуб зберігся з часів зростання в цих місцях дубових лісів природного походження, які в XVII-XVIII ст. були замінені людиною на лісові культури переважно сосни звичайної. Пам'ятка природи в 2010 р. посіла друге місце у номінації «Естетично цінне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

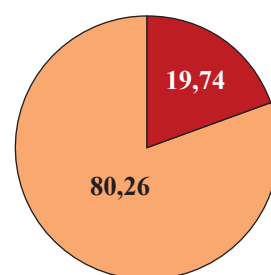
Заказник «Камінські піщаники»

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

«Камінський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташований на південно-східній околиці с. Камінь. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Площа – 3,9 га. Парк закладений наприкінці XIX ст. В насадженнях представлено понад 40 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі вікові дерева.

«Камінські піщаники» – загальногеологічний заказник місцевого значення. Розташований на правому корінному березі р. Сейм у південній частині с. Камінь. Площа – 2,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Територія заказника є геологічним утворенням – рідкісним для області виходом на денну поверхню оригінальної форми пісковиків

місцевого стратиграфічного підрозділу (бучацька світа середнього еоцену), що розкриті ерозійно-денудаційними процесами. Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

«Кочубеївський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташований в центральній частині с. Дубовичі. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Площа – 22,0 га. Закладений в першій половині XVIII ст. нащадками Кочубеїв. В насадженнях налічується близько 30 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі вікові дерева.

«Кочубеївський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ» між селами Грузьке та Червона Гірка. Площа – 149,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1983 р. Ділянка типового ландшафту терасових піщаних та зандрових рівнин з дерново-підзолистими ґрунтами, з борами та суборами. Є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (береза низька), рослинних угруповань, занесених до ЗКУ (латаття біле, глечики жовті), місце мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, видра річкова), ЄЧС (деркач)

Типові ландшафти відрогів Середньоруської височини на околицях с. Воргол

Луки в заказнику «Попів грудок»

та БК (канюк звичайний, яструби великий і малий, орел-карлик, сова сіра, слуква, вивільга, часничниця звичайна, жаба гостроморда та ін.).

«Оленкин» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташований на південь від с. Мутин, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Кролевецький агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 18.11.2011 р. Площа – 99,2 га. Являє собою заплавної комплекс р. Сейм – русло річки, прибережні захисні смуги та луки. Місце мешкання та нересту видів риби, занесених до ЧКУ (мінога українська, стерлядь); осередок перебування птахів, занесених до ЧКУ (лелека чорний, журавель сірий, сорокопуд сірий, скопа, кулик-сорока); місце проживання тварин, занесених до ЧКУ (видра річкова, горностай); місце мешкання комах, занесених до ЧКУ (стрічкарака блакитна, махаон, вусач мускусний, джміль моховий, ксилокопа фіолетова та ін.). Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

«Подолівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований на схід від с. Реутинці, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Кролевецький агролісгосп». Площа – 193,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.07.2007 р. з метою збереження в природному стані ділянки заплави р. Реть, з болотними та лучними масивами, що є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій. Є місцем зростання рослинних угруповань, занесених до ЗКУ (глечики жовті), місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай); занесених до ЄЧС (деркач); БК (синьошийка, кобилочка річкова, соловейко східний, вівсянка звичайна та ін.).

«Попів Грудок» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташований на південний схід від с. Мутин, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Кролевецький агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 18.11.2011 р. Площа – 167,5 га. Являє собою заболочений масив у заплаві р. Сейм, що

Велосипедний туризм

Вербовий ліс вздовж русла р. Сейм

перебуває в стадії відновлення після спроби осушення і слугує місцем збереження багатого фауністичного комплексу. Охороняються рідкісні види тварин, занесені до ЧКУ (видра річкова, горностай, лелека чорний, журавель сірий, сорокопуд сірий, стрічкарка блакитна, махаон, дозорець-імператор, джміль моховий, ксилокопа фіолетова та ін.). Місце зростання виду рослини, занесеної до ЧКУ (пальчатокорінник травневий) та виду, що підлягає особливій охороні за БК (маточник болотний). Знаходиться у складі РЛП «Сеймський».

«Ракіта» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на південно-західній околиці с. Ярославець. Площа – 21,0 га. Як об'єкт ПЗФ створена 18.11.2011 р. з метою збереження в природному стані унікального осоко-сфагнового болота за межами природного поширення на Поліссі, що забезпечує збереження цінних для регіону компонентів біологічного та ландшафтного різноманіття. Є осередком зростання рідкісних видів рослин та місцем мешкання тварин, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (осока багнова, росичка круглолиста, щитник гребенястий, верба розмаринолиста, черепаха болотяна, тритон гребінчастий, квакша, чапля сіра, деркач, погонич звичайний, крячок чорний, ремез, снігур, кобилочка солов'їна, чиж, ласка); місцем мешкання занесених до ЧКУ видів тварин (стрічкарка блакитна, махаон, сорокопуд сірий, горностай, лунь лучний), ЄЧС (деркач, дукачик непарний).

Регіональний ландшафтний парк «Сеймський» – див. с. 28-29.

«Ретик» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований біля с. Ретик, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Кролевецький агролісгосп». Площа – 107,8 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.12.1982 р. Природний заплавний комплекс р. Ретик, притоки р. Реть, що є регулятором водного режиму та рівня ґрунтових вод прилеглих територій і забезпечує збереження цінних для регіону компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття.

«Сосна в урочищі Реутинці» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на захід від с. Хрещатик у лісовому масиві, що простягається на вододілі р. Реті та її притоки р. Есмані в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ». Як об'єкт ПЗФ створена 04.03.1999 р. Площа – 0,1 га. Місце зростання унікального за віком та параметрами дерева сосни звичайної (вік – близько 230 років, висота – 36 м, обхват – 4,35 м).

«Спаські валуни» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у центральній частині с. Спаське на подвір'ї філії Кролевецької районної станції юних натуралістів. Площа – 0,1 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.06.2008 р. Являє собою місце зібрання експозиції каменів – валунів, свідків Дніпровського зледеніння, знайдених у четвертинних моренних відкладах в різний час біля с. Спаське.

«Ставище» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ» на захід від с. Спаське. Як об'єкт ПЗФ створений 27.07.1977 р. Площа – 30,0 га. Представлені соснові, дубові та дубово-в'язові ліси. Зустрічаються бореальні види (грушанка мала, ортілія однобока), велика кількість цінних видів лікарських рослин та рідкісних, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (щитник австрійський, голокучник дубовий).

«Тіпка» – заповідне урочище, розташоване в лісовому фонді ДП «Кролевецьке ЛМГ» на захід від с. Грузьке. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Площа – 7,4 га. Створений з метою збереження унікального дубового деревостану природного походження віком близько 140 років. Місце зростання типових та рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (коручка чемерниковидна, лілія лісова). Осередок збереження та відтворення мисливської фауни.

«Яблуня-колонія» – ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення. Являє собою яблуневий клон, кущ, орієнтовний вік якого понад 200 років, огорожений металевим парканом. Крона куща сягає майже 40 м у діаметрі. На площі 0,1 га простягаються у різних напрямках понад 15 стовбурів. У яблуні давно вже немає первин-

ного стовбура. Особливість яблуні – її здатність до самостійного укорінення гілками. Гілля яблуні дугоподібно нахиляється до землі і укорінюється. Укорінені пагони являють собою дочірні стовбури. Яблуня в окремі роки рясно квітує. Плоди кисло-солодкі на смак. Яблуня відома в історії садівництва. І. В. Мічурін звертався до відповідних служб Кролевеця з проханням надіслати живців для своїх дослідів. Тривалий час яблунею опікувалися школярі місцевої школи, а тепер – вихованці Кролевецької станції юних натуралістів. Таким чином, яблуня, крім естетичного та пізнавального, має виховне значення. Як об'єкт ПЗФ створена 20.06.1972 р. 09.12.1998 р. Указом Президента України її статус був підвищений до загальнодержавного. Яблуня-колонія стала однією з перлин природно-заповідного фонду України. В 2010 р. вона посіла почесне перше місце у номінації «Естетично цінне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Ярославецький» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Закладений наприкінці XVII ст. на площі 19,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Розташовується в центральній частині с. Ярославець. В насадженнях налічується близько 30-ти видів дерев та чагарників, серед яких є окремі вікові дерева.

Численні стовбури яблуні-колонії

Вид на долину Псла в околицях с. Михайлівка

ЛЕБЕДИНСЬКИЙ РАЙОН. МІСТО ЛЕБЕДИН

Знаходиться у південній частині Сумської області. Райцентром є м. Лебедин. Площа району – 154,23 тис. га, Лебединської міськради – 16,75 тис. га. Ступінь розораності земель – 49,04 %. Лісистість – 21,57 %. Чисельність населення району – 18 659 осіб, міста Лебедин – 25 272 особи. Площа заповідних територій становить 2 648,46 га, частка від загальної площі району – 1,72 % (м. Лебедин – 87,18 га та 0,52 % відповідно).

«**Бобрицький**» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований в заплаві р. Бобрик між селами Бобрик та Московський Бобрик в лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп». Площа – 34,24 га. Як об'єкт ПЗФ створений 18.12.1985 р. з метою підтримки гідрологічного режиму р. Бобрик, збереження в природному стані ландшафтів і забезпечення оптимальних умов для існування диких тварин.

«**Верхньосульський**» – див. Білопільський район (с. 30).

«**Відслонення пісків Полтавського ярусу**» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північно-західній околиці с. Михайлівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Лебединський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 28.07.1970 р. Площа – 5 га. Являє собою відслонення на двох вертикальних стінках, справа від автодороги Лебедин–Суми. Репрезентує типовий розріз піщаних континентальних відкладів новопетрівської світи міоценового відділу неогенової системи.

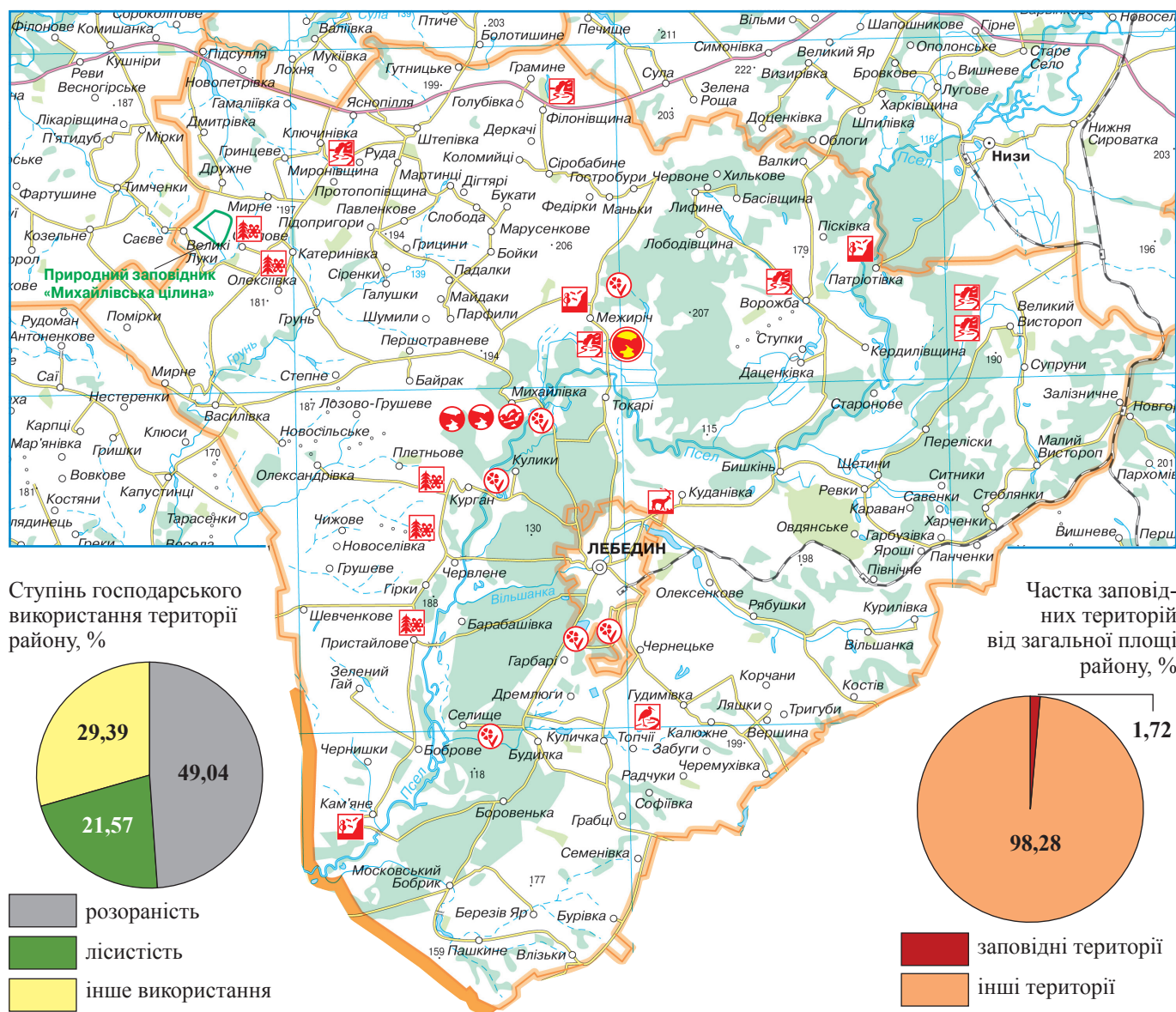
«**Ворожбянський**» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований обабіч берегів р. Псел у південно-західній частині Сумського та у східній частині Лебединського районів у лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп» та ДП ОКАП «Лебединський агролісгосп». Площа – 2948,1 га (Лебединський район – 396,1 га; Сумський район – 2552 га). Як об'єкт ПЗФ створений 25.12.1979 р. Територія заказника являє собою цілісний лісовий масив, складений корінними угрупованнями (ліси соснові, сосново-дубові та березові), а також похідними угрупованнями (сосново-березові і тополеві лісові культури), що розташований між селами Шпилівка, Патріотівка, Ворожба, Низи.

«**Галине болото**» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований в болотяно-лісовому масиві заплави р. Псел на відстані 2,5 км на захід від центру с. Великий Вистороп в лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 28.12.1992 р. Площа – 220 га. Є осередком зростання та місцем мешкання рідкісних, а також занесених до ЧКУ, БК та Списку регіонально рідкісних видів рослин і тварин (латаття біле, горностай, журавель сірий та ін.).

«**Голубівський**» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований між селами Голубівка та Граміне. Площа – 15,2 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.04.2017 р. Ставок з прилеглою до нього територією, з комплексом водної, прибережно-водної, деревно-чагарникової, лісової та лучної рослинності. Усі природні комплекси добре збережені та є осередками існування значної кількості різноманітних видів тварин, серед яких занесені до ЧКУ: карась золотий, махаон, бражник мертва голова, бражник дубовий, жук-олень.

*Пам'ятка природи
«Відслонення пісків Полтавського ярусу»*

«Городище» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований на південному сході с. Кам'яне, частково у лісовому фонді ДП ОКАП «Лебединський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 06.07.2018 р. Площа – 64,3 га. Територія складається з плакорних ділянок, вкритих широколистяним лісом, що перемежується з безлісими лучними ділянками, та схилу правого корінного берега р. Псел. Окрім ландшафту, значну природну цінність тут також становлять: близько 20 дерев дуба звичайного віком від 200 до 400 років та види тварин, занесені до ЧКУ: жук-олень, бджола-тесляр, мурашка руда лісова – включена до списків МСОП; рясг Маршалла – вид рослин, що включений до Списку регіонально рідкісних видів.

«Грушевський» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований в південно-західній частині с. Грушеве, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Лебединський агролісгосп». Являє собою ділянку лучного степу, збережену від розорювання і заліснення в балці. Площа – 33,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.06.2008 р. Заказник є осередком зростання видів степової рослинності з видами рослин, занесених

до ЧКУ (ковила волосиста, горицвіт весняний, брандушка різнокольорова), Списку регіонально рідкісних видів (гострокільник волосистий), ЗКУ (формації ковили волосистої тощо); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (джміль моховий, стрічкарка блакитна, махаон), ЄЧС (синявець Аргирогном), Списку регіонально рідкісних видів (стрічкарка вербова), БК (ластівка сільська). Частково входить до складу ПЗ «Михайлівська цілина».

«Довге» – ботанічний заказник місцевого значення. Являє собою балку із степовою рослинністю, що розташована на захід від с. Грунь, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Лебединський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 27.06.2008 р. Заказник є осередком зростання видів степової рослинності з видами рослин, занесених до ЧКУ (ковила волосиста та брандушка різнокольорова), Списку регіонально рідкісних видів (горицвіт весняний, гострокільник волосистий); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (джміль моховий, стрічкарка блакитна, махаон), ЄЧС (синявець Аргирогном), Списку регіонально рідкісних видів (стрічкарка вербова), БК (ластівка сільська).

Заказник «Городище»

Відслонення неогенових відкладів біля с. Червлене

Площа – 64 га, з них 55,6 га входить до складу ПЗ «Михайлівська цілина».

«Дружба» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований у північно-західній частині с. Ворожба. Площа – 17,8 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.12.2016 р. Територія заказника являє собою ставок з прибережною смугою, розташований в балці, що є частиною водозбору правого берега р. Псел, і є регулятором водного режиму річки та рівня ґрунтових вод прилеглих територій і забезпечує збереження цінних для регіону компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття. Територія є місцем мешкання рідкісних та занесених до БК тварин (пліска біла, дятел малий, крутиголовка, щеврик лісовий, сорокопуд-жулан, кобилочка річкова, очеретянка чагарникова, повзик, щиглик, ящірка прудка, жаба гостроморда).

«Дуб в с. Будилка» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині с. Будилка, по вул. Садова, буд. 5, на подвір'ї житлового будинку. Як об'єкт ПЗФ створена 23.12.1981 р. Площа – 0,01 га. Охороняється одиноким, унікальним за віком та параметрами деревом дуба звичайного (вік – 350 років, висота – 25 м, обхват – 5,3 м).

«Катеринівський» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований на території Катери-

Криниця графа Капніста

нівської сільської ради. Як об'єкт ПЗФ створений 09.07.2009 р. Являє собою перелоги з залишками природних угруповань цінної лучно-степової рослинності. Є осередком зростання рослини, занесеної до ЧКУ, – ковили волосистої. Загальна площа – 773,1 га, з них 511,5 га входить до складу ПЗ «Михайлівська цілина».

«Криниця графа Капніста» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована неподалік від західної околиці с. Михайлівка, в заплаві р. Псел в лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.2007 р. Площа – 1,0 га. Являє собою ділянку лісового насадження з самовитічним джерелом води доброї питної якості, пов'язане з історією краю та ім'ям місцевого поміщика, благодійника та мецената графа Капніста.

«Куданівське болото» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Розташований на південний схід від с. Куданівка. Як об'єкт ПЗФ створений 28.04.2017 р. Площа – 79,68 га. Водно-болотний масив представлений евтрофним, переважно високотравним болотом, зарослим деревно-чагарниковою рослинністю. Місце існування низки видів рідкісних рослин і тварин, що перебувають під охороною держави. Серед них занесені до ЧКУ – рослини (пальчатокорінник м'ясочервоний), тварини – журавель сірий,

дозорець-імператор, стрічкарка блакитна, махаон. Серед видів, що занесені до Списку регіонально рідкісних, зустрічаються: пастушок, чапля сіра і руда, стрічкарка вербова та ін.

«Куликівський» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований біля південно-східної околиці с. Кулики у лісовому фонді ДП ОКАП «Лебединський агролісгосп». Площа – 1,9 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.04.2017 р. Лісовий масив на боровій терасі р. Псел, що є залишком світлих дубових лісів з популяціями рідкісних видів рослин: осоки піхвової, занесеної до ЧКУ, а також гвоздики стиснуточашечної й ломиносу прямого, занесених до Списку регіонально рідкісних видів.

«Липова алея» – заповідне урочище в лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп». Розташоване на західній околиці м. Лебедин. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Площа – 34,0 га. Являє собою унікальний високоповнотний кленово-липово-дубовий деревостан природного та частково штучного – липи в алеї – походження. Вік найстаріших дерев дуба – близько 240 років, лип – 120-130 років. Є осередком мешкання близько 30-ти видів тварин, що охороняються БК.

«Лозовогрушевий» – ботанічний заказник місцевого значення. Являє собою балку зі збереженою степовою рослинністю між селами Лозово-Грушеве та Олександрівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП

«Лебединський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 27.06.2008 р. Є осередком зростання видів степової рослинності з видами рослин і тваринами різних рангів охорони (ковила волосиста, брандушка різнокольорова, астрагал шерстистоквітковий, горицвіт весняний, гострокільник волосистий, ковила волосиста, джміль моховий, стрічкарка блакитна, мелітурга булавовуса, махаон, стрічкарка вербова, канюк звичайний). Загальна площа – 44 га, з них 42,2 га входить до складу ПЗ «Михайлівська цілина».

«Межиріцька шовковиця» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Знаходиться в центральній частині с. Межиріч, навпроти входу в сільську церкву. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.01.2003 р. Дерево шовковиці білої унікальне за віком та параметрами (вік – 350 років, висота – 21 м, обхват на висоті 1,3 м – 549 см). Шовковиця в 2010 р. посіла почесне перше місце у номінації «Історичне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Межиріцький» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований біля північної околиці с. Межиріч. Площа – 40,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 17.05.2019 р. Яружно-балковий комплекс правого корінного берега р. Псел. Поверхня заказника розчленована глибоко врізаними балками, що створює естетично привабливий ландшафт. На території мешкають види, занесені до ЧКУ (жук-олень, бджола-тесляр) та до списків БК (квакша

Шовковиця в с. Межиріч

Косарик тонкі на луках вздовж Псла

звичайна), Списку регіонально рідкісних видів (богомол звичайний, вогнівка тріскача, агріопа тигрова) та ЄЧС (глід український), а також низка видів, занесених до списків МСОП.

Природний заповідник «Михайлівська цілина». Див. с. 20-21.

«Озеро Семиверстне» – орнітологічний заказник місцевого значення. Як об'єкт ПЗФ створений 26.05.2004 р. Площа – 74,2 га. Територія заказника являє собою велике заболочене зниження, що лежить біля підніжжя лівого корінного берега долини р. Псел і знаходиться між населеними пунктами: м. Лебедин, селами Рябушки та Будилка. Є місцем мешкання рідкісних та занесених до ЧКУ, БК та Списку регіонально рідкісних видів тварин (лунь польовий, сорокопуд сірий, горностай та ін.).

«Озеро Шелехівське» – гідрологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення. Територія являє собою природне озеро на дні глибокої, вкритої лісовою рослинністю балки на правому, корінному березі р. Псел на північ від с. Межиріч у лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 14.10.1975 р. Площа – 7 га. Дане гідрологічне утворення, ймовірно, має тектонічне походження. Озеро має джерельний тип живлення. Навколо озера розташовується територія гідрологічного заказника місцевого значення «Шелехівський».

«Перелісківський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Заболочена ділянка серед каналів у басейні р. Легань, притоки р. Псел. Розташований на південний захід від с. Великий Вистороп, в урочищі «Григорівщина». Площа – 26 га. Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1981 р. з метою збереження в природному стані болотного масиву, підтримання рівня ґрунтових вод, охорони тваринного і рослинного світу.

«Петрівські дуби» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північній околиці с. Михайлівка на крутому схилі правого, корінного берега р. Псел в лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.2007 р. Площа – 1 га. Пам'ятка природи являє собою ділянку лісових насаджень з місцем зростання унікальних за віком та параметрами дерев дуба звичайного в кількості 3 од. (вік – близько 350 років, висота – до 25 м, обхват на висоті 1,3 м – 437-510 см), що пов'язані з перебуванням у цій місцевості російського царя Петра I під час подій російсько-шведської війни 1707-1708 рр.

«Пристайлівський» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований поблизу с. Гірки, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Лебединський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 27.06.2008 р.

Псел на околицях с. Кулики

Територія являє собою ділянку лучного степу в балці, збережену від розорювання і заліснення. Є осередком зростання видів степової рослинності з видами рослин, занесених до ЧКУ (ковила волосиста, горицвіт весняний, брандушка різнокольорова); Списку регіонально рідкісних видів (гострокільник волосистий), ЗКУ (формації ковили волосистої тощо); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (джміль моховий, стрічкарка блакитна, махаон), ЄЧС (синявець непаристий щавелевий); Списку регіонально рідкісних видів (стрічкарка вербова), БК (канюк звичайний, кобилочка солов'їна, трав'янка лучна). Загальна площа – 37,8 га, з них 35,5 га входить до складу ПЗ «Михайлівська цілина».

«Репівські дуби» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на західній околиці м. Лебедин, на подвір'ї контори лісництва ДП «Лебединський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 18.12.1985 р. Площа – 2,0 га. Являє собою ділянку лісового фонду з місцем зростання унікальних за віком та параметрами п'яти дерев дуба звичайного (вік – 220-350 років, висота – 26-32 м, обхват на висоті 1,3 м – 2,8-4,9 м).

«Шелехівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Знаходиться в лісовому фонді ДП «Лебединський держлісгосп», Межиріцьке лісництво, на північний захід від с. Межиріч. Як об'єкт ПЗФ створений 19.08.1991 р. Площа – 489,09 га. Лісові масиви заказника представлені дубовими, березовими, сосновими, липовими та вільховими насадженнями. Панівними є діброви, переважають штучні насадження середнього віку, близько 5% займають стиглі деревостани. На більшості ділянок панують кленово-липово-дубові ценози. У травостой найбільш звичні зірочник лісовий, яглиця звичайна, осока волосиста, фіалки дивна та шершава, копитняк, глуха кропива крапчаста, розхідники звичайний та шорсткий, у тальвегах балок панує кропива. На знижених ділянках поблизу озера поширення набули вільшники, де зростають папороть жіноча, осоки побережна та гостровидна, півники болотні, гадючник в'язолистий, кропива дводомна та ін.

Ковила

ЛИПОВОДОЛИНСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у південній частині Сумської області. Райцентром є смт Липова Долина. Площа району – 88,21 тис. га. Ступінь розораності земель – 62,82 %. Лісистість – 7,1 %. Чисельність населення району – 17 864 особи. Площа заповідних територій становить 392,77 га, частка від загальної площі району – 0,44 %.

«Гай Цеймерна» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на околиці с. Великий Ліс у лісовому фонді ДП ОКАП «Липоводолинський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 04.08.2006 р. Площа – 2,8 га. Липово-кленово-дубовий деревостан – залишок колишнього паркового насадження, створеного при маєтку місцевого поміщика – німця Цеймерна. Є місцем зростання дерев, екзотичних для нашого краю порід (модрина європейська, граб східний, ялина європейська) та осередком мешкання тварин, занесених до ЧКУ (стрічкарка блакитна, махаон), ЄЧС (дукачик непарний), Списку регіонально рідкісних видів (стрічкарка вербова), БК (18 видів земноводних та птахів).

«Дуб біля с. Миргородцеве» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у підніжжі схилу глибокої балки на південь від колишнього с. Миргородцеве (нині – Яснопільщина), на околиці старого дубового гаю. Як об'єкт ПЗФ створена 28.12.1992 р. Площа – 0,24 га. Є місцем зростання одинокого, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – 400 років, висота – 28 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,93 м).

«Дуб в с. Підставки» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Знаходиться на південно-східній околиці с. Підставки. Як об'єкт ПЗФ створена 28.12.1992 р. Площа – 0,01 га. Одиноке, унікальне за віком та параметрами дерево дуба звичайного (вік – 400 років, висота – 36 м, обхват на висоті 1,3 м – 5,94 м).

«Ковиловий» – ботанічний заказник місцевого значення. Знаходиться на північ від с. Колядинець. Як об'єкт ПЗФ створений 04.08.2006 р. Площа – 3,9 га. Охороняється лучно-степова ділянка, де зростають рідкісні рослини, занесені до ЧКУ (ковила волосиста, ковила пірчаста, горицвіт весняний, брандушка різнокольорова), велика кількість цінних видів лікарських рослин та рідкісних, за-

несених до Списку регіонально рідкісних видів (волошка сумська, півники угорські, анемона лісова та ін.).

«Колядинецький» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований на південній околиці с. Вовкове у лісовому фонді ДП ОКАП «Липоводолинський агролісгосп». Площа – 26,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 06.07.2018 р. Ділянка широколистяного лісу з домінуванням дуба звичайного, окремі екземпляри якого мають вік понад 100 років. Лісовий масив вирізняється значним біорізноманіттям. Серед тварин, занесених до ЧКУ, тут мешкає жук-олень. З видів рослин, що включені до Списку регіонально рідкісних видів, зростає ряст Маршалла.

«Криниця біля с. Антоненкове» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на схід від с. Антоненкове, в басейні р. Грунь – притоки р. Псел, в лісовому фонді ДП ОКАП «Липоводолинський агролісгосп». Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.12.1992 р. Являє собою місце виходу на поверхню унікального гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості.

«Криниця Д. Г. Голодного» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на території Семенівської сільської ради, у вершині балки в урочищі «Дакалове», в лісовому фонді ДП ОКАП «Липоводолинський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 04.08.2006 р. Площа – 0,6 га. Пам'ятка природи являє собою ділянку лісового насадження з місцем витоку самовитічного джерела води доброї питної якості, пов'язаного з ім'ям місцевого жителя, учасника Другої світової війни Д. Г. Голодного.

«Попів камінь» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на відстані 1,5 км від південно-західної околиці с. Беєве на дні гли-

бокої балки в лісовому фонді ДП ОКАП «Липоводолинський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 04.08.2006 р. Площа – 1,0 га. Ділянка лісового насадження з наявністю одного з найбільш відомих у цій місцевості гранітних каменів-валунів, свідка Дніпровського зледеніння.

«Русанівський» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Знаходиться в заплаві р. Хорол, між селами Русанівка та Лучка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Липоводолинський агролісгосп». Площа – 353,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 01.12.2006 р. з метою збереження в природному стані водно-болотного угіддя з прилеглими сіножатями, що є осередком збереження мисливських видів тварин та рідкісних, занесених до ЧКУ (горностай, журавель сірий, стрічкарка блакитна, махаон, дозорець-імператор, джміль моховий), ЄЧС (деркач, дукачик непарний, синявець Телей) та БК (канюк, яструб великий, лунь очеретяний, лунь лучний, деркач, погонич, сова сіра, сова вухата, одуд, сорокопуд-жулан, черепаха болотна, гадюка звичайна, кумка червоночерева, квакша звичайна, часничниця звичайна, жаба гостроморда та ін.).

«Русанівський гай» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Знаходиться в північній частині с. Русанівка на території сільської амбулаторної лікарні. Як об'єкт ПЗФ створена 01.12.2006 р. Площа – 1,4 га. Пам'ятка природи являє собою дубовий гай, створений близько 170 років тому.

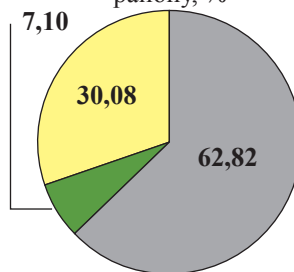
«Русанівські дерева» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Знаходиться в східній частині с. Русанівка на подвір'ї Русанівського

Півники угорські – регіонально рідкісні рослини

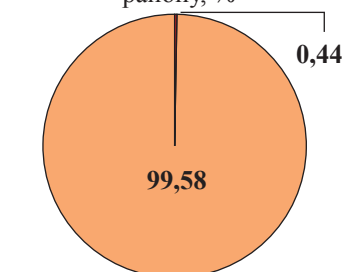

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

навчально-виховного комплексу. Як об'єкт ПЗФ створена 01.12.2006 р. Площа – 0,03 га. Охороняються два вікових дерева дуба звичайного (віком 150 років) та бархату амурського. Пам'ятка природи пов'язана з історією школи.

«Синівська» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Знаходиться на відстані 0,5 км від північної околиці с. Синівка. Як об'єкт ПЗФ створена 04.08.2006 р. Площа – 3,5 га. Схил невеликої балки південно-західної експозиції, прилеглої до корінного берега р. Грунь, з рідкісною лучно-степовою рослинністю.

«Цар-дуб» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Знаходиться на північний захід від с. Підставки (урочище «Пробужка»), в лісовому фонді ДП «Роменський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 28.12.1992 р. Площа – 0,01 га. Охороняється унікальне за віком та параметрами дерево дуба звичайного (вік – 450 років, висота – 37 м, обхват на висоті 1,3 м – 5,56 м) серед лісового масиву.

Михайлівська цілина

НЕДРИГАЙЛІВСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у західній частині Сумської області. Райцентром є смт Недригайлів. Площа району – 103,57 тис. га. Ступінь розораності земель району – 61,23 %. Лісистість – 13,7 %. Чисельність населення району – 23 164 особи. Площа заповідних територій становить 2032,44 га, частка від загальної площі району – 1,96 %.

«Верхньосульський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Див. Білопільський район (с. 30).

«Голубців» – ботанічний заказник місцевого значення. Як об'єкт ПЗФ створений 21.08.1996 р. Площа – 16 га. Розташований в центральній частині Недригайлівського району і займає правий крутий схил балки на південно-західній околиці смт Недригайлів. Завдання – охорона території, що є місцем зростання виду, занесеного до ЧКУ та ЄЧС – астрагалу шерстистоквіткового, а також рідкісних рослин, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (гіацинтик блідий, гострокільник волосистий, цибуля жовтіюча); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (мегахіла округла, мелітурга булавовуса, джміль незвичайний), занесених до ЄЧС (сліпак звичайний, деркач) та БК (лунь очеретяний, канюк звичайний, одуд, щеврик лісовий, сорокопуд-жулан, щиглик, костогриз).

«Джерело в урочищі Будилок» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 21.08.1996 р. Розташована в східній частині району, на північний схід від с. Комишанка, на західному березі глибокої лісової балки, в лісовому фонді ДП ОКАП «Недригайлівський агролісгосп». Являє собою ділянку лісового насадження із самовитічним джерелом води доброї питної якості.

«Дібрівка» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований в південній частині району і являє собою балку із ставом та лісовими насадженнями. Площа – 64,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.07.2007 р. Є місцем зростання рідкісних рослин, занесених до ЧКУ (брандушка різнокольорова); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ та ЄЧС (махаон, синявець Аргирогном), Списку регіонально рідкісних видів (стрічарка

вербова, чапля сіра, крячок чорний, сорокопуд чорнолобий); БК (ящірка прудка, трав'янка лучна, плиски жовта, жовтоголова та біла, очеретянка чагарникова, зяблик).

«Комишанський» – ентомологічний заказник місцевого значення. Розташований на північ від с. Комишанка в лісовому фонді ДП ОКАП «Недригайлівський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 21.11.1984 р. Площа – 4,0 га. Являє собою ділянку балки з лучно-степовою та деревно-чагарниковою рослинністю, що з'єднана із заплавою р. Сула. Є місцем мешкання рідкісних і зникаючих, занесених до ЧКУ комах-запилювачів (мегахіла округла, джміль пахучий) та місцем мешкання тварин, занесених до БК (канюк звичайний, плиска жовта, одуд, щеврик лісовий та ін.).

«Коровинський» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 65,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 09.07.2009 р. Являє собою депресивне зниження серед борової тераси р. Сула на території Коровинської сільської ради, неподалік межі з Роменським районом. Основним завданням заказника є охорона заболоченої ділянки на боровій терасі правого берега р. Сула як місця зростання рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (пальчатокорінник м'ясочервоний і травневий) та тих, що підлягають особливій охороні на території Сумської області (білозір болотний).

«Мамонтове» – комплексна пам'ятка природи місцевого значення. Знаходиться в с. Кулішівка. Як об'єкт ПЗФ створена 09.07.2009 р. Площа – 0,1 га. Являє собою місце знаходження у 1839 р. кісток викопних тварин льодовикового періоду, серед яких найбільше було кісток мамонта. На місці знахідки у 1841 р. споруджений перший та свого часу єдиний пам'ятник мамонту у світі. У 2007 р. пам'ятник був визнаний одним з «Семи чудес Сумщини» та

увійшов у «Топ-100» найдивовижніших об'єктів держави.

Природний заповідник «Михайлівська цілина» – див. с. 20-21.

«Модрина князів Щербатових» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 01.12.2006 р. Знаходиться в західній частині смт Терни. Є місцем зростання екзотичної для Сумщини модрини звичайної, яка за народними переказами, була висаджена місцевим меценатом та благодійником князем Б. С. Щербатовим.

«Недригайлівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Територія заказника складається з двох відокремлених нерівнозначних за площами частин в середній течії р. Сула та її заплави на схід від смт Недригайлів до межі з Роменським районом, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Недригайлівський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 25.12.1979 р. Площа – 917,6 га. Репрезентує природні комплекси заплави р. Сула, а саме луки, болота, ліси, чагарники, а також комплекс водної та прибережно-водної рослинності.

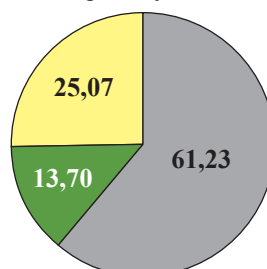
«Саївський» – ботанічний заказник місцевого значення. Знаходиться на відстані 1 км на схід від с. Козельне. Являє собою степовий схил балки східної експозиції. Як об'єкт ПЗФ створений 21.08.1996 р. Площа – 9,5 га. Є місцем зростання виду рослини, за-

Пам'ятник на місці знахідок решток викопних тварин у с. Кулішівка

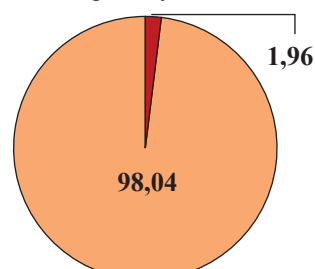

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

несеної до ЧКУ та ЄЧС– брандушки різнокольорової, рослини, занесеної до Списку регіонально рідкісних видів (гострокільник волосистий), а також понад 30 видів цінних лікарських рослин (звіробій звичайний, фіалка триколірна, перстач гусячий, свербіжниця польова, чорнокорінь лікарський, материнка звичайна, півники болотні); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (джміль моховий, стрічкарка блакитна, стрічкарка орденська малинова, ксилокопа звичайна, махаон), ЄЧС (деркач) та БК (лунь очеретяний, канюк звичайний, одуд, щеврик лісовий, сорокопуд-жулан, кам'янка звичайна, трав'янка лучна).

«Тернівський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа –

Весняний ліс

Квітує ряст порожнистий

Подекуди береги р. Сула заросли лісами

Ропуха сіра мешкає в листяних лісах

22,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.12.1970 р. Знаходиться на північно-західній околиці смт Терни, на правому корінному березі р. Терн. Парк закладений в середині XIX ст. родиною князів Щербатових, у власності яких був розташований поряд цукровий завод. У складі насаджень близько 20 видів дерев та чагарників.

«Хоружівські валуни» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,1 га. Як об'єкт ПЗФ створена 09.07.2009 р. Знаходиться в центральній частині с. Хоружівка. Пам'ятка природи являє собою місця зібрання двох окремо експонованих каменів-валунів – свідків Дніпровського зледеніння, що були виявлені біля с. Хоружівка.

Галерейні вербові зарості вздовж русла Сули

Ворскла біля с. Куземин в межах Гетьманського НПП

ОХТИРСЬКИЙ РАЙОН. МІСТО ОХТИРКА

Знаходиться у південній частині Сумської області. Райцентром є м. Охтирка. Площа району – 128,45 тис. га, Охтирської міськради – 3,28 тис. га. Ступінь розораності земель – 54,02 %. Лісистість – 21,3 %. Чисельність населення району – 25 394 особи, міста Охтирка – 48 046 осіб. Площа заповідних територій становить 12048,4 га, частка від загальної площі району – 9,36 % (м. Охтирка – 0,08 га та 0,003 % відповідно).

«Бакирівський» – гідрологічний заказник загальнодержавного значення. Див. Великописарівський район (с. 35).

«Березів Яр» – ботанічний заказник місцевого значення. Як об'єкт ПЗФ створений 28.01.2003 р. Площа – 17,7 га. Знаходиться на схилі балки на північний захід від с. Мала Павлівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Охтирський агролісгосп». Зберігаються лучно-степові ділянки, що є місцезростанням рослин, занесених до ЧКУ (ковили волосиста та пірчаста, горицвіт весняний, астрагал шерстистоквітковий, сон чорніючий, рябчик руський), зростає багато видів лікарських рослин та рідкісних, що охороняються в області (волошка сумська, ломиніс цілолистий, півники угорські та ін.).

Гетьманський національний природний парк – див. с. 22-23.

«Джерело» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 21.11.1984 р. Розташоване поблизу с. Ясенюк Чернечинської сільської ради в лісовому масиві ДП «Охтирський держлісгосп». Місце витоків самовитічного джерела води доброї питної якості.

«Доброславівські дерева» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,03 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.01.2003 р. Знаходиться в с. Доброславівка на узліссі. Місцезростання двох дерев (дуба звичайного та ясена високого) віком понад 250 років.

«Дуб біля школи» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Охтирка. Площа – 0,04 га. Як об'єкт ПЗФ створена 10.12.1990 р. з метою охорони та збереження одинокого, унікального за віком (близько

300 років) та параметрами (висота – 28 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,2 м) дерева дуба звичайного.

«Дуб заводу медичних меблів» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Охтирка на подвір'ї колишнього Охтирського меблевого заводу, на відстані до 30 м від його прохідної. Площа – 0,04 га. Як об'єкт ПЗФ створена 10.12.1990 р. з метою збереження місця зростання одинокого, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – більше 300 років, висота – 29 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,95 м).

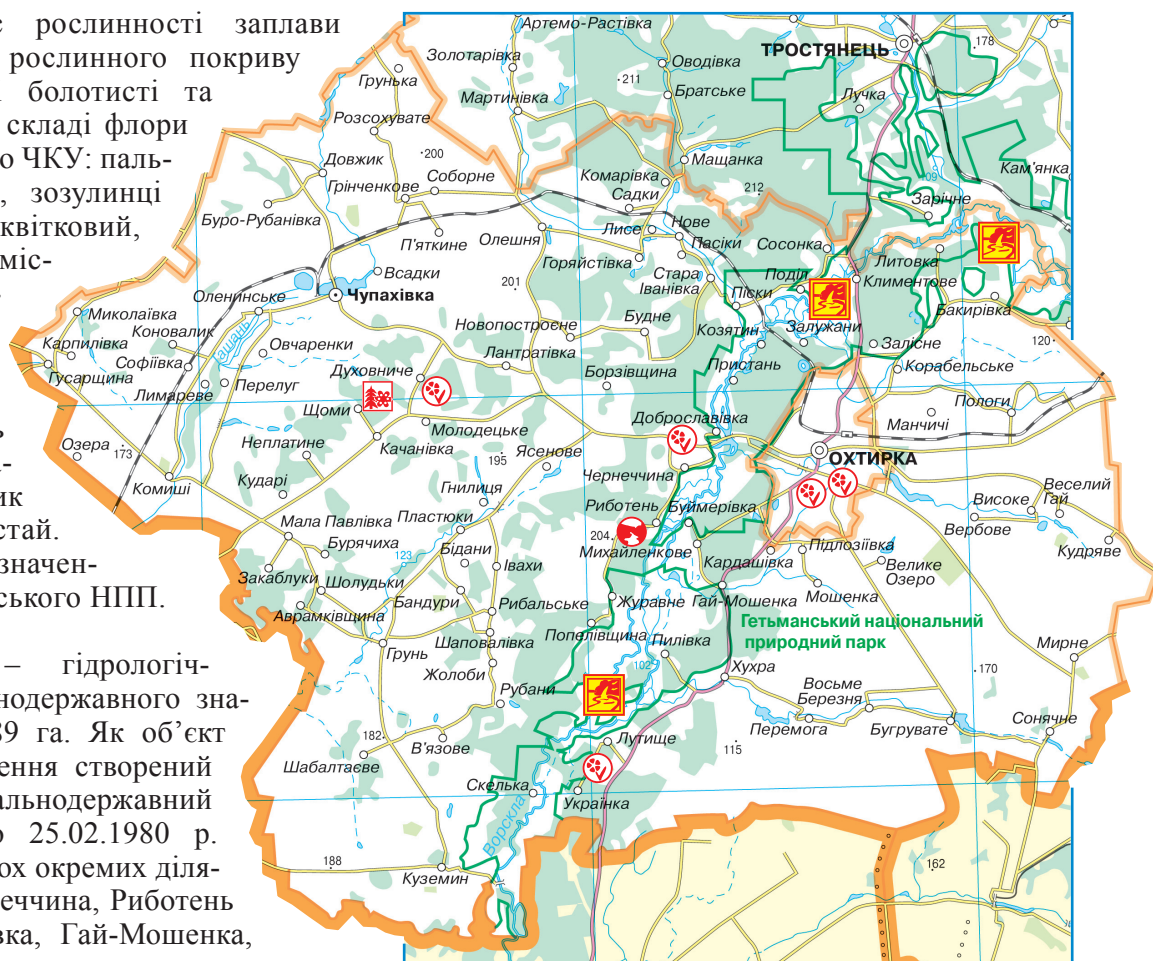
«Дубові насадження» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,65 га. Як об'єкт ПЗФ створена 20.06.1972 р. Розташована обабіч автодороги Охтирка–Котельна, від с. Лутище до межі з Полтавською областю, в лісовому фонді ДП «Охтирський держлісгосп». Місце зростання більше 20 екземплярів дерев дуба звичайного віком 200-450 років. На території пам'ятки проводяться весільні обряди.

«Духовничанські дуби» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у лісовому фонді Олешнянського лісництва ДП «Охтирський держлісгосп». Площа – 0,10 га. Як об'єкт ПЗФ створена 14.12.2018 р. Являє собою унікальні за параметрами та віком (близько 400 років) два дерева дуба звичайного. Територія пам'ятки є місцем мешкання жука-олень – виду тварин, занесеного до ЧКУ.

«Климентівський» – гідрологічний заказник загальнодержавного значення. Площа – 1007,5 га. Як об'єкт ПЗФ місцевого значення створений 25.12.1979 р., а загальнодержавний статус йому надано 09.12.1998 р. Розташований між селами Климентово, Залужани, Піски, Соснівка. Охо-

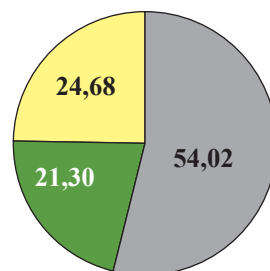
роняється комплекс рослинності заплави р. Ворскла. Основу рослинного покриву складають справжні болотисті та торф'янисті луки. У складі флори є рослини, занесені до ЧКУ: пальчатокорінник Фукса, зозулинці блощичний та рідковітковий, рябчик руський. Є місцем мешкання занесених до ЧКУ видів тварин: п'явка медична, дозорець-імператор, джміль моховий, мінога українська, коловодник ставковий, горностай. Має водорегулююче значення. У складі Гетьманського НПП.

«Хухрянський» – гідрологічний заказник загальнодержавного значення. Площа – 3989 га. Як об'єкт ПЗФ місцевого значення створений 25.12.1979 р., а загальнодержавний статус йому надано 25.02.1980 р. Складається з чотирьох окремих ділянок між селами Чернеччина, Риботень і Буймерівка; Журавка, Гай-Мошенка,

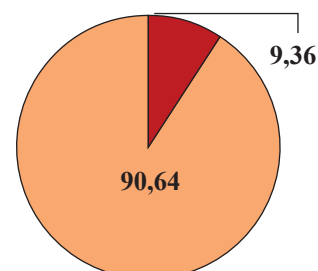
Доброславівські дерева

Ступінь господарського використання території району, %

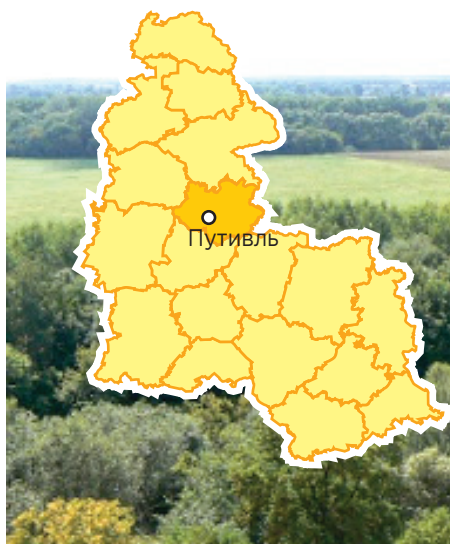
розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

Попелівщина та Хухра; Куземин, Лутище та Українка; поблизу с. Рубани. Охороняється комплекс рослинності заплави р. Ворскла, в лісовому фонді ДП «Охтирський держлісгосп» та ДП ОКАП «Охтирський агролісгосп». Основу рослинного покриву складають луки. Значні площі займають вільхові ліси, низинні болота. У складі флори є рослини, занесені до ЧКУ: косарик тонкий, зозулинець болотний. Є місцем мешкання занесених до ЧКУ видів тварин: мнемозина, поліксена, подалірій, махаон, жук-олень, бражник дубовий, мінога українська, журавель сірий, видра річкова, борсук. Має водорегулююче значення. У складі Гетьманського НПП.

Так виглядає долина Сейму в Путивлі

ПУТИВЛЬСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у північній частині Сумської області. Райцентром є м. Путивль. Площа району – 110,34 тис. га. Ступінь розораності земель – 45,28 %. Лісистість – 18,56 %. Чисельність населення району – 26 351 особа. Площа заповідних територій становить 39 298,55 га, частка від загальної площі району – 35,62 %.

«Волокитинський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 11,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Розташовується в центральній частині с. Волокитине. Закладений в першій пол. XVIII ст. поміщиком Міклашевським. У складі насаджень близько 25 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі дерева дуба віком понад 300 років, липи, сосни, модрина. У складі РЛП «Сеймський».

«Джерела в с. Руднєве» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,04 га. Як об'єкт ПЗФ створена 21.12.1983 р. Розташована на околиці с. Руднєве. Місце виходу на поверхню трьох самовитічних джерел води доброї питної якості.

«Дуб в с. Ширяєве» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на східній околиці с. Ширяєве, на старовинному закритому цвинтарі. Як об'єкт ПЗФ створена 23.12.1981 р. Площа – 0,01 га. Місце зростання одинокого, унікального за віком (близько 450 років) та параметрами (висота – 25 м, обхват на висоті 1,3 м – 5,35 м) дерева дуба звичайного.

«Дуби» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована у лісовому фонді ЛМГ «Кролевецьке», на північ від с. Волокитине. Як об'єкт ПЗФ створена 31.12.1980 р. Площа – 0,04 га. Місце зростання одинокого, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – близько 400 років, висота – 27 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,9 м). У складі РЛП «Сеймський».

«Мариця» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 14,2 га. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Представлені кленово-липово-дубові та липово-дубові ліси. У трав'яному покриві домінують зірочник ланцетовидний та осока волосиста, а типовими видами є переліска багаторічна, роз-

хідник шорсткий, рясст ущільнений, медунка темна, герань Роберта, дзвоники широколисті, щитники чоловічий і шартрський, безщитник жіночий, пухирник ламкий та ін. Знаходиться в лісовому фонді ЛМГ «Кролевецьке» на межі з Кролевецьким районом. Під час Другої світової війни тут базувався партизанський загін під проводом С.А. Ковпака. У складі РЛП «Сеймський».

«Молчанський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 706,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 21.12.1983 р. Розташований між селами Нова Слобода, Линове, Юр'єве. Болотний масив у долині р. Сейм, біля підніжжя правого, корінного берега р. Горн з притаманним йому рослинним і тваринним світом.

«Монастирський ліс» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 864,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.1995 р. Розташований між селами Нова Слобода та Линове в лісовому фонді ДП «Конотопський держлісгосп». Ділянка типового ландшафту корінного берега р. Сейм, на відрогах Середньоруської височини. Масив липово-кленово-ясеново-дубових лісів є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінник м'ясочервоний, цибуля ведмежа), рослинних угруповань із ЗКУ (дубові ліси левурдові); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, орел-карлик) та БК (канюк звичайний, яструби великий і малий, орел-карлик, сова сіра, слуква, вивільга, часничниця звичайна, жаба гостроморда та ін.).

«Новослобідські дуби» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,04 га. Як об'єкт ПЗФ створена 20.06.1972 р. Знаходиться біля с. Нова Слобода в урочищі «Монастирський ліс» лісового фонду ДП «Конотопський держлісгосп», біля зовнішньої стіни монастиря «Софроніївська пустинь»

(Софроніїєво-Молченська печерська пустинь Різдва Пресвятої Богородиці – православний чоловічий монастир, розташований на горі Чудна, заснований бл. 1630 р., занедбаний у радянські часи, відреставрований у 1999 р.). Місце зростання 2 унікальних за віком (близько 600 років) та параметрами дерев дуба звичайного. Пам'ятка природи в 2010 р. посіла друге місце у номінації «Історичне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Озеро Червоне» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 30,9 га. Як об'єкт ПЗФ створена 23.12.1981 р. Розташоване посеред с. Червоне Озеро. Озеро природного походження в долині р. Сейм, має джерельний тип живлення.

Регіональний ландшафтний парк «Сеймський» – див. с. 28-29.

«Середньосеймський» – ландшафтний заказник загальнодержавного значення. Див. с. 32.

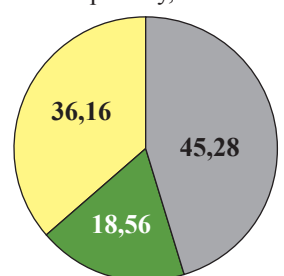

Волокитинський парк

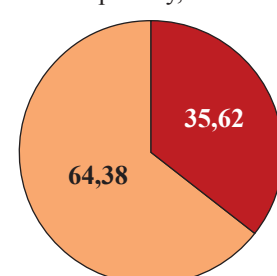
Спадщанське озеро

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

«Спадщанське озеро» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 15,3 га. Як об'єкт ПЗФ створена 15.04.1975 р. Розташоване посеред с. Спадщина. Природне озеро в долині р. Сейм. Має джерельний тип живлення. У складі РЛП «Сеймський».

«Юр'ївський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 211,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.12.1979 р. Знаходиться між селами Старі Гончарі, Линове та Юр'єве, в лісовому фонді ДП ОКАП «Путивльський агролісгосп». Частина природного комплексу раніше осушеного болотного масиву в заплаві р. Горн, що є регулятором водного режиму і рівня ґрунтових вод прилеглих територій.

РОМЕНСЬКИЙ РАЙОН. МІСТО РОМНИ

Знаходиться у південно-західній частині Сумської області. Райцентром є м. Ромни. Площа району – 185,86 тис. га, Роменської міськради – 2,93 тис. га. Ступінь розораності земель – 61,9 %. Лісистість – 11,6 %. Чисельність населення району – 31 139 осіб, міста Ромни – 39 584 особи. Площа заповідних територій становить 6 101,08 га, частка від загальної площі району – 3,28 % (м. Ромни – 59,7 га та 2,08 % відповідно).

«**Андріяшівський дуб**» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована біля будівлі церкви в с. Андріяшівка. Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 20.02.2019 р. з метою збереження дерева дуба звичайного віком близько 400 років. Заповідний об'єкт має природоохоронне, наукове, пізнавальне та еколого-освітнє значення.

«**Андріяшівсько-Гудимівський**» – гідрологічний заказник загальнодержавного значення. Площа – 1509,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 19.04.1977 р. Це обводнений болотний масив, який знаходиться в заплаві р. Сула, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Значну частину болота займають зарості очерету та рогозу вузьколистого. На підвищених ділянках представлені кленово-липово-дубові ліси. Багатий тваринний світ заказника. Тут виявлено 141 вид хребетних тварин, в т. ч. круглоротих і риб – 23; земноводних – 10; плазунів – 5; птахів – 82; ссавців – 21. Основу фауни складають водно-болотні та лісові види. У заказнику виявлено 3 види тварин, занесених до ЄЧС – мінога українська, деркач та видра. До ЧКУ занесені горностай та птахи, що гніздяться, журавель сірий, сорокопуд сірий. В центральній частині заказника знаходиться змішана колонія чапель (40-50 пар сірої чаплі, до 15 пар рудої чаплі та до 10 пар чепурів великих). Значну роль відіграє заказник в охороні місць нересту багатьох видів риб.

«**Байбачий**» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Площа – 9,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 18.09.2001 р. Розташований в глибокій балці, на правому, корінному березі р. Сула поблизу с. Піски. Охороняються дві реінтродуковані колонії байбака – великого степового гризуна родини вивіркових. Цінний мисливсько-промисловий звір (використовують хутро, м'ясо, жир), ще у XVIII-XIX ст. був поширений в сте-

повій зоні Європи і Азії, а зараз представлений ізольованими популяціями.

«**Біловодський**» – гідрологічний заказник загальнодержавного значення. Знаходиться в Роменському районі на площі 1515,7 га в заплаві р. Сула, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 25.12.1979 р. Представлений комплекс рослинності заплав: водної, болотної, чагарникової та лісової. На луках трапляється орхідея пальчатокорінник травневий, занесена до ЧКУ. На луках є засолені ділянки, на що вказують рослини-індикатори: бульбокомиш морський, куга Табернемонтана, тризубець морський, солерос європейський. В притерасній частині заплави тягнеться смуга сирих вільшняків. Багата фауна заказника. З плазунів відмітна болотяна черепаха. В заказнику висока чисельність деркача – птаха, занесеного, до ЄЧС. У заболочених вільшняках гніздяться 2-4 пари журавля сірого, занесеного до ЧКУ, який також утворює тут післягніздові скупчення та формує передміграційні зграї. З регіонально рідкісних видів на території заказника трапляються сіра та руда чаплі, чепура велика, бугай, бугайчик. Заказник є місцем гніздування численних навколотовних птахів: пастушків, кричків, качок, чапель, куликів, очеретянок, вівсянок, плісок тощо.

«**Борозенківський**» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 295,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Розташований в долині р. Борозенка, притоки р. Сула, на південь від с. Гаї. Знаходиться в лісовому фонді ДП «Роменський держлісгосп». Являє собою кленово-липово-дубовий ліс природного походження. Зустрічаються види рослин, занесені до Списку регіонально рідкісних видів (маруна щиткова, проліска дволиста, зубниця п'ятилиста), і лікарських рослин (конвалія

звичайна, первоцвіт весняний, ряст Маршалла та ін.). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, мідянка, жук-олень, подалірій, лунь польовий); занесених до ЄЧС (слимак виноградний, сліпак звичайний, деркач).

«Ведмежівський» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Площа – 71,2 га. Як об'єкт ПЗФ створений 15.10.2010 р. з метою збереження в природному стані болотного масиву в заплаві р. Ромен на західній околиці с. Ведмеже, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Є осередком збереження мисливських видів тварин, та рідкісних, занесених до ЧКУ (горностай, видра, журавель сірий, лелека чорний, п'явка медична), ЄЧС (деркач, видра, сліпак), Списку регіонально рідкісних видів (черепаха болотна, бобер, бугайчик, крячок білокрилий, сіра, чепура велика, руда чапля, грицик великий, лебідь-шипун та ін.).

«Вовківці» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 462,9 га. Як об'єкт ПЗФ створений 29.11.2005 р. Розташований між селами Вовківці та Правдюки, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Охороняється ділянка заплави р. Сула з численними старицями, болотними та лучними масивами. Є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій. Є місцем зростання рідкісних рослин, занесених до ЧКУ (пальчатокорінник м'ясочервоний, зозулинець болотний), Списку регіонально рідкісних видів (алтея лікарська, цикута отруйна, калган, осоки повстиста і дерниста), БК (маточник болотний), а також угруповань ЗКУ (формації латаття білого та глечиків жовтих). Фауна представлена раритетними видами, занесеними до ЧКУ (горностай, дозорець-імператор), до ЄЧС (журавель сірий, деркач), Списку регіонально рідкісних видів (черепаха болотня, чапля сіра, бугай, бугайчик, лебідь-шипун та ін.).

Заказник «Гора Золотуха»

«Вошилиха» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 74,3 га. Як об'єкт ПЗФ створений 29.11.2005 р. Розташований на південний схід від с. Вошилиха, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Ділянка заплави р. Сула, де представлена водна, болотна, лучна та лісова рослинність. Місце зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінник м'ясочервоний, зозулинець болотний), Списку регіонально рідкісних видів (алтея лікарська, цикута отруйна, калган, осоки повстиста та дерниста), БК (маточник болотний), а також угруповань ЗКУ (формації латаття білого та глечиків жовтих). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, дозорець-імператор), занесених до ЄЧС (журавель сірий, деркач), Списку регіонально рідкісних видів (черепаха болотня, чапля сіра, бугай, бугайчик, лебідь-шипун та ін.).

«Гора Золотуха» – загальногеологічний заказник місцевого значення. Розташований на південь від с. Пустовійтівка. Площа – 14,952 га. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Являє собою рідкісне природне явище тектонічного походження – вихід на земну поверхню найдавніших, палеозойських порід (брекчії Роменського соляного штоку девонського віку з гіпсом і діабазми). Соляний купол (діапір), добре виражений у рельєфі, утворився в зоні розлому в результаті видавлювання з глибини 5 км на поверхню пластичних соленосних порід. Гора стала відправним пунктом для відкриття нафтогазоносності Дніпровсько-Донецької западини. Територія заказника яскраво репрезентує соляну тектоніку і має велику тектонічну, петрографічну, геоекологічну, а також історико-геокультурну цінність.

«Громадська дума» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 72,4 га. Як об'єкт ПЗФ створений 26.05.2004 р. Розташований на північний захід від с. Хоминці, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Добре збережені

Заказник «Губарівщина»

лучні та лісові ценози в долині р. Локня, притоки р. Сула, що є місцем зростання видів рослин, занесених до ЧКУ (рябчик малий, пальчатокорінник м'ясочервоний, сон чорніючий, косарики тонкі, зозулинець болотний), а також видів рослин, що охороняються на обласному рівні (косарики черепасти, анемона лісова, льон багаторічний та ін.).

«Губарівщина» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований у розгалуженій глибокій балці на північному заході від західної околиці с. Волошківка. Площа – 14,9 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.2018 р. Репрезентує природні комплекси, типові для цього регіону. Схили балок зарослі залишками корінних угруповань лучно-степової та деревно-чагарникової рослинності. Вони є осередком зростання лучно-степових угруповань та популяцій сона чорніючого (виду, занесеного до ЧКУ).

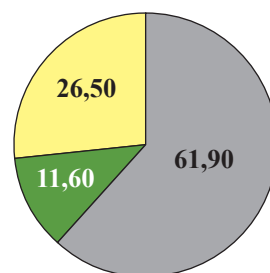
«Джерела біля с. Артюхівка» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована за північно-західною околицею с. Артюхівка, в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 27.09.1973 р. Площа – 0,02 га. Місце виходу на поверхню унікальних гідрогеологічних утворень – самовитічних джерел води доброї питної якості (основного та декількох малих поряд).

«Джерела в с. Гришине» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північній околиці с. Гришине, на дні балки в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 27.09.1973 р. Площа – 0,02 га. Місце витоків джерел води доброї питної якості в кількості 2 од. Об'єкт має наукове, пізнавальне та культурне значення.

«Джерело біля с. Малі Бубни» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на території Малобубнівської сільської ради, за 200 м від автодороги Ромни–Прилуки, на днищі балки, що «впадає» в річкову долину р. Олава, притоки р. Сула. Як об'єкт ПЗФ створена 31.12.1980 р. Площа – 0,02 га. Місце виходу на поверхню унікальних гідрогеологічних утворень – самовитічних

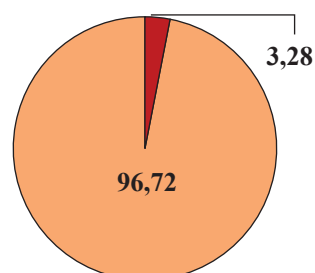

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

джерел води доброї питної якості в кількості 2 од., пов'язаних з історією краю.

«Джерело біля с. Рогинці» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розта-

шована на днищі балки, що «впадає» у верхів'я р. Хмелівка, притоки р. Сула. Як об'єкт ПЗФ створена 27.09.1973 р. Площа – 0,02 га. Пам'ятка природи являє собою місце виходу на поверхню самовитічного джерела води доброї питної якості, пов'язаного з історією краю.

«Джерело в урочищі Цемкалка» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північ від с. Вошиліха, в лісовому фонді ДП «Роменський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 10.12.1990 р. Площа – 0,02 га. Самовитічне джерело води доброї питної якості. Має природоохоронне, наукове, пізнавальне та еколого-освітнє значення.

«Джерельні розсипи» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 172,78 га. Як об'єкт ПЗФ створений 29.11.2005 р. Розташований в заплаві р. Сула на захід від с. Герасимівка. Охороняються місцезростання рідкісних видів рослин, що значаться у БК (маточник болотний) та в Списку регіонально рідкісних видів (алтея лікарська, цикута отруйна, калган, осока повстиста, осока дерниста, подорожник Корнута), а також угруповання ЗКУ (формації латаття білого та глечиків жовтих). У складі фауни представлені тварини, занесені до ЧКУ (горностай, дозорець-імператор, стрічкарка блакитна та стрічкарка орденська малинова, джміль моховий, бджола-тесляр), ЄЧС (журавель сірий, деркач), Списку регіонально рідкісних видів (черепаха болотяна, чапля

Дуб біля с. Кропивинці

сіра, бугай, бугайчик, лебідь-шипун, курочка водяна, ремез, пастушок та ін.).

«Дуб Гаркуші» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в с. Гаї. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 22.06.1972 р. з метою збереження в природному стані унікального за параметрами дерева дуба звичайного віком близько 500 років. За народними переказами, дерево пов'язують з ім'ям безстрашного захисника знедолених і скривджених, селянського ватажка та отамана XVIII ст. Семена Івановича Гаркуші. В 2010 р. дуб посів почесне перше місце у номінації «Меморіальне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Дуб-Король» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на схід від с. Рогинці, в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Площа – 0,03 га. Як об'єкт ПЗФ створена 22.02.2013 р. з метою збереження унікального за формою та віком дерева дуба звичайного (вік – 300 років, висота – 30 м, обхват на висоті 1,3 м – 4,7 м). Популярне місце відпочинку, яке називають «квітучою поляною» через величезну кількість пролісків біля нього. Дуб-Король в 2010 р. посів третє місце у номінації «Естетично цінне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Дуб біля с. Кропивинці» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на відстані 1,5 км на північний захід від с. Кропивинці, серед пасовищ на лівому березі р. Олава. Площа – 0,16 га. Як об'єкт ПЗФ створена 20.06.1972 р. з метою збереження місця зростання одинокого, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – 400 років, висота – 37 м, обхват на висоті 1,3 м – 7,1 м). Місце існування ряду видів рідкісних тварин, що перебувають під охороною держави. Серед них занесені до ЧКУ – жук-олень, вусач земляний хрестоносець, ксилокопа звичайна. Віковий дуб у 2010 р. посів третє місце у номінації

Пара грициків великих, або куликів-веретенників

«Меморіальне дерево України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Дуби біля с. Рогинці» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Росташована на північний схід від с. Рогинці, в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп» (урочища «Коцирів яр», «Громадське» та «Вовчиха»). Як об'єкт ПЗФ створена 27.09.1973 р. Площа – 0,06 га. Являє собою окремо розташовані три місця зростання в лісових масивах унікальних за віком дубів. №1 – висота – 30 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,56 м; №2 – висота – 29 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,39 м; №3 – висота – 28 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,15 м.

«Дубинський» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 39,4 га. Як об'єкт ПЗФ створений 26.05.2004 р. Охороняється в природному стані лучно-степова ділянка. Розташований в глибокій балці на околиці с. Дубина, в ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Місцезростання популяцій видів рослин, занесених до ЧКУ (сон чорніючий, ковила волосиста, горицвіт весняний).

«Засулля» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 13,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 26.05.2004 р. Розташований в лісовому масиві ДП ОКАП «Роменський агролісгосп», на півночі с. Бобрик, на піщаній терасі лівого берега р. Сула. Охороняються місцезростання видів рослин, занесених до ЧКУ (пальчатокорінник м'ясочервоний, коручка чемерниковидна). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (махаон, жук-олень).

«Коржівський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 23,3 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.09.2003 р. Розташований в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Ділянка з сильно розчленованим горбистим рельєфом із сірими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами, давньозсувними останцями. Охороняється липово-березово-осиково-дубовий ліс природного походження, що є місцезростанням рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (зозуліні сльози яйцевидні) та місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (мідянка, борсук звичайний).

«Косарівщина» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 58,97 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.02.2013 р. Розташований за східною околицею с. Косарівщина, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Являє собою схил балки, де охороняються місцезростання рідкісних рослин, занесених до ЧКУ (коручка чемерниковидна), Списку регіонально рідкісних видів (чемериця чорна). Серед тварин трапляються ті, що занесені до ЧКУ (луні лучний та польовий, сова болотяна, сорокопуд сірий, мишівка степова),

Лучна орхідея пальчатокорінник м'ясочервоний

Списку регіонально рідкісних видів (чапля сіра, осоїд, деркач, коловодник лісовий, одуд та ін.).

«Криниця в Редьчиному яру» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована біля західної околиці м. Ромни. Площа – 3,35 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.04.2017 р. Територія пам'ятки представлена самовиливним джерелом води та навколишньою лучно-степовою рослинністю. Типовий балковий лісостеповий комплекс. Схили балки вкриті деревно-чагарниковою рослинністю. У складі трав'янистої рослинності наявна велика кількість видів рослин, яким притаманні лікарські властивості. У балці є вихід підземних вод та облаштована криниця. З неї витікає невеликий струмок, що живить малу річку Лозівка.

«Криниця Свята» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на захід від с. Великі Бубни. Площа – 13,7 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.04.2017 р. Самовиливне джерело води та навколишня територія з лучно-степовою рослинністю, де мешкають рідкісні види флори і фауни. Серед них занесені до ЧКУ – сон чорніючий та ксилокопа звичайна. Використовується для проведення свят та відправлення релігійних обрядів.

«Миколаївський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 163,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.12.1981 р. Розташований між північною околицею м. Ромни, селами Миколаївка та Житнє, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Охороняється болотний масив в заплаві р. Ромен. Є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій. Представлені рослинні угруповання, зане-

сені до ЗКУ (гличиків жовтих, латаття білого), місце мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай) та до ЄЧС (деркач); БК (луні польовий, лучний та очеретяний, зимняк, курочка водяна, погонич, побережник чорногрудий, баранець великий, сова вухата, одуд, синьошийка, річкова кобилочка, соловейко східний, вівсянка звичайна, черепаха болотна, тритон гребінчастий та ін.).

«Новогребельський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 447,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 15.10.2010 р. Розташований на південь від с. Чеберяки та на схід від с. Нова Гребля та с. Голінка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Зберігається масив евтрофних високотравних, осокових та лісових боліт, що забезпечують підтримання гідрологічного режиму р. Сула. Представлені рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги (гличиків жовтих, латаття білого). Є місцем зростання видів, занесених до ЧКУ (пальчатокорінники м'ясочервоний і травневий, зозулинець болотний); місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (видра, горностай, журавель сірий, лелека чорний); занесених до ЄЧС (деркач, видра, сліпак) та БК (бобер, черепаха болотна, бугайчик, крячок білокрилий, сіра, чепурна велика, сіра і руда чаплі, грицик великий, лебідь-шипун та ін.).

«Овлаші» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований між селами Москалівщина та Овлаші у балковому лісостеповому комплексі, яким протікає мала річка – безіменна притока р. Ромен. Територія заказника частково знаходиться у лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Площа – 65,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.12.2016 р. Територія заказника представлена балковим лісостеповим масивом з типовим для даного регіону рельєфом, сформованим хвилястими вододільними місцевостями, розгалуженими балками з відносно похилими схилами, що забезпечує збереження цінних для регіону компонентів ландшафтного та біологічного різноманіття. Є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінники м'ясочервоний та травневий), до Списку регіонально рідкісних видів (анемона лісова); місце мешкання рідкісних та занесених до ЧКУ видів тварин (вусач земляний-хрестоносець, жук-олень).

«Огнівщина» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 43,4 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Розташовується в північній частині м. Ромни. Закладений в кінці XIX ст. Зразок паркового будівництва. В насадженнях представлено близько 30 видів дерев та чагарників.

«Оксютинські кургани» – комплексна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована над правим, корінним берегом р. Сула, на територіях Пла-

Пара лебедів-шипунів

винищенської та Басівської сільських рад. Як об'єкт ПЗФ створена 22.02.2013 р. Площа – 2,55 га. Являє собою групу скіфських курганів та оборонні укріплення городища раннього залізного віку, що є осередком зростання залишків рідкісної степової рослинності. Входить до складу Державного історико-культурного заповідника «Посулля».

«Перекопівський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований на західній околиці с. Перекопівка в межах кварталів 24-28 Глинського лісництва ДП «Роменський держлісгосп». Площа – 213,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.02.2019 р. Типові ландшафти заплави середньої течії річки Сула, яка сильно меандрує, утворюючи велику кількість стариць, рукавів, затонів, островів. Угруповання вільхи чорної та верб. Місце зростання рослин (зозульки травневі) та мешкання тварин (видра річкова, горностай, журавель сірий, красуня діва, плоскотілка червона), що занесені до ЧКУ. Також зустрічається ряд тварин, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (чепура велика, чапля сіра) та БК (черепаха болотна, чапля руда, бугай).

«Півний ліс» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 5,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.09.1973 р. Закладений в I пол. XIX ст. Розташовується в південній частині м. Ромни. Зразок паркового будівництва, де в насадженнях представлено близько 30 видів дерев та чагарників.

«Пустовійтівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 337,2 га. Як об'єкт ПЗФ створений 29.11.2005 р. Розташований на північ та схід від с. Пустовійтівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Представлена ділянка заплави р. Сула з численними старицями, болотними та лучними масивами. Найвні угруповання, занесені до ЗКУ (формації латаття білого та гличиків жовтих), місцезростання рідкісних рослин, що охороняються БК (маточник болотний) та на обласному рівні (алтея лікарська, цикута отруйна, калган, осоки повстиста та дерниста, подорожник Корнута). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай)

та ЄЧС (дукачик непарний, деркач), Списку регіонально рідкісних видів (черепаха болотна, чапля сіра, бугай, бугайчик, лебідь-шипун та ін.). Заказник є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій.

«Роменський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 11,3 га. Як об'єкт ПЗФ створений 30.08.2005 р. Закладений у II пол. XIX ст. Тепер це Міський парк культури та відпочинку ім. Т.Г. Шевченка. Зразок паркового будівництва, де в насадженнях представлено близько 30 видів дерев та чагарників.

«Сульський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 316,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 29.11.2005 р. Розташований між селами Пустовійтівка, Герасимівка та Плавинище, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Охороняється ділянка заплави р. Сула з її численними старицями, болотними та лучними масивами. Є місцем зростання рідкісних рослин, що охороняються БК (маточник болотний), занесених до Списку регіонально рідкісних видів (алтея лікарська, цикута отруйна, калган, осоки повстиста та дерниста, подорожник Корнута). Представлені угруповання ЗКУ (формації латаття білого та глечиків жовтих). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай), ЄЧС (дукачик непарний, деркач), Списку регіонально рідкісних видів (черепаха болотна, чапля сіра, бугай, бугайчик, лебідь-шипун та ін.). Регулятор водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій.

«Сурмачівський» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований на заболоченій западині борової тераси р. Сула, поряд з ґрунтовою дорогою між селами Глинськ і Сурмачівка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Роменський агролісгосп». Площа – 53,3 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.09.2003 р.

з метою збереження в природному стані заболоченої ділянки на боровій терасі правого берега р. Сула, а ще як місця зростання лікарських рослин, а також тих, що занесені до ЧКУ (пальчатокорінник м'ясочервоний), та місця мешкання тварин, занесених до ЄЧС (деркач), ЧКУ (жук-олень), Списку регіонально рідкісних видів (погонич звичайний, пастушок). Є осередком мешкання більше 40 видів комах, земноводних, плазунів та птахів, занесених до додатків БК.

«Хмелівський» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 82,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Розташований на правому березі р. Борозенка, притоки р. Сула, на околицях с. Гаї, в лісовому фонді ДП «Роменський держлісгосп». Охороняється корінний кленово-липово-дубовий ліс. Є місцем зростання видів рослин, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (косарика черепаха, зубниця п'ятилиста), і лікарських рослин (валеріана болотна, чина чорна, конвалія лікарська). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, стрічкарки блакитна та орденська малинова, жук-олень); до ЄЧС (синявець Телей, слимак виноградний); БК (яструби великий та малий, канюк звичайний, сова вухата, зимняк, повзик, одуд, соловейко східний, вівсянка звичайна та ін.).

«Холодниківський» – ботанічний заказник місцевого значення. Розташований на північ від с. Холодник. Площа – 54,8 га. Як об'єкт ПЗФ створений 06.07.2018 р. Ділянка типового балкового ландшафту з популяціями рідкісних видів рослин різних рангів охорони, серед яких занесені до ЧКУ: астрагал шерстистоквітковий, горицвіт весняний, сон чорніючий, ковила волосиста, а також такі, що включені до Списку регіонально рідкісних видів (гіацинтик білий, анемона дібровна, волошка сумська, гадюча цибулька занедбана, гострокільник волосистий, льон багаторічний, оман високий, півники угорські, синяк плямистий, скорцонера пурпурова, цибуля круглоголова та ін.).

Живописна балка в Холодниківському заказнику

Тихі заводи Десни

СЕРЕДИНО-БУДСЬКИЙ РАЙОН

Середино-Будський район знаходиться у північній частині Сумської області. Рай-
центром є м. Середина-Буда. Площа району – 185,53 тис. га. Ступінь розораності
земель – 55,42 %. Лісистість – 33,03 %. Чисельність населення району – 15 686 осіб.
Площа заповідних територій становить 16 448,1 га, частка від загальної площі ра-
йону – 14,69 %.

«Деснянсько-Старогутський» – національний
природний парк. Див. с. 24-25.

ходження соснові та листяні ліси, сфагнові боло-
та у замкнутих зниженнях.

«Острів» – лісовий заказник місцевого зна-
чення. Знаходиться на території ДП «Середино-
Будський держлісгосп». Площа – 272 га. Як об'єкт
ПЗФ створений 19.08.1991 р. Територія заказни-
ка являє собою лісовий масив в долині р. Десна,
в місці впадіння в неї Знобівки. Переважають
штучно створені соснові ліси, є природного по-

«Панська криниця» – гідрологічна пам'ятка
природи місцевого значення. Площа – 1,0 га. Як
об'єкт ПЗФ створена 04.03.1999 р. Знаходиться
за південною околицею с. Очкине неподалік ко-
лишньої садиби поміщиків Судієнків. Являє со-
бою криницю з водою доброї питної якості. Кри-
ниця пов'язана з історією краю.

Чепура велика, або чапля велика біла

Омелюх

Побережник чорногрудий

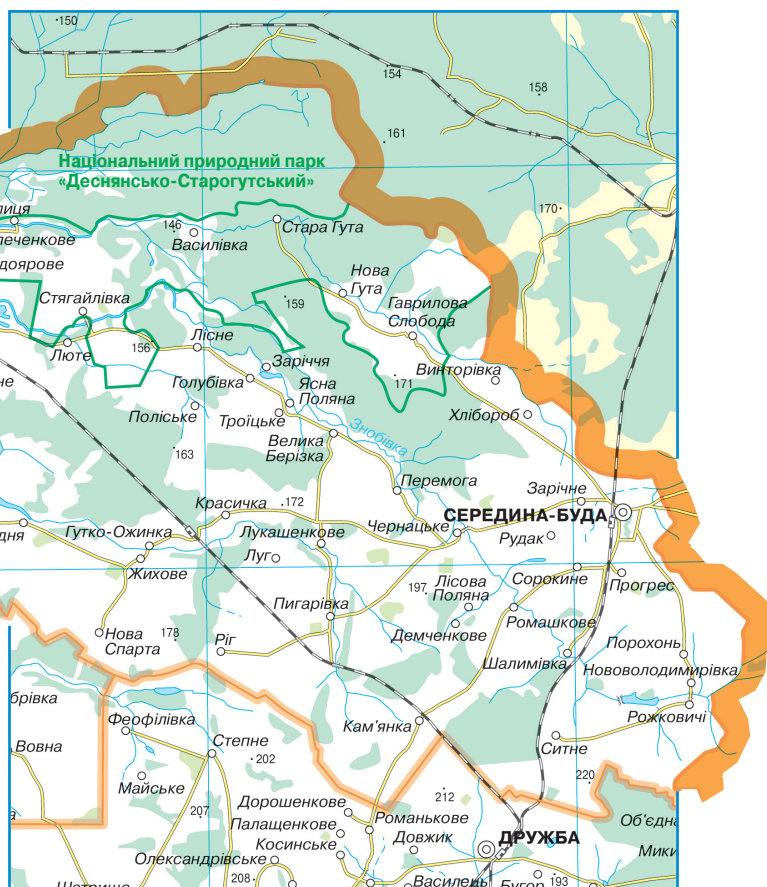
Зима

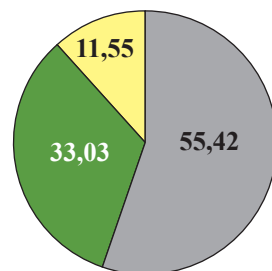
Літо в НПП «Деснянсько-Старогутський»

Вздовж крутих берегів Десни формуються переліски з дуба

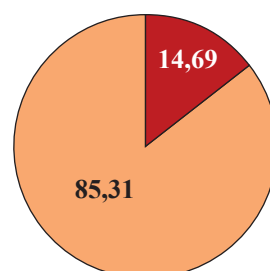

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
лісистість
інше використання

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

заповідні території
інші території

Латаття біле

Став біля с. Вакалівщина

СУМСЬКИЙ РАЙОН. МІСТО СУМИ

Знаходиться у центральній частині Сумської області. Райцентром є обласний центр м. Суми. Площа району – 185,53 тис. га, Сумської міськради – 14,55 тис. га. Ступінь розораності земель району – 55,44 %. Лісистість – 18,5 %. Чисельність населення району – 61 960 осіб, міста Суми – 264 512 осіб. Площа заповідних територій становить 4 981,84 га, частка від загальної площі району – 2,69 % (м. Суми – 88,58 га та 0,61 % відповідно).

«Асмолова» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Закладений купцем та селекціонером І. О. Асмоловим в ландшафтному стилі в сер. ХІХ ст. Площа – 5,3 га. Як об'єкт ПЗФ створений 13.07.1971 р. Розташовується в центральній частині м. Суми. Метою оголошення парку є охорона цінного зразка паркового будівництва, налічується близько 100 видів дерев та чагарників.

«Банний яр» – ботанічний заказник загальнодержавного значення. Площа – 236 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.10.1974 р. Розташований у Могрицькому лісництві ДП «Сумський держлісгосп» і є частиною одного з найбільших в лісостеповій зоні України масиву широколистяного лісу з переважанням дуба звичайного, ясена, клена гостролистого та липи серцелистої. Представлені ізольовані від основного ареалу місцезростання зірочника гайового, костриці високої, страусового пера, а також видів, занесених до ЧКУ – лунарії оживаючої та цибулі ведмежої. Фауна заказника представлена лісостеповими тваринами – мешканцями широколистяних лісів: кабана, козулі європейської, лося.

«Басівський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 34,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Розташований у південно-східній частині м. Суми. Зразок паркового будівництва поч. ХІХ ст. Являє собою залишки палацово-паркового ансамблю поміщиці П. Штеричевої. Проект архітектора А.А. Паліцина. У насадженнях представлено близько 15 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі вікові дерева дуба звичайного, ясена та липи.

«Битицький» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 867,5 га. Як об'єкт

ПЗФ створений 21.11.1984 р. Розташований серед борової тераси правобережжя р. Псел, частково – в лісовому фонді ДП «Сумський держлісгосп». Ділянка типового заплавного ландшафту р. Псел. Є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінник м'ясочервоний, коручка чемерниковидна, грифола зонтична), Списку регіонально рідкісних видів (осока ячменевидна, страусове перо звичайне, синюха голуба, косарики черепасти), угруповань ЗКУ (формації латаття білого та глечиків жовтих). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (лелека чорний, орел-карлик, мідянка, видра річкова, горностай, вечірниця мала, бражник мертва голова, райдужниця велика, мнемозина, махаон, поліксена), занесених до ЄЧС (деркач, красотіл пахучий, дукачик непарний), Списку регіонально рідкісних видів (яструб великий, щиглик, соловейко східний, ремез, тритон гребінчастий, квакша звичайна та ін.).

«Ботанічний сад місцевого значення Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка» – ботанічний сад місцевого значення. Площа – 4,76 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.09.1973 р. Розташовується в центральній частині м. Суми. Є структурним підрозділом Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка. Закладений з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеціальних умовах представників рідкісних і типових видів місцевої і світової флори, а також створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової, навчальної та еколого-освітньої роботи. Колекція налічує близько 500 видів відкритого ґрунту, з них близько 50 видів рослин, занесених до ЧКУ.

«Будинок-музей А.П.Чехова» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 2,3 га. Як об'єкт ПЗФ створений 24.01.2014 р. Розташовується в північно-східній частині м. Суми (мікрорайон Лука). Закладений в кінці XVIII ст. навколо садиби Лінтварьових. В садибі неодноразово гостював Антон Павлович Чехов, і наразі тут знаходиться музей письменника.

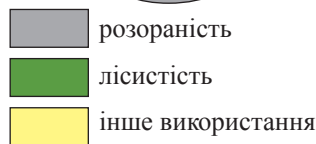
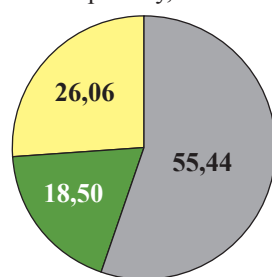
«Веретенівський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташовується в північно-західній частині м. Суми. Площа – 18,2464 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Закладений на поч. XX ст. керівником місцевого земського училища Ф.П. Котуковим в англійському стилі. Метою оголошення парку є охорона цінного зразка паркового будівництва, тут налічується близько 20 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі вікові дерева сосни австрійської, ялини європейської, псевдотсуги Мензіса та ін.

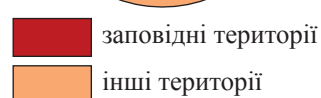
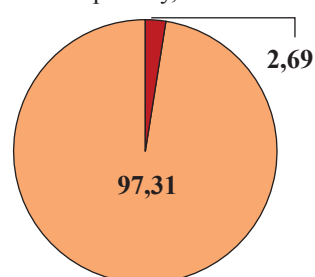
Веретенівський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва

Ступінь господарського використання території району, %

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

«Верхньосульський-2» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований між селами Сула та Печище, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Сумський агролісгосп». Площа – 230,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.12.1992 р. з метою збереження в природному стані місця витoku та верхів'я р. Сула. Представлені лучно-болотні ділянки і лісовий масив у заплаві, є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій. Зустрічаються види тварин, занесених до ЄЧС (сліпак звичайний, деркач, п'явка медична, дукачик непарний); до ЧКУ (горностай, видра річкова, лунь польовий, красуня діва, дозорець-імператор, подалірій, прозерпіна); БК (луні польовий, лучний та очеретяний, зимняк, курочка водяна, погонич, побережник чорногрудий, баранець великий, сова вухата, одуд, синьошийка, сорокопуд-жулан, соловейко східний, вівсянки очеретяна та звичайна, черепаха болотна, тритон гребінчастий, кумка червоночерева, квакша звичайна та ін.).

«Вільшанківський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований в заплаві р. Псел, біля його лівого берега, між селами Велика Чернеччина та Вільшанка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Сумський агролісгосп». Площа – 132,4 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.1995 р. Ділянка типового заплавного ландшафту Лівобережної України в середній течії р. Псел та її заплави. Є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінник м'ясочервоний), Списку регіонально рідкісних видів (косарика черепитчасті). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (горностай, дозорець-імператор, мнемозина, махаон, ксилокопа звичайна, стрічкарка тополева), занесених до ЄЧС (деркач), Списку регіонально рідкісних видів (пастушок, лунь очеретяний, бугай, ремез та ін.).

«Ворожбянський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Див. Лебединський район (с. 54).

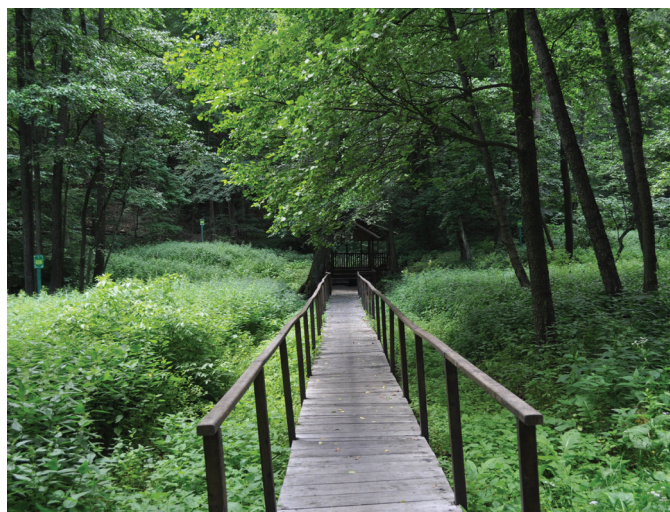
«Гайок» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована за північною околицею с. Гайок, на схилі балки в долині малої річки Сухоносівка – правої притоки р. Сумки, що впадає в р. Псел. Площа – 0,5 га. Як об'єкт ПЗФ створена 30.08.2005 р. Репрезентує фрагмент лісостепового ландшафту, зонального типу рослинності, представленого угрупованнями мезотичного варіанта барвистого лучного степу з притаманним йому найбагатшим у нашій місцевості видовим біорізноманіттям. Є осередком зростання лікарських рослин та видів, що занесені до Списку регіонально рідкісних видів (скорцонера пурпурна та анемона лісова).

«Група екзотичних дерев» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Суми. Як об'єкт ПЗФ створена 13.07.1971 р. Являє собою місце зростання групи дерев екзотичних порід віком понад 110 років: гінкго дволопатевого в кількості 1 шт. (висота – 20 м, обхват на висоті 1,3 м – 2,17 м), бундука канадського – 1 шт. (висота – 24 м, обхват на висоті 1,3 м – 1,7 м), липи голландської – 4 шт. (висота – 20-21 м, обхват на висоті 1,3 м – 1,85-2,03 м), дуба звичайного – 1 шт. (висота – 17,5 м, обхват на висоті 1,3 м – 1,16 м).

«Дерева Паліцина» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в с. Залізник. Як об'єкт ПЗФ створена 19.10.2000 р. Площа – 0,24 га. Є місцем зростання трьох унікальних за віком та параметрами дерев, пов'язаних з ім'ям автора першого перекладу «Слова о полку Ігоревім» в Україні, відомого культурного діяча О.О. Паліцина. Параметри дуба звичайного – вік більше 250 років, висота 29 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,28 м (біля колишньої сільської школи); сосни звичайної – вік більше 200 років, висота 17 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,82 м (на могилі дружини О.О. Паліцина); каштану кінського – вік більше 200 років, висота – 22 м, обхват на висоті 1,3 м – 2,28 м (біля колишнього маєтку). Дерево сосни звичайної в 2010 р. посіло друге місце у номінації «Меморіальне дерево

На правому березі Псла трапляються виходи крейди

Місток до джерела Вакаловське

Заболочений ліс біля с. Вакалівщина

України» обласного конкурсу з відбору дерев для присвоєння звання «Національне дерево України».

«Джерела Г.М. Юнака» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північно-західній околиці смт Степанівка, поблизу вул. Юнака, в річковій долині безіменного притоку р. Сумка. Площа – 0,72 га. Як об'єкт ПЗФ створена 09.07.2009 р. Місце витoku на поверхню унікальних гідрологічних утворень – багаточисельних самовитічних джерел води доброї питної якості, пов'язаних з ім'ям видатного земляка – повного кавалера ордена Слави Григорія Михайловича Юнака.

«Джерело Барвінкове-1» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в лісовому фонді ДП ОКАП «Сумський агролісгосп» на північно-східній околиці с. Барвінкове, в урочищі Мамаївщина, поблизу гирла постійного струмка, що впадає в заплаву річки Псел. Як об'єкт ПЗФ створена 21.12.1983 р. Площа – 0,02 га. Ділянка лісового насадження з місцем витoku джерела води доброї питної якості. Водоносним горизонтом є опоковидні породи сумської світи.

«Джерело Барвінкове-2» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на північно-східній околиці с. Барвінкове, в урочищі Мамаївщина, за 100 м від гідрологічної пам'ятки природи «Джерело Барвінкове-1», в лісовому фонді ДП «Сумський держлісгосп». Як об'єкт ПЗФ створена 21.12.1983 р. Площа – 0,02 га. Ділянка лісового насадження з місцем витoku джерела води доброї питної якості.

«Джерело Вакаловське» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Як об'єкт ПЗФ створе-

Бджоложук бджолиний

на 28.07.1970 р. Площа – 1,0 га. Розташоване в глибокій балці на північ від с. Вакалівщина в лісовому фонді ДП «Сумський держлісгосп». Являє собою унікальне гідрологічне утворення – самовитічне джерело гідрокарбонатно-кальцієво-магнієвої слабомінералізованої води (мінералізація – 0,88 г/л). Згідно з висновком науковців, вода має високу бальнеологічну цінність. За своїми властивостями склад води подібний до Березівського, Келечинського та Вінницького джерел лікувальних мінеральних вод.

«Дуб на вул. Герасима Кондратьєва» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в м. Суми по вул. Кондратьєва, на подвір'ї буд. 127/1. Площа – 0,0057 га. Як об'єкт ПЗФ створена 10.12.1990 р. Місце зростання одинокого, унікального за віком (понад 250 років) та параметрами (висота – 21 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,12 м) дерева дуба звичайного.

«Дуб на вул. Олександра Аніщенка» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Суми по вул. Олександра Аніщенка, на подвір'ї буд. 3/1. Як об'єкт ПЗФ створена 21.11.1984 р. Площа – 0,01 га. Являє собою місце зростання одинокого, унікального за віком (понад 250 років) та параметрами (висота – 30 м, обхват на висоті 1,3 м – 2,94 м) дерева дуба звичайного.

«Дуб на вул. Петропавлівській» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Суми по вул. Петропавлівська, 102. Площа – 0,0063 га. Як об'єкт ПЗФ створена 13.07.1971 р. з метою збереження одинокого, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – близько 400 років, висота – 22 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,77 м).

Псел біля смт Низи

«Дуб на вул. Сергія Табали» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в м. Суми на вул. Сергія Табали, біля будинку 52Б. Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 17.05.2019 р. Дерево дуба звичайного віком близько 200 років. Заповідний об'єкт має природоохоронне, наукове, меморіальне, пізнавальне та еколого-освітнє значення.

«Дуб Суханових» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині с. Новосуханівка. Як об'єкт ПЗФ створена 09.07.2009 р. Площа – 0,04 га. Місце зростання одинокого, унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – близько 250 років, висота – 24 м, обхват – 4 м). За народними переказами, дуб пов'язаний

з родиною місцевих благодійників і меценатів Суханових.

«Журавлиний» – орнітологічний заказник загальнодержавного значення. Площа – 258,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 16.12.1982 р. Розташований на території Низівського лісництва, частково в лісовому фонді ДП «Сумський держлісгосп». Охороняється природний комплекс, що є місцем гніздування журавля сірого, занесеного до ЧКУ. Являє собою болото серед масиву дубово-соснових лісів у долині р. Псел. У складі флори регіонально рідкісні рослини – синюха голуба, плаун булавовидний, валеріана російська, а також занесені до ЧКУ: любка дволиста, пальчатокорінник травневий, півники сибірські. Серед представників фауни, занесених до ЧКУ, крім журавля сірого зустрічаються: жук-олень, махаон, поліксена, джміль моховий, лунь польовий, сорокопуд сірий. Трапляються представники мисливської фауни – олені, козулі, кабани, лісові куниці.

«Золотарівський» – загальнозоологічний заказник місцевого значення. Площа – 150,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 27.04.2001 р. Розташований на околиці с. Кіндратівка. Охороняється водно-болотне угіддя Костянтинівського водосховища з прибережними смугами на одній з приток р. Сейм. Є осередком збереження мисливських видів тварин (заєць сірий, козуля, куріпка сіра та ін.) та рідкісних, занесених до БК (канюк звичайний, яструб великий, лунь очеретяний, лунь лучний, деркач, сова вухата, одуд, сорокопуд-жулан, вівчарик весняний, вивільга та ін.).

Заказник «Кияницький»

Арковий міст у Кияницькому парку

«Кияницький» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований на північній околиці с. Кияниця. Площа – 46,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.10.2019 р. Територія представлена ставом та прилеглим до нього з північно-східного боку масивом широколистяного лісу. Природоохоронна цінність цієї території обумовлюється наявністю видів тварин, що мають різні ранги охорони: БК – ящірка прудка, плиска біла, щеврик лісовий, сорока-жулан, мухоловка сіра, повзик; Список регіонально рідкісних видів – одуд, сова сіра. Окрім того, представлені тут ліси потребують збереження не тільки як важливі осередки біорізноманіття, а й тому, що вони відіграють велику водорегулюючу та водоохоронну роль. Ліси суттєво впливають на гідрологічний режим усіх найближчих водних об'єктів та ставу. Став також потребує охорони як об'єкт з естетично-привабливим ландшафтом, крім того він має рекреаційне значення.

«Кияницький» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Займає площу 55,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 29.01.1960 р. Розміщений на східному березі великого ставу біля селища Кияниця. Серед лісопарку розташований двоповерховий палац у стилі ренесансу. Комплекс створений у XIX ст. В систематичному відношенні дендрологічна колекція включає представників 29 родин, зокрема гінкгові, тисові, соснові, кипарисові. Разом понад 100 видів та форм дерев, чагарників і

Лунарія оживаюча

Пташеня лісового кулика слукви замаскувалося

ліан. Представлені найстаріші серед інтродукованих видів дерев на Сумщині гінкго дволопатево та платан західний. Їм понад 125 років.

«Липові насадження» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Суми, по обидва боки проїжджої частини вул. Петропавлівська. Як об'єкт ПЗФ створена 28.07.1970 р. Площа – 0,984 га. Пам'ятка природи являє собою унікальне чотирирядне алеїне насадження липи дрібнолистої, пов'язаної з іменем місцевого благодійника та мецената П.І. Харитоненка, в кількості понад 350 шт. (з віком найстаріших – до 115 років, заввишки до 20 м).

«Лунарієвий» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 340,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.09.2003 р. Розташований в лісовому фонді ДП «Сумський держлісгосп» поруч із заказником «Банний яр». Являє собою липово-кленово-дубовий деревостан природного походження. Метою створення заказника є збереження популяції рослини, занесеної до ЧКУ – лунарії оживаючої, в єдиному відомому місці поширення цієї рослини на Лівобережній Україні. Є осередком зростання популяцій видів рослин, занесених до ЧКУ (цибуля ведмежа), видів рослин, занесених до Списку регіонально рідкісних видів (зірочник гайовий, зубниця п'ятилиста, костриця найвища, страусове перо звичайне та ін.).

«Могрицький» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 15,2 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.1995 р. Розташований на східній околиці с. Могриця, поруч з крейдяним кар'єром. Охороняється ділянка правого, корінного берега р. Псел з ксерофітним кальцієфільним рослинним комплексом та притаманним йому тваринним світом. Серед рослин представлені види, занесені до ЧКУ (пірій ковилолистий, коручка чемерниковидна), Списку регіонально рідкісних видів (анемона лісова, льон багаторічний, льон жовтий, лещиця малонасінна, льон австрійський, сон широколистий, сонцепвіт звичайний, шолудивник Кауфмана), угруповань ЗКУ (формації латаття білого та глечиків жовтих). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (мідянка, жук-олень, сколія-гігант, мнемозина, поліксена, махаон, орел-карлик, тушканчик великий), занесених до ЄЧС (деркач, синявець Аргироном, мурашка руда лісова), Списку регіонально рідкісних видів (лунь лучний).

«Низівський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Закладений в сер. XIX ст. родиною поміщиків Кондратьєвих. Площа – 6,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Розташовується в центральній частині смт Низи, поряд з колишнім цукровим заводом. Являє собою зразок паркового будівництва. Колекція налічує близько 20 видів дерев та

чагарників. Пов'язаний з перебуванням на Сумщині Петра Івановича Чайковського.

«Озеро «Журавлине» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 1,9 га. Як об'єкт ПЗФ створена 23.12.1981 р. Розташована на північний захід від с. Стінка, на піщаній терасі лівого берега р. Сироватка серед лісового насадження, частково – в лісовому фонді ДП ОКАП «Сумський агролісгосп».

«Панський став» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований на південно-східній околиці с. Вільшанка. Площа – 4,1 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.10.2019 р. Став є місцем гніздування водно-болотних птахів. Зокрема, це крижень, курочка водяна, лиска, лебідь-шипун. Птахи потребують охорони згідно зі списками МСОП, а останній вид також підлягає особливій охороні на території Сумської області. Став також потребує охорони як об'єкт, що вирізняється естетично-привабливим ландшафтом та має рекреаційне значення.

«Підліснівський» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 20,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.1995 р. Являє собою добре збережену лучно-степову ділянку на крутому схилі глибокої балки, що розташована на південь від с. Олександрівка. Зустрічаються види рослин, занесені до ЧКУ

*У дібровах під Сумами весною
рясно квітне ряст Маршалла*

*Проліски сибірські –
типові мешканці сумських дібров*

Вид на пам'ятку природи «Шпилі Полтавського ярусу»

(астрагал шерстистоквітковий, ковила пірчаста, ковила волосиста, горицвіт весняний, брандушка); Списку регіонально рідкісних видів (анемона лісова, волошка сумська, гіацинт блідий, льон багаторічний, юринея павутинолиста). Зростають також лікарські рослини (звіробій звичайний, фіалка триколірна, буквиця лікарська, полини гіркий та звичайний).

«Сумський» – дендрологічний парк загальнодержавного значення. Розташований на обох берегах р. Стрілка, між подвір'ями Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка і Сумського національного аграрного університету. Площа – 21,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 07.01.1987 р. з метою збереження, вивчення в штучних умовах рослинних ресурсів північно-східного регіону України для найбільш ефективного наукового, культурного та господарського використання.

«Хотінський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 52,6 га. Розташовується на правому березі р. Олешня, на околиці с. Хотін, в лісовому фонді ДП ОКАП «Сумський агролісгосп». Як об'єкт ПЗФ створений 10.12.1990 р. Закладений в сер. XIX ст. в стилі англійського пейзажного парку. У складі насаджень близько 20 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі дерева дуба звичайного (віком понад 200-350 років), липи (віком понад 100 років). Пов'язаний з іменами видатних просвітників – Олександра Олександровича Паліцина, Василя Назаровича Каразіна, поета Василя Івановича Туманського, декабриста Сергія Григоровича Волконського.

«Шпилі Полтавського ярусу» – геологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташо-

вана на західній околиці с. Шпилівка, на схилі глибокої балки – правого, корінного берега р. Псел. Площа – 6,6384 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.07.1970 р. Являє собою відслонення типових піщаних континентальних відкладів новопетрівської світи міоцену та морських відкладів берекської світи олігоцену. Територія пам'ятки є естетично привабливою, в народі має назву «Сумська Швейцарія».

«Юнаківський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 4,1 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.04.2003 р. Розташовується в центральній частині с. Юнаківка, неподалік церкви. Закладений в I пол. XIX ст. родиною князів Голіциних та істотно доповнений місцевими ентузіастами в 60-ті роки XX ст. Цінний зразок паркового будівництва, де в насадженнях представлено близько 15 видів дерев та чагарників.

«Юннатівський» – ботанічний сад місцевого значення. Площа – 1,2779 га. Як об'єкт ПЗФ створений 15.10.2010 р. Розташований у м. Суми по вул. Харківська, 13 на території Сумського міського центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Управління освіти і науки Сумської міської ради. Закладений з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеціальних умовах представників рідкісних і типових видів місцевої і світової флори, а також створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової та еколого-освітньої роботи. Налічується близько 100 видів рослин відкритого ґрунту, серед яких є низка видів рослин, занесених до ЧКУ.

Панорама долини Ворскли

ТРОСТЯНЕЦЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у південній частині Сумської області. Райцентром є м. Тростянець. Площа району – 104,78 тис. га. Ступінь розораності земель – 45,43 %. Лісистість – 30,5 %. Чисельність населення району – 33 629 осіб. Площа заповідних територій становить 5634,72 га, частка від загальної площі району – 5,38 %.

«Бакирівський» – гідрологічний заказник загальнодержавного значення. Див. Великописарівський район (с. 35).

«Боромлянський» – ентомологічний заказник місцевого значення. Площа – 6,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.12.1983 р. Знаходиться на схід від с. Боромля, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Тростянецький агролісгосп». Територія заказника являє собою лучно-степову ділянку балки, що «впадає» в заплаву р. Боромля. Місце проживання зникаючих комах-запилювачів та мешкання тварин, занесених до ЄЧС (деркач) та БК (канюк звичайний, плиска жовта та ін.).

«Веселе» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 36,3 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Знаходиться на схід від м. Тростянець,

на лівому, корінному березі р. Боромля, в межах Люджанської сільської ради, в лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Зберігаються високобонітетні сосново-модринові лісові насадження 1901-1903 років створення. Входить до складу території Гетьманського НПП.

«Гетьманський» – національний природний парк. Див. с. 22-23.

«Гребениківський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Розташований в лісовому фонді ДП ОКАП «Тростянецький агролісгосп» на північній околиці с. Гребениківка, на березі р. Бобрик, притоки р. Сироватка. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р. Площа – 12,6 га. Старовинний парк, що представлений понад 40 видами дерев та чагарників, закладений в 1860 р. поміщиком Толстим на основі корінного липово-кленово-дубового насадження. На території парку зростають окремі вікові дерева дуба звичайного (віком до 300 років), горіхів, сосни звичайної, ялини європейської та модрина віком більше 100 років.

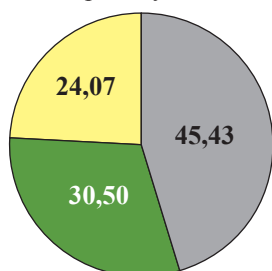
«Ділянка лісу» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 5,1 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Знаходиться на території Кам'янської сільської ради, на піщаній терасі заплави р. Ворскла, поблизу гирла р. Боромля, в лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Високобонітетне ялино-модрино-ясеново-липове насадження віком понад 130 років.

«Ділянка лісу» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 12 га. Як об'єкт ПЗФ створене 20.06.1972 р. Знаходиться на північ від м. Тростянець, у межах Криничанської сільської ради, в лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Високобонітетний дубовий ліс природного походження віком понад 150 років на лівому, корінному березі р. Боромля.

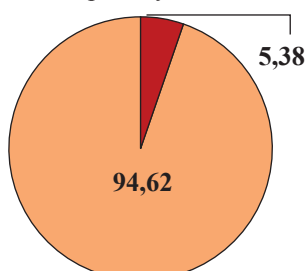
Сон широколистий

Ступінь господарського використання території району, %

розораність
 лісистість
 інше використання

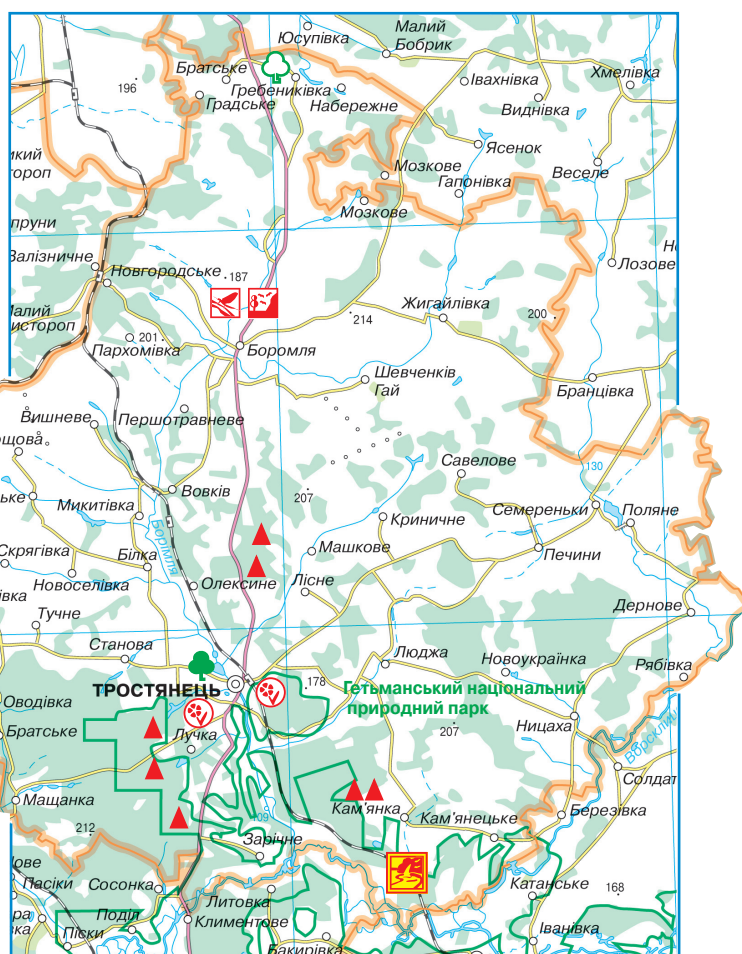
Частка заповідних територій від загальної площі району, %

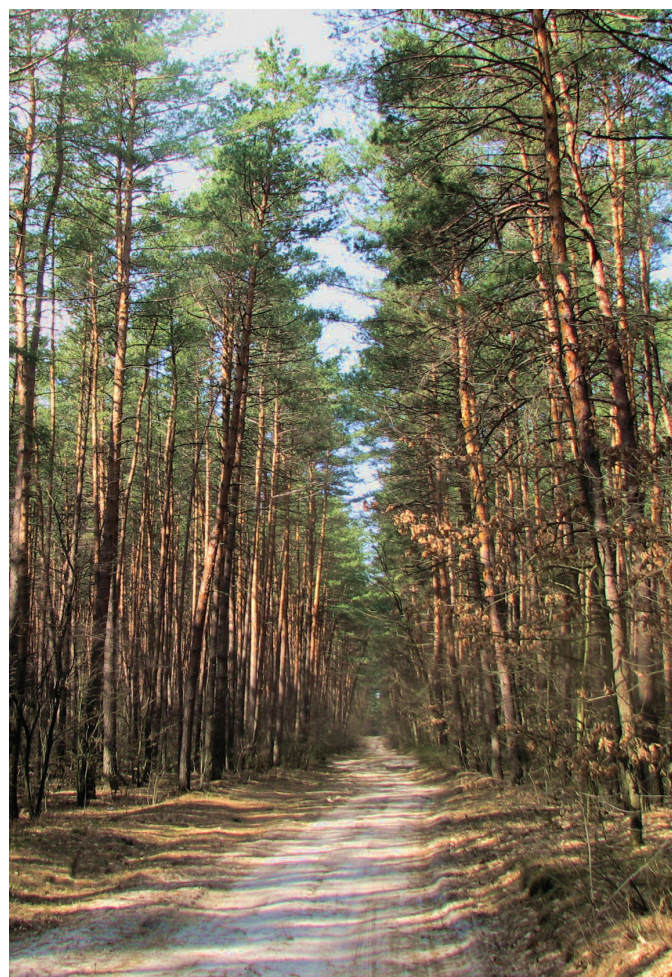
заповідні території
 інші території

«Дуби на вул. Миру» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,02 га. Як об'єкт ПЗФ створена 31.12.1980 р.

Знаходиться в центральній частині міста Тростянець по вул. Миру, 32, на подвір'ї загальноосвітньої школи № 5. Місце зростання двох дерев дуба звичайного (вік – більше 400 років, висота – 20 та 25 м, обхват на висоті 1,3 м – 4,37 та 3,72 м).

Наперстянка великоцвіта – регіонально рідкісна рослина

Литовський бір

«Залугове» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 4,2 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Знаходиться на території Кам'янської сільської ради, на піщаній терасі заплави р. Ворскла, поблизу гирла р. Боромля, в лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Високобонітетне соснове насадження 1905 р., що є зразком лісокультурної справи. Входить до складу Гетьманського НПП.

«Красне» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 16,2 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Знаходиться на захід від м. Тростянець, в лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Високобонітетний дубово-ясеневий ліс природного походження із штучною домішкою модрина європейської з віком деревостану понад 120 років. Входить до складу Гетьманського НПП.

«Лисиця» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 142,5 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.12.1992 р. Знаходиться біля с. Боромля, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Тростянецький агролісгосп». Територія заказника являє собою балковий комплекс із збереженою ділянкою степової рослинності на схилах водосховища.

«Макове» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 15,6 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Знаходиться на північ від м. Тростянець у межах Криничанської сільської ради, в лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Високобонітетне дубово-модриновелісовенасадження

В урочищі Нескучне

Палац у парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва «Тростянецький»

віком більше 110 років на лівому, корінному березі р. Боромля.

«Нескучанська дача» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 11,9 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Знаходиться на захід від м. Тростянець на території Мащанської сільської ради. Високобонітетне дубово-модриново-ясеневе лісове насадження 1893-1897 рр. створення, що є зразком лісокультурної справи кінця XIX ст. Входить до складу Гетьманського НПП.

«Сумська діброва» – заповідне урочище місцевого значення. Площа – 22,3005 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Знаходиться на південний захід від м. Тростянець на території Зарічненської сільської ради, в лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Кленово-липово-ясеневодубовий ліс природного походження віком 130-150 років. Входить до складу Гетьманського НПП.

«Тростянецький» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Площа – 256,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 29.01.1960 р. Закладений у XIX ст. Розташований на західних околицях м. Тростянець, у лісовому фонді ДП «Тростянецький держлісгосп». Частина урочища Нескучне. Природний лісовий масив з садово-парковими та експериментальними насадженнями Червонотростянецької лісової дослідної станції. Флора налічує понад 300 видів вищих судинних рослин природної флори та інтродукованих.

«Тростянецькі липи» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,5 га. Як об'єкт ПЗФ створена 27.07.1977 р. Знаходиться в центральній частині м. Тростянець вздовж проїжджої частини вул. Комарова. Дворядне алейне насадження липи дрібнолистої в кількості 131 шт. Вік найстаріших дерев сягає 115 років, а висота – до 24 м.

Десна в околицях с. Пирогівка

ШОСТКИНСЬКИЙ РАЙОН. МІСТО ШОСТКА

Знаходиться у північній частині Сумської області. Райцентром є м. Шостка. Площа району – 121,09 тис. га, Шосткинської міської ради – 4,37 тис. га. Ступінь розораності земель – 38,41%. Лісистість – 30,5%. Чисельність населення району – 19 539 осіб, міста Шостка – 74 520 осіб. Площа заповідних територій становить 4 020,89 га, частка від загальної площі району – 3,32% (м. Шостка – 1,98 га та 0,045% відповідно).

«Богданівський» – лісовий заказник місцевого значення. Знаходиться в лісовому фонді ДП «Шосткинський держлісгосп», на північ від с. Богданівка. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Площа – 1489,0 га. Територія заказника являє собою високопродуктивний лісовий масив сосново-дубового та соснового насадження. Зустрічаються рідкісні рослини, занесені до ЧКУ (плаун річний), Списку регіонально рідкісних видів (голокучник дубовий, котячі лапки дводомні, плаун булавовидний). Зустрічаються види тварин, занесені до ЧКУ (підорлик великий, зміїд, сонцевик фау-біле), БК (сипуха, сова вухата, коловодник лісовий, дрімлюга, канюк звичайний, яструби великий та малий, сич волохатий, одуд, повзик, сорокопуд сірий та ін.).

*Безнога ящірка веретільниця
типова у соснових борах*

«Воронізький» – ботанічний заказник місцевого значення. Площа – 340,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 31.12.1980 р. Розташований в лісовому фонді ДП «Шосткинський держлісгосп» на захід від смт Вороніж. Являє собою добре збережений лісовий масив сосново-дубових та соснових насаджень. Зустрічаються види рослин, занесені до ЧКУ (гніздівка звичайна); Списку регіонально рідкісних видів (голокучник дубовий) і лікарських рослин (щитник чоловічий, звіробій звичайний, фіалка триколірна, вовче тіло болотне, чина чорна, вероніка лікарська, півники болотні та ін.).

«Діброва» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 766,7 га. Як об'єкт ПЗФ створений 28.12.1992 р. Розташований на трьох окремих ділянках між селами Івот і Каліївка, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Шосткинський агролісгосп». Охороняється комплекс водно-болотної, лучної та лісової рослинності. Є місцем зростання рідкісних рослин, занесених до ЧКУ (любки дволиста та зеленоквіткова, пальчатокорінник м'ясочервоний), Списку регіонально рідкісних видів (верба мирзинолиста, котячі лапки дводомні, образки болотні, плаун булавовидний). У складі фауни є тварини, що занесені до ЧКУ (лелека чорний, журавель сірий, дрохва, горностаї, зміїд), Списку регіонально рідкісних видів (сова болотна, крутиголовка, дятел сирійський, бугай, бугайчик, лунь лучний, боривітер звичайний, курочка водяна та ін.).

«Дуб-Велетень» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в центральній частині м. Шостка. Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 22.02.2013 р. Являє собою місце зростання одинокого, унікального за віком (близько 350 ро-

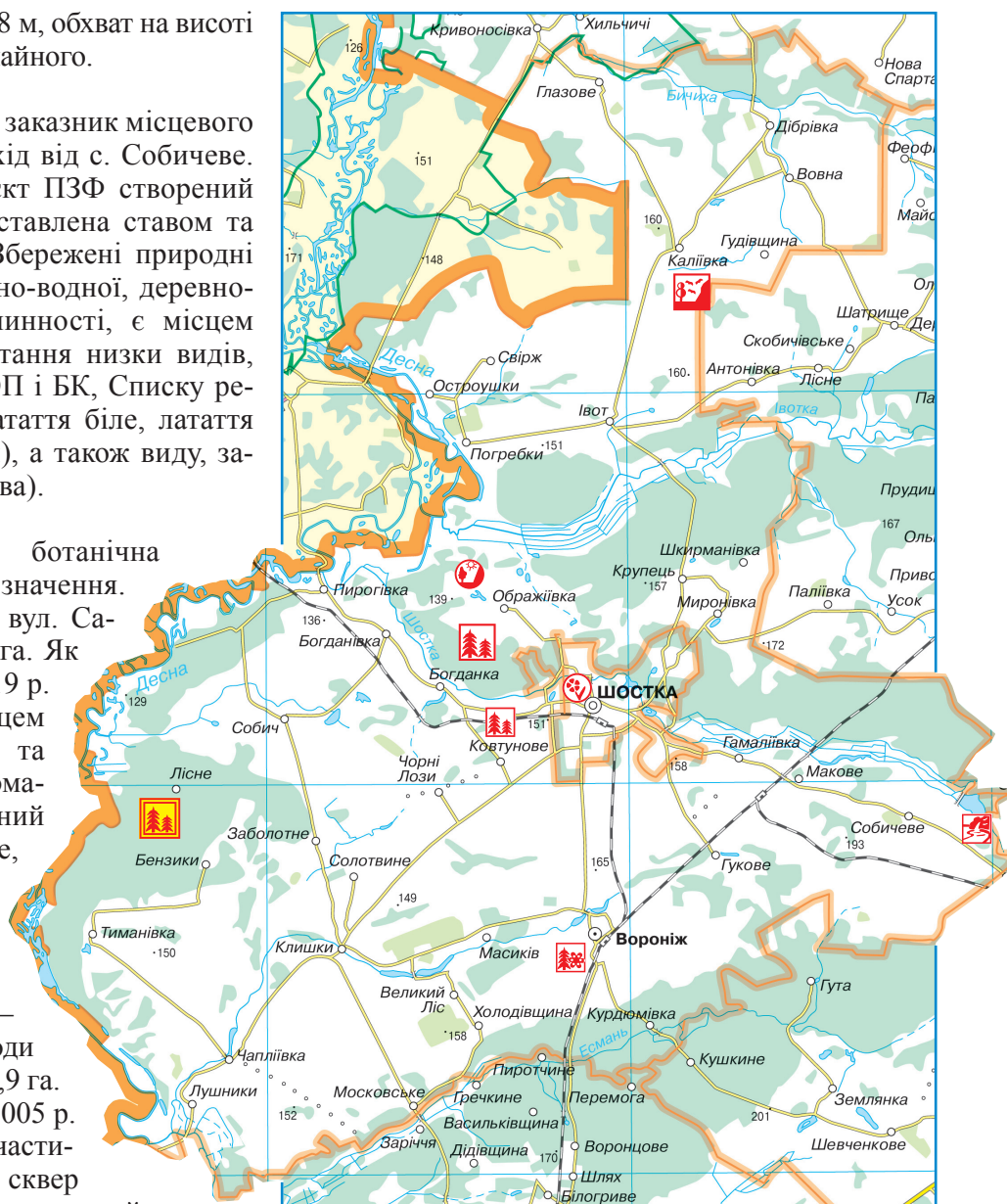
ків) та параметрами (висота – 28 м, обхват на висоті 1,3 м – 3,85 м) дерева дуба звичайного.

«Понурка» – гідрологічний заказник місцевого значення. Розташований на схід від с. Собичеве. Площа – 153,293 га. Як об'єкт ПЗФ створений 25.10.2019 р. Територія представлена ставом та його прибережною смугою. Збережені природні комплекси водної, прибережно-водної, деревно-чагарникової та лучної рослинності, є місцем мешкання та осередком зростання низки видів, що включені до списків МСОП і БК, Списку регіонально рідкісних видів (латаття біле, латаття сніжно-біле, бобер звичайний), а також виду, занесеного до ЧКУ (видра річкова).

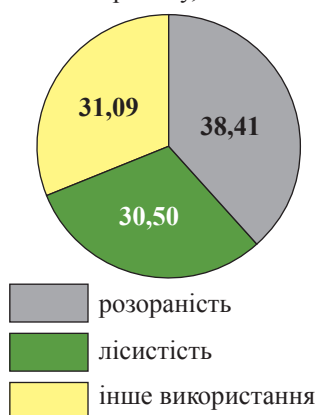
«Садовий бульвар» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована в м. Шостка на вул. Садовий бульвар. Площа – 1,97 га. Як об'єкт ПЗФ створена 17.05.2019 р. Стара липова алея, що є місцем відпочинку мешканців міста та сприяє збереженню біорізноманіття його території. Заповідний об'єкт має природоохоронне, наукове, рекреаційне, пізнавальне та еколого-освітнє значення.

«Сквер І.М. Кожедуба» – комплексна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,9 га. Як об'єкт ПЗФ створена 30.08.2005 р. Розташовується в центральній частині с. Ображіївка. Являє собою сквер з меморіальним комплексом, закладений на батьківщині тричі Героя Радянського Союзу, маршала авіації І.М. Кожедуба з насадженням ялини колючої сріблястої форми.

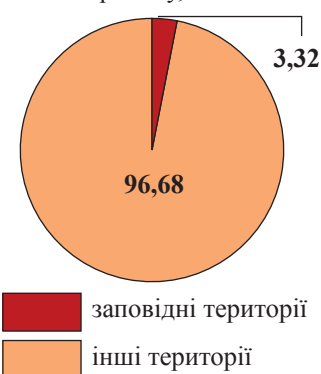
«Урочище Великий бір» – лісовий заказник загальнодержавного значення. Площа – 1231,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 03.08.1978 р. Розташований на південь від с. Собич в лісовому фонді ДП «Шосткинський держлісгосп». Являє собою частину крупного лісового масиву на боровій терасі р. Десна. Переважають соснові ліси з участю дубово-соснових, де у нагрунтового покриві домінують зелені мохи, чорниця, орляк, косяниця. Місцезростання соню широколистої – рослини, занесеної до ЧКУ. У Великому бору з 1897 р. В.Д. Огієвський (1861 – 1921), уродженець м. Кролевець, професор Петербурзького лісового інституту та Київського політехнічного інституту, започаткував лісознавчі дослідження. Протягом 1912-1916 рр. він заклад 49 постійних пробних площ, на яких було висаджено понад 200 географічних варіантів сосни звичайної

Ступінь господарського використання території району, %

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

від Польщі на заході до Акмоли (Астани, Нур-Султану) на сході і Вологди на півночі, що збереглися до нашого часу.

«Ушинський» – лісовий заказник місцевого значення. Площа – 104,0 га. Як об'єкт ПЗФ ство-

Дубове рідколісся на піщаних пагорбах у заплаві Десни

Яструб малий у гнізді

рений 15.04.1975 р. Знаходиться в лісовому фонді ДП «Шосткинський держлісгосп», на південь від с. Богданка. Територія заказника являє собою насадження дуба звичайного, що пов'язано з життям і творчістю відомого педагога Костянтина Дмитровича Ушинського. Природоохоронна цінність заказника полягає у збереженні насадження та вивченні ходу лісовідновлення.

Окраса Великого бору – сон широколистий

Річка Івотка

ЯМПІЛЬСЬКИЙ РАЙОН

Знаходиться у північній частині Сумської області. Райцентром є смт Ямпіль. Площа району – 94,31 тис. га. Ступінь розораності земель – 38,24 %. Лісистість – 35,4 %. Чисельність населення району – 22 578 осіб. Площа заповідних територій становить 3 425,56 га, частка від загальної площі району – 3,63 %.

«Алеї Трудового братства» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 3,3 га. Як об'єкт ПЗФ створена 22.04.2003 р. Знаходиться на північ від с. Воздвиженське в лісовому фонді ДП ОКАП «Ямпільський агролісгосп». Дворядні алеї та липово-ялинові лісосмуги висаджені на поч. XX ст. Трудовим братством М.М. Неплюєва.

«Віковий дуб» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,01 га. Як об'єкт ПЗФ створена 26.05.2004 р. Знаходиться в центральній частині смт Ямпіль. Місце зростання унікального за віком та параметрами дерева дуба звичайного (вік – близько 200 років, висота – 23 м, обхват – 3,45 м), який пов'язаний з історією краю.

«Воздвиженський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення. Площа – 42,6 га. Як об'єкт ПЗФ створений 20.06.1972 р.

Низинне болото в долині р. Івотка

Розташовується в центральній частині с. Воздвиженське, частково в лісовому фонді ДП ОКАП «Ямпільський агролісгосп» на місці колишньої садиби М.М. Неплюєва та заснованого ним Хресто-воздвиженського трудового братства. Закладений на поч. XIX ст. родиною поміщиків Неплюєвих. Зразок паркового будівництва, де у насадженнях представлено близько 20 видів дерев та чагарників, серед яких є окремі вікові дерева дуба звичайного, сосни звичайної, модрина європейської та ін.

«Ділянка лісу» – заповідне урочище. Площа – 20,1 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп» на північ від смт Свеса. Зберігається високобонітетний сосново-дубовий ліс природного походження віком понад 100 років. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай, глушець).

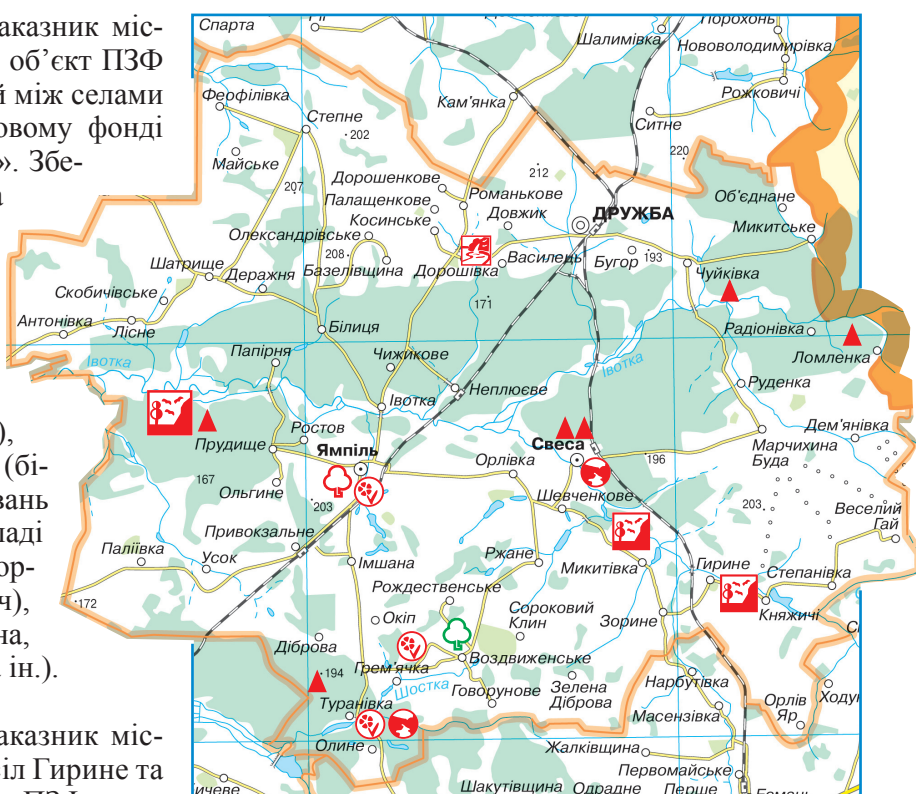
«Ділянка лісу» – заповідне урочище. Площа – 5,3 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп» на північ від смт Свеса. Зберігається високобонітетне сосново-ялинове насадження віком понад 100 років, створене Трудовим братством М.М. Неплюєва. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай).

«Ділянка лісу» – заповідне урочище. Площа – 1,6 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп». Зберігається сосновий ліс природного походження. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (плаун річний) та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай).

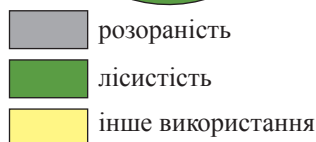
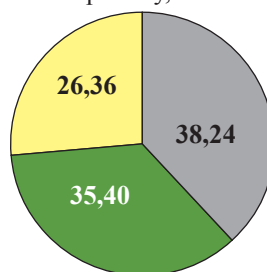
«Дрошівський» – гідрологічний заказник місцевого значення. Площа – 22,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 22.12.1982 р. Розташований між селами Дорошенкове та Палащенкове в лісовому фонді ДП ОКАП «Ямпільський агролісгосп». Збереігається в природному стані ділянка лучно-болотного масиву у верхів'ї р. Кремля, притоки р. Івотка. Є регулятором водного режиму річки і рівня ґрунтових вод прилеглих територій. Місцезростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (пальчатокорінник м'ясочервоний), Списку регіонально рідкісних видів (білозір болотний, латаття біле), угруповань ЗКУ (формація глечиків жовтих). У складі фауни є тварини, занесені до ЧКУ (горностай), ЄЧС (видра річкова, деркач), БК (сорокопуд-жулан, трав'янка лучна, мухоловка строката, зяблик, повзик та ін.).

«Княжицький» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований біля сіл Гирино та Княжичі. Площа – 474,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 17.05.2019 р. Збережений типовий ландшафт ділянки долини р. Свеса та балка, якою протікає безіменний струмок, що є правою притокою Свеси. На території мешкає ряд тварин, що мають охоронний статус згідно з списками МСОП, БК (кумка червоночерева, жаба трав'яна, вівсянка очеретяна, очеретянки велика та ставкова, лунь очеретяний) та БоК (кропив'янка сіра, очеретянка чагарникова), а також Списку регіонально рідкісних видів (квакша звичайна).

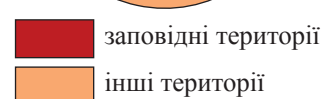
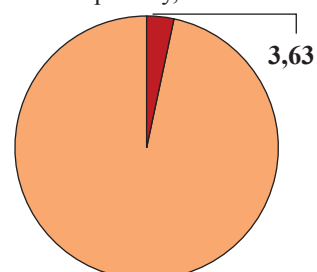
«Кремлянська дача» – заповідне урочище. Площа – 11,0 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп», на південь від с. Білиця. Охороняється

Ступінь господарського використання території району, %

Частка заповідних територій від загальної площі району, %

Микитівський заказник

Світлі діброви колись були одними з найпоширеніших лісів на Поліссі, та з XIX століття на місці їхніх вирубок висаджують культури сосни, серед яких ще можна зустріти реліктові дерева дуба (праворуч)

високобонітетний сосновий ліс віком більше 110 років, що є зразком лісокультурної справи кінця XIX ст. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай, глушець).

«Ломленка» – заповідне урочище. Площа – 12,5 га. Як об'єкт ПЗФ створене 22.04.2003 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп» на північ від смт Свеса. Охороняється заболочений лісовий масив у заплаві р. Івотка. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай).

«Микитівський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Розташований біля північної та східної межі с. Микитівка. Площа – 251,8 га. Як об'єкт ПЗФ створений 17.05.2019 р. Збережений типовий ландшафт ділянки долини р. Свеса з характерними для Українського Полісся типовими природними комплексами, популяціями низки цінних лікарських рослин, видів тварин, що підлягають охороні у Сумській області та занесені до МСОП, БК та БоК (богомол звичайний, ящірка прудка, очеретянка чагарникова, сорокопуд терновий, вівсянка очеретяна, плиска жовта, жайворонки польовий, канюк звичайний, яструб великий).

«Подівоцько-Чуйківська дача» – заповідне урочище. Площа – 25,0 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп» на південний схід від с. Чуйківка. Зберігаються високобонітетні дубово-соснові та сосново-дубові лісові насадження віком понад 100 років, що є зразком лісокультурної справи поч. XX ст. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (плаун річний) та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай, глушець).

рене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп» на південний схід від с. Чуйківка. Зберігаються високобонітетні дубово-соснові та сосново-дубові лісові насадження віком понад 100 років, що є зразком лісокультурної справи поч. XX ст. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (плаун річний) та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай, глушець).

«Прудищанська дача» – заповідне урочище. Площа – 3,8 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп», на захід від смт Ямпіль. Зберігається високобонітетне сосново-дубове лісове насадження віком понад 100 років, що є зразком лісокультурної справи кінця XIX ст. Місце зростання типових і рідкісних видів рослин, занесених до ЧКУ (лілія лісова, гніздівка звичайна, любка дволиста) та перебування видів тварин, занесених до ЧКУ (заєць білий, горностай, глухар). Перебуває у складі ландшафтного заказника місцевого значення «Прудищанський».

«Прудищанський» – ландшафтний заказник місцевого значення. Площа – 2538,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 14.12.1995 р. Розташований в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп», на захід від смт Ямпіль, біля с. Прудище. Представлені типові поліські ландшафти і тераси р. Івотка з со-

сновими, дубово-сосновими лісами та невеликими ділянками світлих дібров і сфагнових боліт. Є осередком зростання рідкісних та занесених до ЧКУ видів рослин (коручка чемерниковидна, гніздівка звичайна, любка дволиста, лілія лісова, любка зеленіквіткова, плаун річний), Списку регіонально рідкісних видів (мучниця звичайна, волошка сумська, котячі лапки дводомні, маруна щиткова, наперстянка великоквіткова, образки болотні, плаун булавовидний, сон широколистий). Є місцем мешкання тварин, занесених до ЧКУ (лелека чорний, підорлик малий, зміїд, борсук звичайний), занесених до ЄЧС (деркач), БК (луні лучний та очеретяний, яструб великий, осоїд, деркач, погонич, сови сіра та вухата, серпокрилець, одуд, зеленьк, костогриз та ін.).

«Синя криниця» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Площа – 0,8 га. Як об'єкт ПЗФ створена 15.04.1975 р. Знаходиться в лісовому масиві ДП «Свеський держлісгосп», на південно-східній околиці смт Свеса. Місце витоку самовитічних джерел води доброї питної якості, що збираються у вигляді природної чаші. Використовується місцевим населенням з рекреаційною метою.

«Туранівська дача» – заповідне урочище. Площа – 6,5 га. Як об'єкт ПЗФ створене 28.07.1970 р. Розташоване в лісовому фонді ДП «Свеський держлісгосп», на околиці с. Олине. Охороняються насадження дуба звичайного віком понад 120 років як пам'ятки лісокультурної справи кінця XIX ст.

«Туранівська криниця» – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована на схід від с. Туранівка, в лісовому фонді ДП ОКАП «Ямпільський агролісгосп», в заплаві безіменного струмка, поблизу місця його впадіння в р. Шостка. Як об'єкт ПЗФ створена 04.03.1999 р. Площа – 0,02 га. Місце виходу на поверхню унікального гідрогеологічного утворення – самовитічного джерела води доброї питної якості, пов'язаного з історією краю. Вік криниці понад 200 років. Використовується у відправленні релігійних обрядів.

«Туранівські ялини» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення. Розташована поряд з автодорогою Глухів–Ямпіль, біля повороту до с. Туранівка. Площа – 0,03 га. Як об'єкт ПЗФ створена 28.04.2017 р. з метою збереження двох дерев ялини європейської віком понад 120 років.

«Ямпільський» – ботанічний сад місцевого значення. Площа – 11,0 га. Як об'єкт ПЗФ створений 30.08.2005 р. Розташований на північно-західній околиці смт Ямпіль, на території районної станції юних натуралістів. Закладений з метою збереження, вивчення, акліматизації, розмноження в спеці-

Лісопарк у м. Дружба

Чорниця типова для поліських лісів

альних умовах представників рідкісних і типових видів місцевої і світової флори, а також створення, поповнення та збереження ботанічних колекцій, ведення наукової та еколого-освітньої роботи. Колекція налічує близько 140 видів відкритого ґрунту, серед яких є багато екзотичних видів.

Природно-заповідний фонд Сумської області. Атлас-довідник

При підготовці другого видання атласу-довідника використано картографічні, аналітичні та текстові матеріали Департаменту екології та охорони природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації, Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський», Гетьманського національного природного парку, природного заповідника «Михайлівська цілина», Комунального закладу Сумської обласної ради «Регіональний ландшафтний парк «Сеймський», Центральної геофізичної обсерваторії Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Відповідальний за видання: Ігор Кривозуб.

Укладачі: Бойченко Р.В., Вертель В.В., Карлюкова О.Ю., Дудченко Г.І., Кулижко І.О., Кубраков С.В., Панченко С.М., Стрижак А.О., Яковенко О.В.

Автори карт: Закорко Н.Г. (Рослинність), Книш М.П. (Тваринний світ, Рідкісні та зникаючі види тварин), Меркулов П.І. (Ландшафти), Панченко С.М. (Рідкісні та зникаючі види рослин).

Редактори, упорядники карт: Ігор Дикий, Олена Савчук, Володимир Грицеляк.

Макет і дизайн обкладинки: Ігор Дикий.

Фотографії: з архіву Департаменту екології та охорони природних ресурсів Сумської обласної державної адміністрації (с. 13, 20, 49, 54, 95), Національного природного парку «Деснянсько-Старогутський» (с. 24 – 27, 76, 77), Гетьманського національного природного парку (с. 6, 11, 14, 22, 23, 37), природного заповідника «Михайлівська цілина» (с. 20, 21, 62), Комунального закладу Сумської обласної ради «Регіональний ландшафтний парк «Сеймський» (с. 28, 29, 33), Грибачова М.В. (с. 13, 24, 26, 27, 72), Дудченка Г.І. (с. 49), Книша М.П. (с. 13, 41, 45, 48, 57, 61, 63, 83, 87), Малишка В.М. (с. 91), Міськова А.В. (с. 19, 26, 77), Панченка С.М. (с. 9, 11 – 13, 15, 18, 19, 22 – 30, 32 – 38, 40 – 47, 49 – 53, 55, 57 – 60, 64 – 70, 73 – 89, 91 – 95, обкладинка), Скляра О.Ю. (с. 32, 35, 40), Яковенка О.В. (с. 10).

Атлас укладено та підготовлено до друку ТОВ «Українська Картографічна Група».
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 5097 від 12.05.2016 р.,
вул. Тампере, 13-Б, м. Київ, 02105, тел. (044) 332-50-72.
E:mail: cartographicgroup@gmail.com www.ukg.org.ua

Підписано до друку 09.12.2019 р.
Формат 60 × 90/8.
Папір крейдований матовий, 115 г/м².
Ум. друк. арк. 12,25.
Наклад 1000 прим.